

audit FINANCIAR

9/2011

- Pregătire profesională la superlativ - funcția financiară sub presiune

- Evaluarea riscului de fraudă
- Contribuția auditului intern în viziunea codurilor de guvernare corporativă europene
- Controverse de percepție asupra auditului extern - factori determinanți și soluții disponibile
- Normalizare, convergență și conformitate în contabilitate
- Studiu privind riscurile finanțării terorismului

Mesaje

Domnului Horia Neamțu

Stimate domnule președinte,

Doresc să vă prezint felicitările mele cu ocazia numirii dumneavoastră în funcția de președinte al Camerei Auditorilor Financiari din România. Aștept cu interes colaborarea cu dumneavoastră și Camera Auditorilor, în interesul profesiei europene. În cazul în care considerați că eu sau FEE vă putem oferi sprijinul sub vre-un aspect, vă rog nu ezitați să mă contactați.

Vă doresc succes în exercitarea unei președinții fructuoase,

Olivier Boutellis-Taft,

director executiv - Federația Experților Contabili Europeni

Domnului Ion Mihăilescu

Stimate domnule președinte,

Am luat cunoștință de faptul că mandatul dumneavoastră în funcția de președinte al Camerei Auditorilor Financiari din România se apropie de sfârșit. Doresc să vă mulțumesc și să vă prezint felicitările mele pentru realizările în domeniul profesiei auditului din România, ca întreg, dar și pentru activitatea îndeplinită la Cameră. Eforturile dumneavoastră au fost apreciate, în mod deosebit, în cadrul celor câteva

întâlniri pe care le-am avut pentru a discuta despre accesul Camerei ca membru al FEE.

Vă doresc toate cele bune în viitor și sper că vom mai avea ocazia de a ne revedea

Olivier Boutellis-Taft,

director executiv - Federația Experților Contabili Europeni

Domnului Horia Neamțu

Domnule președinte,

Am aflat cu mare plăcere despre recenta dumneavoastră alegere la conducerea Camerei Auditorilor Financiari din România.

În numele Consiliului Superior și al întregii profesii, ca și în nume personal, permiteți-mi să vă prezint felicitările noastre cele mai sincere și călduroase.

Știți că puteți conta pe susținerea Consiliului Superior al FIDEF.

Vă rog să primiți expresia celor mai bune sentimente din partea mea.

Agnes Bricard,

președintele Consiliului Superior al Ordinului Experților Contabili din Franța

Informații

Reglementări privind activitatea auditorilor financiari, publicate în Monitorul Oficial

- ▶ În Monitorul Oficial al României partea I, nr. 423 din 16 iunie 2011, a fost publicată Hotărârea Consiliului Camerei nr. 199/26 noiembrie 2010 privind aprobarea Procedurilor pentru stabilirea condițiilor în care pot fi acordate derogări de către Camera Auditorilor Financiari din România. Aceasta abrogă Hotărârea Consiliului CAFR nr. 114/25.03.2008 cu privire la Procedurile pentru echivalarea programelor masterale cu testul de acces la stagiul.
- ▶ În Monitorul Oficial al României partea I, nr. 479 din 7 iulie 2011, a fost publicată Hotărârea nr. 236/18 iunie 2011 a Conferinței ordinare a CAFR cu privire la aprobarea materialelor prezentate în cadrul Conferinței.
- ▶ În Monitorul Oficial al României partea I, nr. 498 din 13 iulie 2011, a fost publicată Hotărârea Consiliului Camerei nr. 237/15 iunie 2011 privind aprobarea cotizațiilor și tarifelor pentru membrii Camerei Auditorilor Financiari din România și pentru stagiarii în activitatea de audit financiar.
- ▶ În Monitorul Oficial al României partea I, nr. 511 din 19 iulie 2011, a fost publicată Hotărârea Consiliului Camerei nr. 211/27 aprilie 2011 privind adoptarea Procedurilor de înscriere la stagiul organizat de Camera Auditorilor Financiari din România a studenților Asociației Contabililor Autorizați care au promovat o parte din examenele organizate de Asociația Contabililor Autorizați, dar nu au devenit încă membri cu drepturi depline.
- ▶ În Monitorul Oficial al României partea I, nr. 511 din 19 iulie 2011, a fost publicată Hotărârea Consiliului Camerei nr. 220/4 mai 2011 privind aprobarea Procedurilor pentru stabilirea tematicii pentru programul anual de pregătire profesională.
- ▶ În Monitorul Oficial al României partea I, nr. 542 din 1 august 2011, a fost publicată Hotărârea Consiliului Camerei nr. 219/4 mai 2011 pentru aprobarea Procedurilor privind pregătirea anuală a formatorilor Camerei Auditorilor Financiari din România.

Jamie LYON, ACCA**Pregătire profesională la superlativ - funcția financiară sub presiune**
*Training at Its Best - the Financial Function under Pressure***3****Alexandru CORACIONI, ACCA****Evaluarea riscului de fraudă - aspecte practice**
*Fraud Risk Assessment - Empirical Aspects***8****Asist. univ. dr. Cristina BOȚA-AVRAM & prof. univ. dr. Dumitru MATIȘ****Contribuția auditului intern în viziunea codurilor de guvernare corporativă de la nivelul Uniunii Europene - studiu comparativ**
*The Contribution of Internal Audit in the view of EU Corporate Governance Codes - A Comparative Study***17****Lect. univ. drd. Diana MANEA & lect. univ. dr. Daniela CIOLPAN****Dificultățile reducerii controverselor de percepție asupra auditului extern: o explorare a factorilor determinanți și a soluțiilor disponibile**
*Difficulties in Bridging the Audit Expectations Gap: an Exploration of the Determinants and Available Solutions for the Gap***27****Prof. univ. dr. Victor MUNTEANU, conf. univ. dr. Marilena ZUCA & drd. Valentina ȚUGUI****Normalizare, convergență și conformitate în contabilitate privind raportarea financiară**
*Standardization, Convergence and Compliance in Accounting Regarding the Financial Reporting***34****Laura LICĂ-BANU****Studiu privind riscurile finanțării terorismului (I)**
*A Study on Terrorism Financing Risks (I)***48****Drd. Dragoș BARBĂLATĂ, drd. Adela PLEȘEA & drd. Ligia IVAZ****Studiu asupra analizei proiectelor de investiții pentru companiile românești**
*Study on Capital Budgeting for Romanian Companies***53**

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Colegiul editorial științific

- Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, decan, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Academician **Constantin IONETE**, Academia Română
Prof. univ. dr. **Robin JARVIS**, director pentru IMM-ACCA, profesor de contabilitate Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, decan, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, decan, Amsterdam Business School, Olanda
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, decan, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Maria MANOLESCU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Ion MIHĂILESCU**, Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, decan, Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune - ASE București
Prof. univ. dr. **Donna STREET**, Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, rector, Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. **Alexandru ȚUGUI**, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași
Prof. univ. dr. **Eugeniu ȚURLEA**, șef Catedră contabilitate, audit și control de gestiune, ASE București
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română

Director științific: Prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial: Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Colectiv redacțional: Marina ANTOFIE, Alexandra JORA, Alice PETCU, Adriana SPIRIDON, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR

Secretar de redacție: Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare: Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

Publicație recunoscută de CNCSIS, categoria B+

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>; <http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCPIO: www.scpio.ro

Marcă înregistrată la OSIM, sub nr. M2010 07387

Telefon: **(021) 410.74.43 interior 120**; Fax: **(021) 410.03.48**;

E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>

Tipar: Universal Color S.A., str. Victoriei, bl. A2-A3, Pitești, tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

Pregătire profesională la superlativ - funcția financiară sub presiune

Jamie LYON*

Introducere

Abstract

Training at Its Best - the Financial Function Under Pressure

Training, development and maintenance of the financial position are crucial for the success of an organization, especially in the current economic climate, says a new report by ACCA (the Association of Chartered Certified Accountants) and KPMG, called "Maximising people's power: Effective talent management in finance".

This study is commented by Jamie Lyon, ACCA expert. The main idea is that the report shows that the recruitment of true talents is one of the biggest challenges for the finance executives (CFOs) and that the financial position must seize the opportunity to make a relevant contribution to the success of organizations - whether they are in the public or private sector, whether they are part of listed multinational companies or small and medium companies.

This article addresses issues like the importance of talent management in the financial department activities, talent management for the restructure of the financial function and for the effectiveness of the financial function, together with opinions of specialists in the field. A subsequent article will address some practical aspects of talent management in 2011 and will offer the summarized conclusions of the study.

Key words: *financial team, talent management, finance function effectiveness, best practices*

JEL Classification: *M 53, I 22, J 59*

Cuvinte cheie: *echipa financiară, managementul talentelor, eficacitatea funcției financiare, bune practici.*

Acest articol dezvoltă un studiu ACCA din 2010¹ privind practicile de gestionare a talentului din întreaga profesie financiară. O constatare-cheie a acestei cercetări a fost că mai puțin de 20% dintre organizații au avut o strategie de identificare a talentelor care să integreze identificarea, dezvoltarea, acomodarea și reținerea în cadrul echipei financiare. Cele mai multe practici de talent management s-au dovedit a fi informale, uneori puse în practică în izolare și, adesea, fără a fi parte a unui plan integrat, mai larg.

Faptul reprezintă un motiv de îngrijorare deoarece funcțiile financiare au acum cu adevărat posibilitatea de a face diferența în succesul organizațiilor lor - fie în sectorul privat sau public, în companiile multinaționale sau în cadrul IMM-urilor. Criza economică a sporit vizibilitatea valorii pe care contabilii și auditorii profesioniști o aduc mediului de business, iar următorul deceniu prezintă o enormă oportunitate pentru profesioniștii din domeniul financiar de a ajuta la crearea și menținerea valorilor pe termen lung pentru organizații.

* Expert ACCA, e-mail: info@ro.accaglobal.com

¹ http://www.accaglobal.com/pubs/accountants_business/research_opinion/people/maximising_people_power.pdf

Dar acest obiectiv depinde de oamenii din finanțe și de modul în care organizația dezvoltă și folosește talentele lor. Într-un mediu economic axat pe costuri, capacitatea angajatorilor de a identifica și de a promova talentul în cadrul funcțiilor lor financiare va fi mai importantă decât oricând.

Managementul integrat al talentelor reunește toate cele trei elemente ale creării de valoare pe care ACCA le-a identificat anterior: oameni, performanță și profesionalism. Acesta recunoaște importanța identificării persoanelor cu talent și potențial și crearea de noi oportunități de dezvoltare dorite.

De asemenea, leagă structurile de recrutare și dezvoltare cu cadrele de competență, evaluările de performanță și sistemele de recompensă cu crearea unor standarde clare și a unor puncte de referință, astfel încât să poată fi dezvoltată o cultură de înaltă performanță. Aceste practici ajută, de asemenea, susținerea valorii organizațiilor, deoarece o mare parte dintre programele de talent asigură comportamentele necesare și promovează importanța profesionalismului. Profesioniștii din domeniul financiar joacă un rol cheie, important, în susținerea valorilor pe termen lung, adaptându-se în funcție de mediul în schimbare în care lucrează la provocările cu care se întâlnesc.

Managementul integrat al talentelor asigură premisele care sunt un ingredient esențial pentru crearea și susținerea valorii pe termen lung.

Acest articol analizează modul în care managementul talentelor poate forma și influența structura funcțiilor financiare și subliniază ce practici ar trebui să fie adoptate de către organizații în scopul de a crea și dezvolta cele mai bune aptitudini posibile pentru profesioniștii din domeniul financiar.

De ce este important managementul talentelor

Managementul talentelor se află pe ordinea de zi pentru mulți directori financiari (CFO) din cauza provocărilor semnificative cu care se confruntă funcțiile financiare. Echipele de finanțisti se află sub presiuni diverse: minimizarea propriilor cheltuieli, precum și a costurilor la nivelul întregii organizații, pentru a genera valoare maximă într-o perioadă de creștere economică lentă și de a poziționa compania încât să poată beneficia de oportunitățile care ar apărea ca urmare a îmbunătățirii condițiilor economice, precum și de a răspunde noilor presiuni fiscale și de reglementare din întreaga lume. În vederea îndeplinirii acestei provocări și pentru a menține un anumit număr de profesioniști financiari motivați, este necesar ca directorul financiar să stabilească cele mai bune practici de management al talentelor.

Managementul talentelor în cadrul restructurării funcțiilor financiare

În scopul de a îmbunătăți eficiența funcțiilor financiare, un director financiar consideră de obicei restructurarea funcției financiare ca fiind o măsură de primă importanță.

Modelul preferat de operare pentru departamentele financiare va fi determinat în parte de caracteristicile organizației și de mediul economic în general. Cu toate acestea, managementul talentelor trebuie să fie încorporat în orice planificare de restructurare a funcției financiare. Succesul acțiunilor de a raționaliza activitatea, de a reduce cos-

turile de tranzație sau de a îmbunătăți capacitatea de finanțare pentru a oferi o perspectivă clară managerilor operaționali depinde în cele din urmă de existența unor persoane cu bagajul corect de cunoștințe și experiență care trebuie să fie facilitate printr-un management eficient al talentului. Mai mult, cererile viitoare și nevoile care vor apărea în cadrul funcțiilor financiare vor diferenția modul în care talentul este identificat, definit și dezvoltat.

Eficacitatea funcției financiare

Un model preferat al unui CFO pentru departamentul financiar ar putea să includă un număr de elemente precum: centre de excelență care să reunească specialiști în discipline cum ar fi fiscalitate sau de managementul riscului, servicii partajate pentru a îmbunătăți eficiența, servicii externalizate sau offshore pentru reducerea costurilor și îmbunătățirea calității tranzacțiilor și a flexibilității, crearea unui parteneriat pentru a oferi analize și sprijin pentru organizație prin intermediul unor parteneri financiari (FBPs). Rolul FBP (partener financiar pentru afaceri) a devenit din ce în ce mai important, poziționând funcția financiară ca platformă cheie de analiză pentru a sprijini procesul decizional și realizarea obiectivelor strategice.

Provocarea obținerii de noi talente

Provocarea de a aduce la viață un model preferat de departament financiar este determinată de faptul că pentru acesta sunt necesare anumite abilități, capacități și niveluri de experiență din partea profesioniștilor aflați în acel departament. Se poate ca aceste abili-

tăți să nu fie neapărat disponibile în organizație sau nici chiar pe piața de recrutare. Modelul funcției financiare trebuie să țină seama de disponibilitatea actuală a competențelor și potențialul organizației de a dezvolta abilitățile dorite în viitor în rândul profesioniștilor săi financiari. Crearea de surse de talent necesare poate fi deosebit de dificilă pentru partenerii financiari de afaceri (FBPs), deoarece acestea necesită cunoștințe comerciale și aptitudini complementare (ca, de exemplu, de comunicare, capacitatea de negociere), precum și expertiză financiară de bază. Viitorii FBPs, de exemplu, vor necesita un program de dezvoltare concentrat pe anumite domenii, care implică adesea rotații în roluri non-financiare, roluri comerciale, pentru a-i ajuta să dezvolte capacitățile și perspectivele comerciale de care au nevoie. Această creație de trasee ale dezvoltării talentului este parte a unei strategii eficiente de planificare a muncii, care ar trebui să fie dezvoltată și încorporată în cadrul organizației.

Talent management integrat

Practicile de talent management integrate sunt etapa următoare în evoluția de dezvoltare a talentelor, iar dezvoltarea acestor procese este esențială pentru un CFO care aspiră să gestioneze funcții financiare la nivel înalt. Ce înseamnă managementul talentului în funcția financiară? Studiul sugerează un număr cheie de componente, care acoperă toate aspectele legate de experiența individuală a unei funcții.

Definiția talentului

Organizația trebuie să identifice în mod clar ce anume înseamnă talent: compe-

tențe cheie și comportamentele de care au nevoie profesioniștii din domeniul financiar în scopul de a îndeplini strategia organizației.

Recrutarea și identificarea talentelor

Activitatea de recrutare trebuie să țină cont de nevoile pe termen scurt și de cele pe termen lung. Uneori, angajații cu experiență pot suplini funcții de bază vacante, în timp ce profesioniștii mai tineri se află în curs de dezvoltare a abilităților lor. Talentele pot fi, de asemenea, recrutate din alte părți ale organizației, aducând în departamentele financiare persoanele care au o experiență de afaceri sau înțelegere comercială.

Cadre de competență

Acestea definesc competențele tehnice, de afaceri și de comportament necesare în fiecare rol financiar, la orice nivel. Ele pot fi folosite pentru a standardiza informații despre talentele existente, pentru a identifica lacunele de talent și pentru a dezvolta cariere structurate, care să permită profesioniștilor financiari să își dezvolte abilitățile și competențele necesare.

Dezvoltare individualizată

Unele roluri financiare vor avea o importanță mai mare pentru succesul unei organizații. Nevoile de dezvoltare ale persoanelor fizice în aceste roluri ar trebui să aibă prioritate în cazul în care resursele sunt limitate. Rețineți că rolurile de „juniori” pot fi la fel de critice ca acelea de senior.

Învățare complexă

Organizațiile de top oferă o gamă cuprinzătoare de cursuri și activități de dezvoltare care pot fi selectate pentru a se potrivi nevoilor individuale. Tendințele recente includ o orientare către e-learning, în timp ce portalurile online care oferă acces la instrumente de management, cercetare și cele mai bune practici sunt, de asemenea, utilizate pe scară largă. Învățarea experiențială este deosebit de populară pentru profesioniștii tineri din finanțe și poate include detașări, rotații de locuri de muncă și misiuni adiacente funcției. Organizațiile își dezvoltă din ce în ce mai mult academii financiare virtuale pentru a oferi o structură pentru training și pentru a asigura coerența.

Căi structurate în carieră

Organizațiile trebuie să dezvolte căi structurate de carieră pentru personalul financiar, astfel încât persoanele care aspiră să ajungă la o poziție specială - cum ar fi cea de FBP, partener financiar de afaceri - să poată vedea clar pașii viitori ce i-ar putea ajuta să-și dezvolte abilitățile, competențele și experiența necesară. Din perspectiva organizației acestea sunt, de asemenea, utile pentru a crea o strategie a forței de muncă și pentru planificarea succesiunii în afaceri sau în instituție.

Măsurarea performanței și recompensa

Obiectivele către care profesioniștii din domeniul financiar sunt orientați trebuie să fie aliniate la strategia de ansamblu

a organizației, cu recompense legate de realizările individuale. Aceste instrumente pot permite, de asemenea, persoanelor fizice să se analizeze vizavi de competențele necesare pentru anumite roluri, ajutându-le să își gestioneze propria dezvoltare a carierei.

Revizuire continuă

Cadrul de gestionare a talentelor trebuie să fie evaluat în mod regulat, pentru a se asigura o continuă îndeplinire a cerințelor organizației ca întreg și a funcției financiare în sine.

Crearea transparenței

Având în vedere presiunea asupra costurilor la nivelul organizațiilor, transparența managementului talentelor este tot mai importantă. Deși evaluarea randamentului investițiilor este extrem de dificilă în acest caz, se fac noi eforturi de a găsi modalități de măsurare a impactului pe care îl au cheltuielile pentru diferite forme de învățare și dezvoltare și alte aspecte legate de talent management. În acest fel, cheltuielile pot fi orientate spre activități care au cel mai mare impact cu privire la crearea unui mod eficient, strategic aliniat și cu valoarea adăugată pentru funcția financiară.

Rolul de Partener Financiar de Afaceri

Cercetări recente ale ACCA au confirmat rolul extrem de important pe care finanțele îl joacă în cadrul organizațiilor, mai mult de jumătate dintre respondenți indicând faptul că rolul profesioniștilor din domeniul financiar a devenit mult

mai important, în cadrul crizei economice globale.

Unul dintre rolurile cele mai critice este acela de Partener Financiar de Afaceri (*Financial Business Partnering - FBP*) – rolul financiar care se confruntă cel mai mult cu mediul de afaceri. FBPs oferă analize pentru a susține deciziile strategice. Îndeplinirea rolului necesită efectiv un amestec de abilități tehnice și comerciale și capacități pe care profesioniștii financiari nu le vor poseda neapărat, cu excepția cazului în care au întreprins activități de dezvoltare structurate.

Asigurarea talentelor necesare este una dintre cele mai mari provocări cărora un CFO trebuie să îi facă față. Conform studiului KPMG în rândul a peste 500 de profesioniști seniori din domeniul financiar, peste 50% din respondenți au afirmat că dificultățile în găsirea și păstrarea personalului calificat din domeniul financiar au fost o importantă barieră pentru îmbunătățirea performanțelor funcției financiare. Aceasta a constituit principala lor preocupare, așa cum fusese constatat și în studiile KPMG din anii precedenți. Acest lucru este încurajator, deoarece interesul directorilor financiari pentru managementul talentelor este extrem de important - și nu doar atunci când piețele sunt interesate, ci pe termen lung. Sprijinul susținut al CFO este necesar pentru a menține ritmul politicilor de dezvoltare.

Din păcate, încetinirea economică a afectat multe din eforturile de „talent management”. În studiul ACCA din 2010 referitor la managementul talentelor s-a constatat că mediul economic dificil a împiedicat dezvoltarea activității financiare. Peste 50% dintre participanți au indicat că în organizația lor programele de management al talentului pentru personalul financiar au fost sistate.

Cum recuperarea graduală continuă, totuși, multe organizații sunt susceptibile de a se concentra din nou pe managementul talentelor. Va fi nevoie să mențină motivate persoanele cu performanțe ridicate. Studiul ACCA pentru 2010 a constatat un sprijin puternic pentru ideea că managementul talentului va juca un rol important în păstrarea personalului angajat în domeniul financiar și în motivarea lui (75% din respondenți). Cum mai multe oportunități devin disponibile în piața externă, este probabil ca reținerea angajaților cheie să devină mai dificilă. Un sistem integrat de gestionare a programului talentelor, care să sprijine dezvoltarea indivizilor de înaltă performanță în rolurile principale, cu oportunități clare de progres în carieră poate fi un mecanism util în păstrarea profesioniștilor din domeniul financiar implicați și motivați.

Un director financiar abil va înțelege că beneficiile bunelor practici de gestionare a talentului se extind dincolo de angajament și motivație. O gestionare eficientă a talentului servește pentru a asigura o mai bună planificare a succesiunii și are un impact pozitiv finalmente prin reducerea costurilor de „înlocuire de personal”. Mai presus de toate, aceasta ajută la cultivarea competențelor de care au nevoie profesioniștii din domeniul financiar, pentru a îmbunătăți performanța organizațiilor lor și a conduce la o valoare durabilă pe termen lung.

În mod similar, managementul talentelor excede planul individual: asigurarea funcționării sale este structurată pentru a maximiza conductele de talent, iar rolurile sunt concepute pentru a oferi provocări și pentru a dezvolta indivizii, dar și pentru a aduce valoare organizației. Aceasta este cheia strategiei de management integrat de talente.

Concluzii

Funcțiile financiare se confruntă cu multe provocări, în contextul în care organizațiile tind să genereze creștere economică și să mențină costurile la un nivel minim. Managementul talentelor va fi extrem de important pentru succesul lor. Cel mai bun mod pentru ca echipele de finanțști să facă față provocărilor pe care le întâmpină și să ofere valoare maximă organizațiilor lor este identificarea sistematică, dezvoltarea, implementarea și menținerea celor care contribuie semnificativ la succesul organizației. Acest lucru necesită o colaborare eficientă și apropiată cu resursele umane pentru a asigura cele mai bune practici adecvate pentru angajați.

Managementul integrat al talentelor așa cum este descris mai sus, poate fi greu de atins și necesită angajamentul CFO, al directorilor de resurse umane (HR) și al altor manageri. Cu toate acestea, organizațiile de top apreciază că efortul merită. Iar studiul care face obiectul comentariului analizează problemele care trebuie să fie luate în considerare atunci când se urmărește managementul talentelor din domeniul financiar și împărtășește abordările unor organizații de top.

Comentarii ale experților

Ian Lithgow, partener KPMG din Marea Britanie: „Deceniul acesta va fi un prilej decisiv pentru ca profesioniștii din domeniul financiar să contribuie la crearea și menținerea valorii pe termen lung pentru organizații. Dar provocarea cea mare aparține angajatorilor, pentru că ei trebuie să găsească și să sprijine talentul în cadrul funcției lor financiare. Parteneriatul de Afaceri cu Funcția Financiară este crucial pentru întreaga

activitate. Acesta ajută la ridicarea standardelor, are o abordare orientată spre viitor și are o puternică viziune comercială. Cu toate acestea, Finance Business Partnering trebuie să fie liber de responsabilitățile principale ale funcției financiare pentru a oferi nivelul de suport așteptat și necesar. Iar provocarea pentru directorii financiari este de a contracara efectele încetinirii economice recente care au afectat multe dintre eforturile managementului talentelor. Acum este momentul să ne mutăm din nou atenția asupra lor. Persoanele performante trebuie a fi menținute motivate și dedicate. Directorul financiar potrivit înțelege că avantajele practicilor de gestionare a talentului se extind dincolo de motivarea persoanelor performante, către domeniul planificării succesiunii, către cultivarea competențelor de care profesioniștii din domeniul financiar au nevoie pentru a dovedi performanța organizațiilor lor și pentru a conduce valoarea sustenabilă pe termen lung.”

Ada Palea, director resurse umane KPMG România: „Acest studiu arată exact cât de important este pentru orice afacere de succes sau organizație să aibă o strategie de gestionare a talentelor. În același timp, studiul a arătat că doar o mică parte din organizații au o astfel de strategie, care integrează complet activități de identificare, dezvoltare, implementare și menținere a talentelor în cadrul echipei financiare. În climatul economic actual, companiile trebuie să evolueze de la metode informale, izolate, de gestionare a talentelor la un plan complet integrat pentru a dezvolta talentul în întreaga organizație, pentru a permite persoanelor calificate să își dezvolte potențialul, pentru beneficiul propriu și al companiei lor.”

Aura Giurcăneanu, Partener Coordonator Audit KPMG în România și Repu-

blica Moldova: „Una dintre principalele constatări este importanța asigurării unei căi pentru identificarea talentului. Managerii din cadrul funcției financiare trebuie să identifice aptitudinile, capacitățile și nivelul de experiență al profesioniștilor pe care-i vor angaja. Personalul existent va avea, probabil, multe dintre aceste talente, dar atunci când totuși este nevoie de recrutare, se poate să nu existe întotdeauna o potrivire perfectă între viziunea factorului de decizie și talentele disponibile la momentul respectiv în piață, astfel încât va fi nevoie să se revizuiască obiectivele. Factorul de decizie (partenerul funcției financiare) va trebui să aibă cunoștințe și abilități extinse pentru a recruta în mod eficient talentele potrivite pentru compania sa, cunoștințe comerciale și financiare, precum și o bună capacitate de a recunoaște abilitățile oamenilor.”

Andreia Stanciu, director ACCA Europa de Sud Est: „Anul trecut am constatat că doar 20 la sută din organizații au avut o strategie a talentelor din echipa lor financiară. Am dedus că, din păcate, cele mai multe strategii de gestionare a talentelor nu au fost deloc „strategice” - au fost neoficiale, uneori, desfășurate în izolare față de alte departamente și nu ca parte a unui plan integrat mai complex. Acest lucru nu poate continua.

Gestionarea talentelor se extinde mai presus de individ; este vorba despre gestionarea aspirațiilor și aducerea unei game diverse de talente din întreaga organizație pentru beneficiul companiei, despre creșterea credibilității funcției financiare atât pe plan intern, cât și extern. Există oportunități enorme în fața noastră, iar experiența noastră ne spune că acele organizații care pun talentul în centrul funcției lor financiare câștigă avantaje competitive.”

Evaluarea riscului de fraudă - aspecte practice

Alexandru CORACIONI*

Abstract

Fraud Risk Assessment - Empirical Aspects

The article presents the risk of fraud concept within the framework of ISA 240 and SAS 99 and also, the particular impact for the specific operations of the stock market. In particular, it is discussed the "fraud triangle", under the circumstances where the opportunity, pressures and rationalization represent the key factors of fraud. The theoretical concept is accompanied by practical examples of specific audit procedures. The customary problematic of the risk of fraud which may determine material misstatements of the financial statements is supplemented by some specific examples from the fiscal fraud area.

Key words: *fraud risk, fraud triangle, audit procedures, fiscal fraud*

JEL Classification: *M10, M42*

Cuvinte cheie: *risc de fraudă, triunghiul fraudei, proceduri de audit, fraudă fiscală*

* ACCA, Auditor financiar, Altrix Consulting SRL, Sibiu, coracioni@accamail.com

¹ Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, Monitorul Oficial al României nr. 904 din 12.12.2006

1. Introducere

În perioada recentă, auditorii financiari din România au luat în considerare problematica evaluării riscului de fraudă în cadrul „Normelor minimale de audit” (spre exemplu, vezi secțiunea referitoare la F - Abordarea auditului, punctul f)), apoi în contextul Standardelor Internaționale de Audit, prin evaluarea condițiilor sau evenimentelor care influențează riscul de fraudă sau de eroare. Ulterior, în cadrul „Ghidului privind Auditul Calității” aspectele referitoare la analiza riscului de fraudă au devenit foarte extinse, plecând de la abordarea generală asupra evaluării riscului și până la aspectele legate de finalizarea auditului, în corelație cu problematica specifică a „spălării banilor” (Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism)¹; importanța subiectului poate fi demonstrată printr-o analiză statistică a textului. Spre exemplu, în cadrul acestei lucrări termenul fraudă este menționat de 45 de ori, iar dacă adăugăm și incidența problematicii de „spălare a banilor” obținem o frecvență de apariție de 49 de ori. Legitim, ne putem întreba dacă nu asistăm la o tendință de „îmbogățire” a activității auditorului financiar cu o tematică particulară și cu un conținut foarte sensibil. De fapt, această întrebare nu este superficială, în contextul în care Standardele Internaționale de Audit menționează în cadrul obiectivelor generale ale auditorului obținerea unei asigurări rezonabile cu privire la măsura în care situațiile financiare, în totalitatea lor, nu conțin denaturări semnificative ca urmare a **fraudei**

sau erorii (vezi ISA 200 – „Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu standardele internaționale de audit”, pct. 11). Creșterea importanței acordate problematicii riscului de fraudă în contextul auditului situațiilor financiare este în strânsă legătură cu agravarea factorilor favorizanți ai acestui risc (recesiunea economică, declinul general al firmelor sau creșterea datoriilor). Obiectivul normalizării activității auditorului financiar în relație cu fenomenul fraudei este o preocupare mai veche, care este prezentă și în standardele altor asociații profesionale, cum ar fi AICPA/USA (SAS 99 „Considerarea fraudei în auditul situațiilor financiare”); în cadrul articolului am realizat o scurtă prezentare a elementelor principale ale acestui standard.

2. Metodologia și obiectivele cercetării

Scopul acestui articol îl constituie în principal îmbogățirea informației de specialitate referitoare la tematica riscului de fraudă pentru activitatea practicienilor auditori financiari din România. Obiectivul principal al articolului este prezentarea unor recomandări pentru identificarea fraudei, în paralel cu definirea cadrului general teoretic al acestui concept. Lucrarea se înscrie în categoria cercetării empirice aplicate, destinată consolidării cunoștințelor practice din domeniul auditului financiar, în scopul perfecționării instrumentarului specific profesiei. Sursele de informare documentară prezentate în bibliografie

fac parte din literatura de specialitate din domeniul auditului financiar. În cadrul documentării teoretice a riscului de fraudă, articolul este axat în principal pe ISA 240 – „Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare”, pe „Ghid de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijloc” emis de IFAC, iar, în subsidiar, se analizează cadrul general al SAS 99 (Statement on Auditing Standards No. 99: Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit), dar și problematica specifică a pieței de capital sau aspecte particulare ale fraudei fiscale.

3. Analiza conceptelor

3.1. CONCEPTUL DE FRAUDĂ

În accepțiunea comună termenul de fraudă semnifică „înșelăciune, act de rea credință săvârșit de cineva, de obicei pentru a realiza un profit material de pe urma atingerii drepturilor altuia”². Standardul internațional ISA 240 – „Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare” definește conceptul de fraudă ca fiind „Un act intenționat comis de unul sau mai mulți indivizi din cadrul conducerii, persoanelor însărcinate cu guvernanta, angajaților sau unor terțe părți, ce implică utilizarea înșelăciunii pentru a obține un avantaj injust sau ilegal”³. În mod evident, caracterul de intenționalitate diferențiază fraudă de eroare, dar în concepția noastră nu este în mod absolut relevant, deoarece o eroare care a apărut inițial în mod neintenționat se poate transforma într-o

fraudă din oportunitate, într-o etapă ulterioară. În afara caracterului intențional al fraudei este, de asemenea, implicată acoperirea deliberată a faptelor, de cele mai multe ori cu un grad ridicat de sofisticare.

3.2. PROBLEMATICA FRAUDEI ȘI ISA 240

Standardul Internațional de Audit precizează că auditorul financiar trebuie să manifeste interes față de fenomenul fraudei în măsura în care aceasta produce denaturări semnificative ale situațiilor financiare. Totuși, considerăm că judecata profesională a auditorului nu poate fi aplicată într-un mod mecanicist prin raportarea la pragul de semnificație, deoarece implicațiile fenomenului de fraudă sunt mult mai complexe și pot aduce unei entități pierderi ulterioare de imagine, care se pot transforma în pierderi financiare semnificative. Norma profesională prezintă două tipuri de denaturări intenționate relevante pentru activitatea de audit:

- Denaturări ce rezultă din **raportarea financiară frauduloasă**;
- Denaturări ce rezultă din **deturnarea de active**.

De asemenea, standardul este realist în evaluarea impactului activității de audit în determinarea fenomenului de fraudă, comentând că auditorul poate în multe cazuri cel mult să suspecteze fraudă, iar șansa descoperirii fraudei este în general redusă. Gradul redus al probabilității de determinare a fenomenului de fraudă este determinat de caracterul sofisticat (am putea spune „profesional”) al acțiunilor de fraudă, nivelul ierarhic al celor implicați, utilizarea falsu-

² Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers enciclopedic, București, 1998 (pag. 397);

³ IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate - Audit financiar 2009*, Coeditare CAFR-Ed. Irecson, România, 2009, pag. 166

lui, complicitatea, omiterea deliberată a înregistrării tranzacțiilor sau declarațiile false deliberate către auditor. Responsabilitatea principală pentru prevenirea și detectarea fraudei revine persoanelor însărcinate cu guvernarea, cât și conducerii entității, prin consolidarea mediului de control intern, în special în direcția întăririi comportamentului etic.

Pentru auditorul financiar, responsabilitatea în legătură cu fenomenul de fraudă este de a obține o asigurare rezonabilă cu privire la faptul că situațiile financiare, în totalitatea lor, conțin denaturări semnificative determinate de fraudă sau eroare. În demersul său, auditorul trebuie să manifeste în permanență **scepticism profesional** pentru a putea identifica și evalua riscurile determinate de fraudă, a obține probe de audit suficiente și adecvate și a putea oferi răspunsul adecvat ca urmare a identificării fenomenului de fraudă. Standardul profesional ISA 240 prezintă mai multe acțiuni pe care auditorul trebuie să le întreprindă, cum ar fi:

- Obligativitatea discutării în cadrul echipei de audit a susceptibilității apariției fenomenului de fraudă;
- Aplicarea cu consecvență a standardului ISA 315 – „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său”;
- Interviewarea conducerii cu privire la procesele de evaluare și monitorizare a fraudei, precum și asupra practicilor de afaceri și a codului de conduită și comportament etic;
- Interviewarea **auditorilor interni** cu privire la activitatea acestora referitoare la determinarea riscurilor de fraudă;

- Înțelegerea modului în care persoanele însărcinate cu guvernarea realizează supravegherea proceselor de identificare și reacție la riscurile de fraudă;
- Evaluarea aspectelor neobișnuite rezultate din aplicarea procedurilor analitice, în special în corelație cu conturile de venituri;
- Evaluarea factorilor de risc de fraudă;
- Evaluarea politicilor contabile aplicate de către entitate, în special în domeniul cuantificărilor subiective sau al tranzacțiilor complexe care pot indica o raportare financiară frauduloasă;
- Alocarea și supervizarea adecvată a echipei misiunii de audit;
- Incorporarea unui element de **imprevizibilitate** în aplicarea procedurilor de audit;
- Aplicarea unor proceduri de audit adecvate cu privire la riscurile evaluate de denaturare semnificativă ca urmare a fraudei;
- Obținerea de declarații scrise din partea conducerii sau a celor însărcinați cu guvernarea cu privire la problematica fraudei;
- Întocmirea documentației specifice referitoare la activitatea de audit referitoare la analiza riscului de fraudă

Ca urmare a rezultatelor activității de audit cu privire la identificarea fraudei, auditorul financiar trebuie să comunice în timp util conducerii aspectele descoperite și, de asemenea, să evalueze dacă are responsabilitatea raportării evenimentului unei părți din afara entității cum este cazul unei autorități de reglementare.

Fenomenul de fraudă poate fi asociat conducerii („frauda conducerii”) sau dacă implică angajați din afara conducerii este cunoscut drept „frauda angajatului”. În general, frauda conducerii apare în domeniul manipulării situațiilor financiare (efectul poate fi **foarte mare**), iar relativ la frauda angajaților, aceasta se poate referi în principal la deturnarea de fonduri (efectul poate fi de la mic la mare) și se realizează prin exploatarea slăbiciunilor controlului intern. Entitatea poate fi fraudată și de către parteneri externi, cum ar fi furnizorii (facturi false sau dublate, supra-încărcarea prețului) sau clienții.

În cadrul anexelor la ISA 240 apar detalieri practice referitoare la: factorii de risc de fraudă (Anexa 1), exemple de posibile proceduri de audit pentru tratarea riscurilor evaluate de denaturare semnificativă ca urmare a fraudei (Anexa 2), exemple de circumstanțe care indică posibilitatea existenței fraudei (Anexa 3).

3.3. IMPACTUL ASUPRA AUDITĂRII ÎNTEPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII

În contextul practicii de audit din România, putem aprecia că o mare parte a profesioniștilor independenți se încadrează în categoria Practicilor Mici și Mijlocii⁴, iar lucrarea „Ghid de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii”, publicată de IFAC, prezintă interes prin aspectele explicative și ilustrative care pot ajuta la realizarea unor audituri de calitate și eficiente. În afara explicațiilor practice oferite cu privire la aplicarea standardelor specifice (ISA 240 și 315), lucrarea aduce completări extrem de utile, cum ar fi discutarea

⁴ Comitetul pentru Practici Mici și Mijlocii, IFAC, *Ghid de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, Ed. CECCAR, București, 2009, pag. 1

conceptului de „triunghi al fraudei” (presiuni / oportunitate / raționare, vezi tabel nr. 1), ale cărui elemente sunt prezentate și în Anexa 2 din ISA 240, sau aspecte de documentare, cum este realizarea unor liste ale factorilor de risc, intitulate „registru de riscuri”, însoțite de exemple practice. Aceste exemple de registre ale riscurilor ar trebui să constituie un instrument obligatoriu de lucru al auditorilor financiari (vezi Tabelul nr. 2). Considerăm că această lucrare este foarte apropiată de nivelul problematicii activității practice curente ale auditorilor autohtoni și poate fi utilizată ca o com-

pletare utilă a aplicării „Ghidului privind Auditul Calității”, nu numai în domeniul examinării riscului de fraudă.

Conducerea unei entități are responsabilitatea ducerii unei adevărate lupte împotriva acestor trei laturi ale triunghiului fraudei, practic de a „sparge” acest triunghi pentru a minimiza șansele de apariție a fenomenului de fraudă. Cele trei laturi constituie ingredientele similare lemnului, benzinei și oxigenului în apariția unui incendiu numit fraudă. Mecanismul principal aflat la dispoziția conducerii este implementarea unui mediu de control intern consistent.

În cadrul unei misiuni de audit, membrii echipei de audit pot identifica factorii-cheie de risc de fraudă care reprezintă laturi ale triunghiului fraudei, prin utilizarea chestionarelor adresate conducerii, observării și inspectării sau al folosirii procedurilor analitice. Din acest motiv este necesară discutarea în cadrul echipei a problematicii riscului de fraudă pentru a reuni împreună posibilele laturi identificate de către membrii misiunii, într-o viziune holistică. Discuția trebuie realizată fără prejudecăți, într-un spirit de *scepticism profesional*, utilizând activ *tehnica de brainstorming*.

Tabel 1 - Triunghiul fraudei

Factori-cheie	Explicația factorului-cheie	Exemple
Oportunitate (percepută sau reală)	Șansa percepută de o persoană că poate comite o fraudă și că nu va fi prinsă.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Filozofie corporativă deficitară ▪ Lipsa unor proceduri adecvate de control intern ▪ Lipsa unui „ton de la vârf” al conducerii ▪ Persoana profită de avantajul încrederii pe care a câștigat-o în cadrul entității ▪ Credința că repercusiunile nu vor fi serioase ▪ Complexitate în regulile și politicile entității ▪ Schimbări de organizare ▪ Fluctuația personalului
Exercitare de presiuni (motivul)	Presiunea este creată de necesitatea imediată, dificil de împărtășit celorlalți.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atingerea nivelului de profit estimat de analiști sau bănci ▪ Prime de performanță ▪ Datorii personale ▪ Credite mari ▪ Acoperirea pierderilor ▪ Lăcomia, implicarea în jocuri de noroc, droguri etc. ▪ Suprasolicitarea din partea familiei sau a partenerului ▪ Traiul nevoiaș ▪ Orgoliul de a învinge sistemul ▪ Salvarea mândriei sau statutului ▪ Răzbunarea pe angajator ▪ Instabilitate psihică
Raționare (atitudine)	Credința unei persoane că nu fost comisă nicio contravenție.	<p>Vocile fraudei:</p> <p>„Toată lumea o face.”</p> <p>„Nu e mare lucru.”</p> <p>„Nu deranjez pe nimeni.”</p> <p>„Încerc doar să înving sistemul, nu poate fi așa de greu.”</p> <p>„Iau doar ce îmi revine.”</p> <p>„Oricine minte sau se comportă incorect uneori.”</p> <p>„Compania face la fel cu clienții și furnizorii – de ce nu aș face și eu la fel?”</p> <p>„Iau doar ca împrumut, am să dau banii înapoi.”</p>

Prelucrare după: **Comitetul pentru Practici Mici și Mijlocii, IFAC, Ghid de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii, Ed. CECCAR, București, 2009 (pag. 382)**

Tabel 2 - Registrul de riscuri - fraudă

Prag de semnificație 15,000€

Evaluati fiecare risc în termeni de probabilitate și impact pe o scară de la 1 la 5 (1 = mic, 5 = mare).

Discutați acest formular de lucru (registrul de riscuri) cu conducerea pentru a asigura caracterul complet și adecvat al evaluării riscului.

Riscuri identificate	Ce poate fi greșit în S/F ca rezultat	Impact evaluarea S/F - CEAV		Evaluarea riscului		Risc combinat	Risc semnificativ? Da/Nu	
		A	D	Inc.	Probabilitate de apariție			Impact €
Presiuni								
Bonusuri pentru agenții de vânzări	Vânzări supraevaluate	CV		E	4	4.000	16.000	Da
Oportunități								
Tranzacții cu părți afiliate	Vânzările/achizițiile pot fi sub/supraestimate	V		V	2	2.000	4.000	Nu
Raționare								
Imoralitate a angajaților temporari	Deturnare de bunuri (furturi)	E			4	4.000	16.000	Da

A = active, D = datorii, Inc. = Situația veniturilor, C = Caracter complet, E = Existență, A = Precizie, V = Evaluare

Preluare după: **Comitetul pentru Practici Mici și Mijlocii, IFAC, Ghid de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii**, Ed. CECCAR, București, 2009 (pag. 158)

Ca urmare a identificării factorilor de risc, vor fi realizate listele de riscuri identificate ce pot afecta situațiile financiare.

În accepțiunea unor autori⁵, există patru factori care pot determina producerea fraudei:

Motivația + Atracția + Oportunitatea + Sustragerea = Fraudă

Analizând cele două modele de mai sus, observăm că binomul **motivație + atracție** poate fi identificat prin **exercitarea presiunilor și raționare**, elementul suplimentar fiind **sustragerea**. În fapt acțiunea de a sustrage este un fapt constituent al însăși fraudei, evident în cazul deturnării de active, în cazul fraudei prin raportare financiară frauduloasă fiind dificilă identificarea.

3.4. SAS 99 „CONSIDERAREA FRAUDEI ÎN AUDITUL SITUAȚIILOR FINANCIARE”

Standardul de audit SAS 99 (Statement on Auditing Standards No. 99: Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit) a fost emis de către Comitetul de Standarde de Audit (ASB) al asociației profesionale americane (AICPA) în octombrie 2002. Acesta a fost emis ca un răspuns la situațiile de criză apărute la Enron, WorldCom, Adelphia și Tyco. Considerăm că este interesantă pentru mediul românesc prezentarea preocupărilor profesionale ale altor organisme, cum este cazul AICPA, din punct de vedere al organizării sau al problematicii abordate, deoarece acestea prezintă reacții la anumite realități

sociale și economice care invariabil ne influențează în contextul globalizării. Elementele principale ale standardului se referă la:

- Descrierea și caracteristicile fraudei;
- Importanța exercitării **scepticismului profesional**;
- Discutarea în cadrul echipei misiunii de audit a riscului de denaturare semnificativă cauzat de fraudă;
- Obținerea de informații necesare pentru identificarea denaturărilor semnificative cauzate de fraudă;
- Identificarea riscurilor **potențiale**, care pot conduce la denaturări semnificative cauzate de fraudă;

⁵ Rusovici Alexandru, Farmache Stere, Rusu Gheorghe, *Manager în misiunea de audit*, Ed. Monitorul Oficial, București, 2008, pag. 157

- Evaluarea riscurilor identificate ca urmare a evaluării mediului de control al entității;
- Reacțiile auditorului ca urmare a identificării riscurilor;
- Evaluarea probelor de audit referitoare la problematica fraudei;
- Comunicarea fraudei către conducere, comitetul de audit și către alții;
- Documentarea considerării fraudei de către auditor.

Standardul analizează, de asemenea, factorii de risc de fraudă prezentați mai sus (oportunitate / motiv / atitudine). În cadrul altor informații prezentate sunt indicate alte surse unde se pot găsi informații referitoare la fraudă, implementarea unor programe antifraudă sau controale (American Institute of Certified Public Accountants - www.aicpa.org, Association of Certified Fraud Examiners - www.cfenet.com, Financial Executives International - www.feii.org, Information Systems Audit and Control Association - www.isaca.org, Institute of Internal Auditors - www.theiia.org, Institute of Management Accountants - www.imanet.org, National Association of Corporate Directors - www.nacdonline.org, Society for Human Resource Management - www.shrm.org).

3.5. PRACTICI FRAUDULOASE ÎN CONTEXTUL PIEȚEI DE CAPITAL

Aspectele de fraudă nu sunt însă caracteristice numai emitenților din piața de capital, dar și actorilor principali ai acestei piețe. În România domeniul practicilor frauduloase în contextul pieței de

capital este reglementat de către Regulamentul nr. 32/2006 privind serviciile de investiții financiare (CNVM)⁶, în cadrul Secțiunii 4 – „Practici frauduloase și notificarea tranzacțiilor suspecte” (art. 163), iar semnalele care pot indica operațiuni de manipulare a pieței sunt prezentate în cadrul articolului 164. Auditorul financiar trebuie să aplice în contextul activităților pieței de capital proceduri și tehnici de audit specifice, precum: analiza mediului de control intern, proceduri generale de audit, proceduri specifice aplicate operațiunilor de trezorerie și de tranzacționare etc⁷.

4. Recomandări practice

Din experiența practică prezentăm în continuare anumite proceduri practice, utile în identificarea fraudei; acestea trebuie aplicate în corelație cu procedurile prezentate în Anexa 2 din ISA 240:

- Analiza ajustărilor efectuate asupra stocurilor. Se poate utiliza Registrul Jurnal, iar înregistrările contabile de corecție vor fi examinate în principal dacă se întrunesc următorii factori: corecții efectuate în afara timpului normal de lucru (spre exemplu, în

zile libere), sume fără zecimale, corecțiile unor sume neobișnuit de mari, corecțiile efectuate de către anumite persoane. Procedul de analiză al corecțiilor contabile se poate aplica și altor elemente patrimoniale, mai ales când aceste ajustări sunt efectuate manual;

- Revizuirea secvențialității documentelor contabile: atunci când există elemente lipsă acest fapt trebuie investigat în mod special deoarece poate fi un indicator pentru sustragerea unor elemente de active. Prezentăm în tabelul nr. 3 un exemplu simplificat în *Excel* de utilizare a funcției logice **IF**, pentru identificarea anormalității în cadrul unei serii numerice sortată crescător; exemplul se adresează unor utilizatori începători în *Excel* – se poate utiliza ulterior funcția **AutoFilter** pentru identificarea valorilor mai mari decât 0;
- Analiza procedurilor de achiziție pentru servicii și bunuri: absența acestora sau derularea unor procese de achiziție în mod preferențial indică posibilitatea existenței fraudei;
- Aplicarea procedurii analitice al legii de distribuție statistică a lui Benford⁸: metoda constă în a efectua o

Tabel 3 - Exemplu de verificare a secvențialității

Serie sortată crescător	Termen lipsă	
27123		
27124	0	
27126	1	=IF(A3<>A2+1;A3-A2-1;0)
27127	0	
27128	0	

6 CNVM, *Regulamentul nr. 32 din 21.12.2006 privind serviciile de investiții financiare*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 103 din 12.02.2007

7 Rusovici Alexandru, Farmache Stere, Rusu Gheorghe, *Manager în misiunea de audit*, Ed. Monitorul Oficial, București, 2008, pag. 166

8 Cindy Durtschi, Hillison William, Pacini Carl, *The Effective use of Benford's Law to Assist in Detecting Fraud in Accounting Data*, Journal of Forensic Accounting, 1524-5586/Vol. V(2004), 2004 R.T.Edwards, printed in USA, pag. 17 - 34

Tabel 4 - Exemplu de verificare a apariției unor facturi duplicat

Nr. Factură	Nr. apariții duplicat (2)			
312	2	=COUNTIF(A\$11:A\$15;A11)		
456	1			
312	2			
789	1			
923	1			

analiză statistică asupra frecvenței de apariție a primei litere pentru denumirea constituenților unei liste (a clienților, furnizorilor etc). Frecvența de apariție trebuie să urmeze Legea lui Benford (digitul 1 trebuie să apară în aproximativ 30% din cazuri, în timp ce digitul 9 trebuie să apară în 5%, urmând o distribuție logaritmică), altfel, avem un indiciu pentru existența fraudei. Aplicarea procedurii se bazează pe ipoteza că persoanele implicate în fraudă nu sunt foarte bune în a genera serii de numere aleatoare;

- Analiza existenței facturilor duplicat: facturi duble, spre exemplu în cazul listei facturilor primite de la furnizori, indică erori în înregistrări sau pot indica fraudă. Prezentăm în tabelul nr. 4 un exemplu simplificat în Excel de utilizare a funcției logice **COUNTIF**, pentru identificarea apariției unei facturi duplicat; exemplul se adresează unor utilizatori începători

în *Excel* – se poate utiliza ulterior funcția **AutoFilter** pentru identificarea valorilor mai mari decât 1. Putem analiza inclusiv existența cazurilor unor salariați dublați în baza de date, care pot primi sume mai mari decât normal etc.;

- Analiza momentului efectuării înregistrărilor contabile: în multe situații se poate obține din partea departamentului informatic o listă în care putem observa **ora** și **ziua** de efectuare a înregistrărilor în sistem. Evident, persoanele care intenționează să acționeze fraudulos își vor alege momente în care să nu poată fi observați (zile libere sau în afara orelor normale de lucru, foarte devreme sau foarte târziu);
- Depistarea cazurilor în care există salariați care pot avea relații comerciale cu entitatea: spre exemplu în calitate de furnizori de servicii sau bunuri. Se poate solicita din partea entității obținerea listelor de furnizori

și angajați sub forma de tabele *Excel*, iar prin aplicarea funcției de căutare **VLOOKUP** putem identifica situațiile în care un salariat este și furnizor pentru entitate. În tabelul nr. 5 am exemplificat această situație, în care salariatul IONESCU apare în lista de furnizori, precum și un exemplu de utilizare a unei funcții complexe utilizată pentru identificarea cazurilor în care un salariat se regăsește în lista furnizorilor;

- Analiza accesului neautorizat în sistemul informatic al entității: dacă un angajat poate avea acces la modificarea datelor din sistemul informatic financiar-contabil, acest fapt poate crea premisele efectuării unui act de fraudă. Spre exemplu, prin modificarea datelor referitoare la salariul propriu sau prin modificarea datelor referitoare la contul bancar unde se încasează salariul etc.;
- Aplicarea consecventă a procedurilor de audit pentru separarea exercițiilor („cut-off” testing): spre exemplu, în analiza listei creanțelor comerciale înaintea și după sfârșitul exercițiului financiar, pentru a depista eventualele manipulări ale vânzărilor aferente anului. În general, orice denaturare a veniturilor perioadei, indiferent că este în sensul creșterii sau al scăderii, constituie un indiciu pentru fraudă;

Tabel 5 - Exemplu de verificare a situației în care un salariat este și furnizor

A) Lista salariați		
Salariat	Salariat identificat ca furnizor	
POPESCU	0	
IONESCU	IONESCU	=IF(ISERROR(VLOOKUP(B5;B\$11:C\$13;1;FALSE));0;B5)
GEORGESCU	0	
B) Lista furnizori		
Furnizor	Sold (lei)	
EON	1.500	
IONESCU	2.000	
RTC	300	

- Revizuirea plăților efectuate către angajați: dacă vom identifica plăți duble de salarii pentru aceeași persoană, acest lucru este un indiciu clar al unei erori sau al fraudei. De asemenea, plățile de mărime neobișnuită către salariați trebuie investigate în mod special, deoarece în mod normal mărimea plăților către aceștia urmează un anumit model;
- Analiza plăților restante către foști salariați: trebuie examinat dacă există asemenea situații neobișnuite. Este util de analizat lista salariaților cu contracte de muncă închise pentru a observa elemente anormale sau neobișnuite;
- Examinarea documentelor suport aferente decontărilor de cheltuieli: trebuie examinate listele de documente cu rambursări de cheltuieli pentru a analiza caracterul lor economic, dacă nu sunt fictive sau dacă nu există plăți duble;
- Analiza cheltuielilor pe salariat: în mod normal, un angajat trebuie să prezinte în medie aceleași niveluri de cheltuieli. Dacă, spre exemplu, un angajat în departamentul vânzări prezintă un nivel anormal al cheltuielilor aferente activității sale acest fapt este un indiciu pentru existența fraudei. În general, o analiză pe centre de cost a cheltuielilor poate aduce informații interesante din punct de vedere operațional;
- Analiza timpului lucrat suplimentar: în multe cazuri orele lucrate suplimentar și care nu sunt justificate sau aprobate de către superiori pot reprezenta o formă de fraudă a angajatului;
- Analiza concediilor de odihnă pe persoane: în mod evident, angajatul implicat în fraudă va încerca să nu lipsească prin plecare în concedii pentru a nu crea premisele descoperirii faptelor sale. Prin analiza

unei liste de persoane care în mod sistematic nu pleacă în concediu de odihnă putem obține indicii asupra unui comportament atipic și care ridică suspiciune. Aceste persoane pot să folosească dreptul lor la concediu pentru perioade foarte scurte (2 - 3 zile) în mod aleatoriu;

- Analiza bunurilor cumpărate în scop personal: în numeroase situații apare acest gen de fraudă a angajaților, uneori pentru bunuri de valoare mică sau medie și culminând cu valori foarte mari pentru bunuri imobiliare în cazul proprietarilor de afaceri;
- Analiza înregistrărilor contabile din Registrul Jurnal: în mod obligatoriu auditorii financiari externi trebuie să analizeze în mod sistematic Registrul Jurnal pentru a identifica înregistrările neobișnuite. Spre exemplu, sumele extreme (foarte mici sau mari) sau în relație cu **părțile afiliate**. Este recomandabilă analizarea înregistrărilor contabile pe grupe de conturi, deoarece acest gen de înregistrări contabile ar trebui să urmeze un model aproximativ stabil.

În cadrul procedurilor de mai sus am prezentat câteva exemple intuitive de utilizare a funcțiilor *Excel* pentru a testa anomaliile dintr-o populație. Pentru situațiile uzuale, auditorii financiari își pot dezvolta modele complexe în funcție de situațiile particulare. Instrumentele de lucru ale auditorului financiar trebuie să includă proceduri analitice de „data mining”, dezvoltate pe baza raționamentelor statistice, cu utilizarea programelor de calcul tabelar; se pot folosi și programe software specializate, oferite de firme de profil.

Un domeniu special de analiză a domeniului unor fraude potențiale este cel fiscal, unde este necesar un **grad de specializare** ridicat. În acest domeniu, au-

ditorul financiar poate identifica anumite situații specifice prin implicarea în cadrul echipei de audit a unui consultant în taxe și impozite. Din experiența practică, prezentăm câteva asemenea spețe specifice domeniului fraudei fiscale:

- Achiziții intracomunitare: cazul în care acestea nu sunt facturate, contabilizate și declarate pentru realizarea unor operațiuni comerciale frauduloase. Există o probabilitate foarte ridicată în această situație a utilizării unor coduri false de identificare de TVA. Auditorul trebuie să analizeze achizițiile intracomunitare, precum și codul de TVA implicat prin consultarea bazei de date VIES. De asemenea, se cuvin analizați furnizorii neobișnuiți, precum și rulajele din conturile de stocuri;
- Livrări intracomunitare: cazul unor livrări intracomunitare fictive unde bunurile sunt comercializate în România (factura internă nu este înregistrată la furnizor, dar permite deducerea TVA la cumpărător sau nu se emite deloc factură) sau al unor livrări intracomunitare reale, dar cu declarații inexacte. În acest caz, auditorul financiar are de asemenea posibilitatea verificării codului de TVA implicat prin consultarea bazei de date VIES, precum și a efectuării de selecții pentru perioada vizată ale facturilor de livrări în condiții specifice de plecare (cum ar fi, spre exemplu, *grupele E și F- Incoterms: EX WORKS, FCA „Free Carrier”, FAS „Free Along Side Ship”, FOB „Free On Board”*), care prezintă cele mai multe posibilități de fraudă;
- Frauda „carousel”: un caz particular de fraudă la TVA organizată între mai multe entități, în vederea obținerii rambursării de către un stat a unei taxe care nu a fost niciodată achitată în amonte sau a reducerii

TVA datorate. Problematika este complexă, iar metodele de detecție constau în principal în depistarea societăților de tip „missing trader” (societăți fictive), precum și în controlul fluxului fizic al bunurilor;

- Localizarea prestărilor de servicii: este necesară stabilirea locului de execuție a serviciului și a locului unde prestatorul are un sediu fix. Scopul acestui tip de fraudă este evitarea plății TVA;
- Reevaluarea imobilizărilor corporale (clădiri) cu scopul diminuării impozitelor aferente acestor proprietăți. Auditorul financiar trebuie să examineze cu atenție raportul de reevaluare în corelație cu realitățile pieței imobiliare;
- Problematika prețurilor de transfer: în această situație auditorul financiar ar trebui să analizeze în primul rând informația furnizată de către contabilitatea de costuri în corelație cu prețurile de piață;
- Problematika facturilor de servicii de management primite de la firma „mamă”: auditorul trebuie să analizeze caracterul economic al acestor tranzacții, deoarece în cele mai

multe cazuri aceste facturi reprezintă doar transferul unor costuri.

5. Concluzii

Observăm că riscul de fraudă creează o „presiune” profesională deosebită, iar responsabilitatea auditorilor financiari a crescut mai ales din cauza contextului economic defavorabil al crizei economice financiare. În multe situații, complexitatea contextelor de fraudă a crescut, iar miza fraudelor a devenit extrem de ridicată. În acest context, auditorul financiar este obligat să își crească

gradul de scepticism profesional, dublat de o înțelegere mai profundă a mecanismelor mediului de control. De asemenea, în activitatea practică este necesară dezvoltarea unor proceduri analitice de audit care să abordeze entitatea auditată la nivelul bazelor de date informatice. Cu toate că, prin formare profesională, auditorii financiari nu au întotdeauna experiența necesară pentru abordarea cazurilor complexe de fraudă, considerăm că printr-o bună informare asupra riscurilor specifice de fraudă și prin utilizarea factorului „surpriză” pot crește în mod semnificativ șansele de identificare a acestor situații.

Bibliografie

Arens, Alvin A.; Loebecke, James K., *Audit. O abordare integrată*, Ed. Arc, Chișinău, 2003

Durtschi, Cindy; Hillison, William; Pacini, Carl, *The Effective use of Benford's Law to Assist in Detecting Fraud in Accounting Data*, Journal of Forensic Accounting, 1524-5586/Vol. V(2004), 2004 R.T.Edwards, USA.

Ghiță, Marcel, *Auditul intern*, Ed. Economică, București, 2009.

Ghiță, Marcel, *Gubernanța corporativă*, Ed. Economică, București, 2008.

Rusovici, Alexandru; Farmache, Stere;

Rusu, Gheorghe, *Manager în misiunea de audit*, Ed. Monitorul Oficial, București, 2008

CAFR, *Ghid privind Auditul Calității*, Ed. Irecson, România, 2010.

Comitetul pentru Practici Mici și Mijlocii, IFAC, *Ghid de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii*, Ed. CECCAR, București, 2009.

IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate - Audit financiar 2009*, coeditare CAFR-Ed. Irecson, România, 2009.

Venind în întâmpinarea nevoii esențiale de informare și instruire profesională, lansăm pentru partenerii noștri o serie de cursuri în domeniile financiar-contabil și conexe.

BDO Business School se lansează în București și Cluj în **septembrie 2011**.

BDO BUSINESS SCHOOL
Pentru că expertiza locală contează

www.bdoschool.ro

Contribuția auditului intern în viziunea codurilor de guvernare corporativă de la nivelul Uniunii Europene - studiu comparativ

Cristina BOȚA-AVRAM* & Dumitru MATIȘ**

Introducere

Abstract

The Contribution of Internal Audit in the View of EU Corporate Governance Codes - A Comparative Study

The present paper continues the series of three articles which are the result of a research activity that intend to develop a complex comparative analysis of the corporate governance codes in terms of the contribution of the main pillars of the audit function in the context of ensuring good corporate governance. The main objective of this study is to emphasize the main coordinates that define the way that internal audit should provide its value-added in the vision of EU corporate governance codes.

The findings reveal that the level of importance assigned to the internal audit function is not uniform; there are situations when internal audit's role is poorly defined, but there are also situations when the role and responsibilities of internal audit in the context of corporate governance are well established.

Key words: *corporate governance, internal audit, corporate governance code, European Union, internal audit's independence*

JEL Classification: M40, M42, M21, M14

Cuvinte cheie: *guvernare corporativă, audit extern, independență, cod de guvernare corporativă, Uniunea Europeană*

Rolul auditului intern în guvernarea corporativă a dobândit valențe semnificative, mai ales în contextul ultimelor evoluții ale mediului economic internațional și național, care reclamă necesitatea ca auditul intern să devină tot mai activ și unul dintre jucătorii cheie în procesul de gestionare eficientă a afacerilor¹.

Așteptările managementului și ale consiliului de administrație cu privire la plusvaloarea furnizată de auditul intern, mai ales în contextul guvernării corporative, de la directorul departamentului de audit intern și echipa sa sunt tot mai mari.

Devine imperios necesar ca auditul intern, care este poziționat strategic la punctul de întâlnire a intereselor managementului, ale consiliului de administrație și ale altor părți interesate, să aibă competența și libertatea de a înțelege toate elementele cheie ale cadrului de guvernare corporativă, pentru a putea

* Asist.univ.dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, Catedra de Contabilitate și Audit, email: cristina.botaavram@econ.ubbcluj.ro.

** Prof.univ.dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, Catedra de Contabilitate și Audit, email : dumitru.matis@econ.ubbcluj.ro.

¹ Allen, S., (2008), *The value of internal audit in corporate governance*, The Corporate Board, November/December 2008, pp.1-5, și Paape, L. & Scheffe, J. & Snoep, P. (2003), *The relationship between the internal audit function and corporate governance in the EU - a survey*, International Journal of Auditing, vol.7, pp.247-262.

identifica corect care sunt acele zone, în care auditul intern și-ar putea dovedi realmente valoarea adăugată furnizată entității².

În contextul spațiului european, țările membre ale Uniunii Europene și-au stabilit fiecare un cadru de guvernare corporativă al entităților cotate pe piețele de capital europene, având la dispoziție un ansamblu de prevederi legislative și instrumente juridice, care includ recomandări și coduri de guvernare corporativă, în marea lor majoritate fiind constituite pe baza principiului „Aplici sau explici” (Comply or explain).

Codurile de guvernare corporativă din sfera spațiului european sunt adoptate la nivel național, totuși Directiva 2006/46/CE recomandă aplicarea lor pe baza acestui principiu, solicitând companiilor listate să întocmească declarația de guvernare corporativă, prin care să justifice conformitatea sau neconformitatea cu prevederile codului.

Asupra necesității de a restabili importanța funcției de audit în asigurarea stabilității financiare, Comisia Europeană a emis un raport³ în care se atrage atenția asupra câtorva problematici care vor trebui revizuite în eficientizarea funcției de audit, în contextul unei bune guvernare corporative.

Astfel, considerăm că realizarea unei analize comparative a modului în care codurile de guvernare corporativă europene prevăd elementele cheie prin care auditul intern și-ar putea aduce contribuția la asigurarea unui cadru propice de guvernare corporativă este pe deplin justificată.

Metodologia cercetării științifice

Obiectivul științific al studiului de față este acela de analiză a modului în care este prevăzută contribuția auditului intern la asigurarea guvernării corporative în cadrul codurilor de guvernare corporativă de la nivelul țărilor membre UE.

În acest sens, s-a fundamentat o analiză detaliată de conținut a codurilor de guvernare corporativă cele mai recente de la nivelul Uniunii Europene.

În realizarea acestui studiu comparativ s-au urmărit pentru fiecare cod de guvernare analizat următoarele criterii:

- Tipul de reglementare a guvernării corporative: obligatorie sau opțională („mandatory” sau „voluntary”)
- Existența în cadrul acestor coduri a unor precizări cu privire la rolul și responsabilitățile auditului intern în cadrul guvernării corporative, care să includă cel puțin următoarele elemente:
 - Precizarea rolului auditului intern
 - Poziția auditului intern în cadrul organizațiilor
 - Organizarea funcției de audit intern.

S-a urmărit ca această analiză detaliată a prevederilor codurilor de guvernare corporativă europene să permită obținerea unei viziuni de ansamblu asupra modului în care statele membre UE au reacționat prin adaptarea codurilor de guvernare la provocările mediului

economic delicat al ultimilor ani, care a impus o atenție deosebită și asupra revizuirii modului în care rolul și responsabilitățile auditului intern sunt prevăzute.

Prezentarea datelor utilizate în studiu

În vederea dezvoltării acestui studiu au fost analizate toate codurile de guvernare corporativă ale țărilor membre ale Uniunii Europene, disponibile pe site-ul European Corporate Governance Institute (<http://www.ecgi.org/codes/>).

O primă concluzie care se poate trage în urma acestei analize este preocuparea câtorva țări (ex. *Grecia*) care și-au revizuit recent codurile de guvernare corporativă în acord cu reglementările Comisiei Europene și care cu ocazia acestor revizui au acordat auditului intern atenția cuvenită prin punctarea câtorva elemente generale printre prevederile lor, prevederi care ar trebui respectate de entitățile listate pe piețele de capital europene, având în vedere impactul consecințelor crizei economice actuale asupra încrederii investitorilor privind modul în care afacerile sunt gestionate eficient și corect.

În cele ce urmează sunt prezentate sintetic principalele rezultate ale acestei analize comparative a modului în care sunt prevăzute modul de organizare și principalele responsabilități ale auditului intern într-un cadru eficient de guvernare corporativă.

2 Leung, P. (2003), *The role of internal audit in corporate governance and management in Australia*, Research Project sponsored by IIA Research Foundation, IIA Australia and RMIT University, accessible on-line at www.theiia.org.

3 Comisia Europeană (2010), *Green paper-Audit policy: lessons from the crisis*, October 2010, http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/market/consultation2008/summary_report_en.pdf

Tabel 1 - Analiza codurilor de guvernare corporativă la nivelul Uniunii Europene

Criteriul analizat	AUSTRIA	BELGIA	BULGARIA	CEHIA
Codul de guvernare corporativă	Austrian Code of Corporate Governance January 2009	The 2009 Belgian Code on Corporate Governance 12 March 2009	Bulgarian National Code For Corporate Governance 10 October 2007	Corporate Governance Code based on the OECD Principles (2004) June 2004
Link	http://www.ecgi.org/codes/documents/austrian_code_2009_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/code.php?code_id=256	http://www.ecgi.org/codes/documents/Codeks_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/czech_code_2004_en.pdf
Sistemul de conducere	Dualist	Unitar ("onetier boar")	Unitar ("one-tier boar") sau dualist ("two-tier")	Noul cod introdus din 2004 încetează să-și mai manifeste preferința pentru modelul anglo-saxon de conducere (care este similar celui unitar cu un organ reprezentativ de conducere - consiliul de administrație), lăsând la latitudinea societăților de a opta între un model german (similar celui dualist) și un model anglo-saxon.
Tipul de reglementare	Prevederi obligatorii prin lege, pentru companiile listate la Viena Stock Exchange. Opționale ("comply or explain") pentru companiile nelistate la bursă	Principiul "aplici sau explici"	Principiul "aplici sau explici"	Codul de guvernare corporativă cehă include prevederi care au statut obligatoriu și doar prevederile cu caracter de recomandare au caracter de aplicabilitate voluntară.
Rolul auditului intern	Precizări insuficiente în acest sens	Precizări insuficiente în acest sens	Nu sunt precizări clare în acest sens.	În colaborare cu comitetul de audit, auditul intern va monitoriza principalele categorii de riscuri care ar putea afecta atingerea obiectivelor companiei, făcând recomandări pentru creșterea eficienței mecanismelor de control.
Poziția auditului intern	Auditul intern se subordonează consiliului de administrație (<i>management board</i>)	Nu sunt precizări clare în acest sens.	Consiliul de administrație (în cazul sistemului unitar) și directoratul (în cazul sistemului dualist) monitorizează auditul intern	Auditul intern ar trebui să fie subordonat consiliului de supraveghere.
Organizarea funcției de audit intern	În funcție de mărimea entității se consideră necesară implementarea funcției de audit intern.	Se prevede nevoia implementării auditului intern, în funcție de mărimea, resursele și complexitatea domeniului de activitate al companiei. În cazul în care auditul intern nu este implementat, nevoia implementării lui va fi analizată cel puțin o dată pe an.	Nu sunt precizări clare în acest sens.	Nu este precizată în mod clar obligativitatea constituirii unui departament de audit intern, însă se prevede obligativitatea ca periodic nevoia de instituire a unui departament de audit intern să fie evaluată.

Criteriul analizat	CIPRU	DANEMARCA	ESTONIA	FINLANDA
Codul de guvernare corporativă	Cyprus Corporate Governance Code (2nd edition, March 2006) March 2006	Recommendations on Corporate Governance April 2010	Corporate Governance Recommendations 1 January 2006	Finnish Corporate Governance Code 2008 20 October 2008
Link	http://www.ecgi.org/codes/documents/cgc_cyprus_march2006_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/recommendations_apr2010_denmark_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_recommendations_2005_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/finnish_cg_code_2010_en.pdf
Sistemul de conducere	Nu se precizează în mod clar, însă din prezentarea organelor de guvernare corporativă ar reieși o structură de conducere de tip unitar.	Înainte de revizuirea codului de guvernare corporativă danez, modelul danez de conducere corespundea celui britanic (one-tier), însă odată cu adaptarea legii societăților comerciale în Danemarca (Companies Act) se remarcă o tendință spre adaptarea unui sistem de tip dualist, cu delimitarea a două organe distincte în guvernare: directorat (consiliu de administrație) și consiliu de supraveghere. Decizia asupra sistemului de conducere aparține adunării generale a acționarilor.	Nu se prevede în mod clar tipul sistemului de conducere, însă ținând cont de structura organelor de guvernare (directorat, consiliu de supraveghere) rezultă o structură de tip dualist.	În general se adoptă sistemul one-tier de management, totuși sunt câteva companii (chiar dacă foarte puține) care au și consiliu de supraveghere, ceea ce ar duce spre o structură de tip dualist.
Tipul de reglementare	Principiul "aplici sau explici"	Codul include reglementări cu caracter de cele mai bune practici, fiind caracterizate prin voluntariat, care asigură flexibilitate în aplicarea lor (principiul "comply or explain")	Principiul "Aplici sau explici"	Principiul "Aplici sau explici"
Rolul auditului intern	Nu există precizări clare în acest sens.	În cazul în care există un departament de audit intern, acesta ar fi responsabil cu monitorizarea sistemului de control intern și de management al riscului în cadrul companiei.	Precizări insuficiente în acest sens.	Auditul intern contribuie la îmbunătățirea și sistemelor de control intern și a managementului riscului, furnizând o asigurare consiliului de administrație asupra eficienței controlului intern și a managementului riscului.
Poziția auditului intern	Nu există precizări clare în acest sens.	Nu se precizează clar, însă se intuiește o subordonare a acestuia către comitetul de audit și consiliul de supraveghere.	Precizări insuficiente în acest sens.	Rezultă o subordonare a auditului intern față de comitetul de audit, având în vedere faptul că aprobarea modului de funcționare al acestuia este una dintre responsabilitățile comitetului de audit.
Organizarea funcției de audit intern	Nu există precizări clare în acest sens. Se prevede doar că este în sarcina consiliului de administrație modul de implementare a auditului intern, fără a se mai furniza și alte detalii.	Consiliul de supraveghere pe baza recomandărilor comitetului de audit va analiza cel puțin anual nevoia implementării unui departament de audit intern, în cazul în care acesta nu există.	Precizări insuficiente în acest sens.	Este printre puținele coduri de guvernare corporativă din UE care recomandă declararea modului în care este organizată funcția de audit intern și principalele principii de lucru aplicate în acest departament.

Criteriul analizat	FRANȚA	GERMANIA	GRECIA	IRLANDA	ITALIA
Codul de guvernare corporativă	Recommendations on corporate governance - Revised 2011	German Corporate Governance Code as amended on 26 May 2010 (26 May 2010)	SEV Corporate Governance Code For Listed Companies 24 March 2011	Corporate Governance Code for Irish Domiciled Collective Investment Schemes September 2010	Corporate Governance Code (Codice di Autodisciplina) 14 March 2006 (art.7 remuneration of directors revised 2010)
Link	http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_recommendations_afg_2011_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_code_germany_may2010_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/sev_cg_code_listed_companies_greece_21mar2011_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/ffia_codes/documents/ffia_code_sep2010_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/codiceautodisciplina_en.pdf
Sistemul de conducere	Nu se precizează în mod clar, însă din prezentarea organelor de guvernare corporativă ar reieși o structură de conducere de tip dualist.	În principal sistemul dualist de conducere, dar nu este exclusă existența și a unui sistem unitar de conducere	Nu se precizează în mod clar, însă din prezentarea organelor de guvernare corporativă ar reieși o structură de conducere de tip unitar.	Nu se precizează în mod clar, însă din prezentarea organelor de guvernare corporativă ar reieși o structură de conducere de tip unitar.	Chiar dacă se prevede și posibilitatea aplicării unui sistem de conducere de tip unitar sau dualist, totuși, se stipulează predominanța modelului tradițional, format din organe de conducere reprezentate de: consiliul de administrație și consiliul de auditori (Board of Auditors).
Tipul de reglementare	Aplicare voluntară	Chiar dacă nu se specifică în mod clar aplicarea principiului "aplici sau explici", totuși companiile pot devia de la prevederile codului, cu condiția argumentării acestora în cadrul rapoartelor anuale.	Principiul "Aplici sau explici"	Aplicare voluntară, însă se precizează de la început existența unor prevederi ale codului care sunt incluse ca prevederi legislative în cuprinsul legii care reglementează funcționarea societăților comerciale în Irlanda (numite "Irish Collective Investment Scheme")	Principiul "Aplici sau explici"
Rolul auditului intern	Precizări insuficiente în acest sens.	Precizări insuficiente în acest sens.	Auditul intern are un rol semnificativ în evaluarea sistemului de control intern al entității, iar periodic rapoarte asupra acestor evaluări vor fi transmise de auditul intern către comitetul de audit, care le va discuta apoi în cadrul consiliului de administrație.	În principal, monitorizarea aplicării procedurilor de control intern.	Se pune accent pe stabilirea unor responsabili cu evaluarea procedurilor de control intern. Din prevederile 8.C.7. rezultă că cei responsabili cu revizuirea procedurilor de control intern ar juca rolul unor auditori interni.
Poziția auditului intern	Precizări insuficiente în acest sens.	Precizări insuficiente în acest sens.	În concordanță cu reglementările legale grecești în vigoare, consiliul de administrație înființează departamentul de audit intern.	Consiliul de administrație poate decide implementarea unei funcții de audit intern care să ofere o asigurare rezonabilă asupra funcționării eficiente a sistemului de control intern.	Indirect rezultă că cei responsabili cu evaluarea controlului intern și care ar juca rolul unor auditori interni ar fi subordonați consiliului de auditori și comitetului de control intern.

Criteriul analizat	FRANȚA	GERMANIA	GRECIA	IRLANDA	ITALIA
Organizarea funcției de audit intern	Precizări insuficiente în acest sens.	Precizări insuficiente în acest sens.	Departamentul de audit intern va fi independent de celelalte departamente ale entității și va raporta din punct de vedere administrativ directorului executiv, iar din punct de vedere funcțional comitetului de audit stabilit de către consiliul de administrație.	Nu există precizări clare în acest sens.	Se stipulează obligația consiliului de administrație de a evalua eficacitatea sistemului de control intern, fără a se impune implementarea unei funcții de audit intern care să ofere o asigurare rezonabilă asupra sistemului de control intern.

Criteriul analizat	LUXEMBURG	LETONIA	LITUANIA	MALTA
Codul de guvernare corporativă	The Ten Principles of Corporate Governance of the Luxembourg Stock Exchange (Revised October 2009) 15 September 2009	Principles of Corporate Governance and Recommendations on their Implementation May 2010	Corporate Governance Code for the Companies listed on the National Stock Exchange of Lithuania 23 April 2003	Principles of Good Corporate Governance: Revised Code for Issuers of Listed Securities 3 November 2005
Link	http://www.ecgi.org/codes/documents/10_principles_lux_oct2009_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_latvia_may2010_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/code_lithuania.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_principles_malta_lc_nov2005_en.pdf
Sistemul de conducere	Nu se precizează în mod clar, însă din prezentarea organelor de guvernare corporativă ar reieși o structură de conducere de tip unitar.	Nu sunt precizări clare în acest sens	Chiar dacă nu se precizează în mod clar tipul de sistem de conducere, totuși din prezentarea organelor de guvernare se observă o structură de tip dualist, formată din consiliul de supraveghere (Collegial supervisory board) și directorat (Collegial Management Body) pentru separarea funcțiilor de management de cea de supervizare. Se acceptă totuși de a merge pe ideea exercitării ambelor funcții de către un singur organism, dar atunci se recomandă ca acesta să fie consiliul de supraveghere.	Nu se precizează în mod clar, însă din prezentarea organelor de guvernare corporativă ar reieși o structură de conducere de tip unitar.
Tipul de reglementare	Principiul "aplici sau explici"	Principiul "aplici sau explici"	Se stipulează caracterul de recomandare al prevederilor codului de guvernare corporativă, dar în același timp se menționează faptul că o bună parte din aceste prevederi au fost incluse și în actele legislative care reglementează funcționarea societăților comerciale în Lituania.	Deocamdată, prevederile nu sunt obligatorii, dar ar putea deveni după o perioadă de tranziție.
Rolul auditului intern	Nu există precizări clare în acest sens.	Nu există precizări clare în acest sens.	Nu sunt precizări clare în acest sens	Precizări insuficiente din acest punct de vedere.
Poziția auditului intern	Comitetul de audit trebuie să fie informat asupra planului de audit și să primească rapoarte periodice asupra rezultatelor activității de audit intern. Comitetul de audit poate să facă recomandări pentru îmbunătățirea auditului intern.	Nu se prevede în mod clar, însă din prevederi rezultă că auditul intern trebuie să prezinte consiliului de administrație periodic rapoarte asupra activității sale desfășurate.	Nu sunt precizări clare în acest sens	Se prevede faptul că eficiența funcției de audit intern ar fi monitorizată de către comitetul de audit.

Criteriul analizat	LUXEMBURG	LETONIA	LITUANIA	MALTA
Organizarea funcției de audit intern	Se prevede necesitatea implementării unei funcții de audit intern, ale cărei resurse și dimensiuni vor fi în concordanță cu mărimea și complexitatea companiei.	Nu există precizări clare în acest sens.	Nu sunt precizări clare în acest sens	Precizări insuficiente din acest punct de vedere.

Criteriul analizat	UK	POLONIA	PORTUGALIA	OLANDA
Codul de guvernanță corporativă	The UK Corporate Governance Code June 2010	Code of Best Practice for WSE Listed Companies 19 May 2010	CMVM Corporate Governance Code 2010 (Recommendations) 8 January 2010	Dutch corporate governance code 10 December 2008
Link	http://www.ecgi.org/codes/documents/uk_cgc_june_2010_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/code_wse_2010_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/cmvm_cg_recommendations_2010_en.pdf	http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_code_netherlands_dec2008_en.pdf
Sistemul de conducere	Sistemul anglo-saxon de conducere, de structura one-tier.	Nu se prevede în mod clar tipul sistemului de conducere, însă ținând cont de structura organelor de guvernare (directorat, consiliu de supraveghere) rezultă o structură de tip dualist.	Nu se prevede în mod clar tipul sistemului de conducere, însă ținând cont de structura organelor de guvernare (directorat, consiliu de supraveghere) rezultă o structură de tip dualist.	Sistemul de conducere two-tier (sistemul dualist), dar nu este exclusă nici structura one-tier (sistemul unitar).
Tipul de reglementare	Principiul "aplici sau explici"	Principiul "aplici sau explici"	Nu se prevede în mod clar, însă având în vedere că ele au caracterul de recomandări apreciem că se poate aplica o aplicare voluntară a acestor prevederi.	Abaterile de la codul de guvernare dănd sunt permise doar în anumite circumstanțe.
Rolul auditului intern	Precizări insuficiente din acest punct de vedere.	Precizări insuficiente din acest punct de vedere.	Are în principal menirea de a furniza o asigurare rezonabilă asupra conformității cu regulile și procedurile aplicabile (audit intern de conformitate).	Nu sunt precizări clare în acest sens
Poziția auditului intern	Precizări insuficiente din acest punct de vedere, totuși, dată fiind revizuirea eficienței sale de către comitetul de audit, ar rezulta o subordonare a auditului intern față de comitetul de audit.	Precizări insuficiente din acest punct de vedere.	Se prevede înființarea unui departament de audit intern care este subordonat comitetului de audit.	Se prevede subordonarea funcției de audit intern directoratului (management board).
Organizarea funcției de audit intern	Comitetul de audit este cel care face o analiză anuală asupra necesității de implementare a funcției de audit intern în cadrul companiei, făcând recomandări către consiliul de administrație. De asemenea, în raportul anual, comitetul de audit explică argumentele care justifică absența unei astfel de funcții de audit intern din cadrul companiei.	Precizări insuficiente din acest punct de vedere.	Nu există precizări clare în acest sens.	Dacă auditul intern nu este implementat, comitetul de audit va face o analiză anuală a nevoii de implementare a auditului intern. Pe baza acestei analize, consiliul de supraveghere va face o recomandare directoratului.

Criteriul analizat	ROMANIA	SLOVACIA	SLOVENIA
Codul de guvernare corporativă	Bucharest Stock Exchange Corporate Governance Code 22 January 2009	Corporate Governance Code for Slovakia January 2008	Corporate Governance Code 8 December 2009
Link	http://www.ecqi.org/codes/documents/bucharest_se_code_jan2009_ru.pdf	http://www.ecqi.org/codes/documents/ceqa_code_slovakia_jan2008_en.pdf	http://www.ecqi.org/codes/documents/ca_co_de_slovenia_dec2009_en.pdf
Sistemul de conducere	Unitar ("one-tier boar") sau dualist ("two-tier")	Sistemul two-tier este dominant în Slovacia, dar nu este exclus sistemul unitar.	Sistemul two-tier este dominant în Slovenia, dar nu este exclus sistemul unitar.
Tipul de reglementare	Principiul "Aplici sau explici"	Principiul "Aplici sau explici"	Principiul "Aplici sau explici"
Rolul auditului intern	Nu sunt precizări clare în acest sens	Se recomandă înființarea unui departament de audit intern care să supravegheze sistemul de control intern, inclusiv raportarea financiară și utilizarea activelor.	Auditul intern trebuie să asigure o monitorizare independentă a operațiunilor companiei și a conformității sale cu cadrul legislativ aplicabil, cu accent deosebit pe calitatea și adecvarea sistemului de control intern. Auditul intern adaugă valoare prin furnizarea unei asigurări independente organelor de conducere din companie.
Poziția auditului intern	Nu sunt precizări clare în acest sens	Raportează direct organelor de conducere din cadrul companiei.	Nu sunt precizări clare în acest sens.
Organizarea funcției de audit intern	Nu sunt precizări clare în acest sens	Se recomandă implementarea unei funcții de audit intern.	Se recomandă implementarea unei funcții de audit intern.

Criteriul analizat	SPANIA	SUEDIA	UNGARIA
Codul de guvernare corporativă	Unified Good Governance Code 19 May 2006	The Swedish Code of Corporate Governance January 2010	Corporate Governance Recommendations 11 March 2008
Link	http://www.ecqi.org/codes/documents/unified_code_may2006_en.pdf	http://www.ecqi.org/codes/documents/cq_code_sweden_feb2010_en.pdf	http://www.ecqi.org/codes/documents/ca_recommendations_bsu_mar2008_en.pdf
Sistemul de conducere	Nu se specifică foarte clar, însă, din prezentarea organismelor de guvernare corporativă, modelul spaniol se pliază după sistemul unitar de conducere, cu un singur organ de conducere-consiliul de administrație.	Nu se specifică clar, însă din prezentarea organismelor de guvernare corporativă, modelul suedez se pliază după sistemul unitar de conducere.	În principal- sistemul dualist de conducere, dar nu este exclusă existența și a unui sistem unitar de conducere
Tipul de reglementare	Principiul "Aplici sau explici"	Principiul "Aplici sau explici"	Principiul "Aplici sau explici"
Rolul auditului intern	Auditul intern trebuie să furnizeze o asigurare rezonabilă asupra calității procesului de raportare financiară și a sistemului de control intern.	Nu sunt precizări clare în acest sens.	Auditul intern trebuie să analizeze întreaga gamă de riscuri care pot afecta afacerile companiei, să examineze și să evalueze mecanismele de control intern și dacă procedurile de control intern sunt adecvate riscurilor identificate.
Poziția auditului intern	Se prevede subordonarea directă a funcției de audit intern comitetului de audit intern.	Nu sunt precizări clare în acest sens.	Departamentul de audit intern se va subordona comitetului de audit, iar directorul de audit intern va raporta direct consiliului de supraveghere (în cazul sistemului dualist) sau comitetului de audit (în cazul sistemului unitar)
Organizarea funcției de audit intern	Se impune companiilor listate să-și organizeze departament de audit intern. Directorul de audit intern va prezenta anual un plan de audit către comitetul de audit, raportându-i în mod direct orice incidente posibile care au apărut de-a lungul activității sale. La sfârșitul fiecărui an va face un raport asupra activității sale.	Se stipulează că pentru acele companii care nu au o funcție de audit intern distinctă în cadrul companiei, nevoia implementării unei astfel de funcții să fie evaluată anual și justificată în cadrul secțiunii privind controalele interne din cadrul companiei prezentate în declarația de guvernare corporativă a entității.	Se recomandă implementarea unei funcții de audit intern, care va lucra cu comitetul de audit în monitorizarea strategiei de audit intern, a planului de audit intern și a cartei de audit intern.

Sursa: Proiecție a autorilor prin analiza efectuată asupra codurilor de guvernare corporativă

Discuții asupra analizei comparative efectuate

Dacă am compara rezultatele acestui celui de-al doilea studiu comparativ, axat pe contribuția auditului intern în asigurarea unei bune guvernante corporative, cu rezultatele primului studiu⁴ care analiza modul în care sunt prevăzute rolul și responsabilitățile auditului extern (statutar), se poate lesne observa că al doilea pilon principal al funcției de audit nu se bucură de aceeași importanță, deși, în opinia noastră, recomandabil ar fi să i se acorde cel puțin aceeași importanță.

Analizând primul criteriu, **rolul auditului intern**, în pofida așteptărilor, se poate constata că acesta este oarecum bine delimitat într-un număr limitat de coduri de guvernare corporativă europene. Principalele roluri și responsabilități atribuite funcției de audit intern prin prevederile codurilor de guvernare analizate constau în cel puțin următoarele elemente:

- În colaborare cu comitetul de audit, auditul intern va monitoriza principalele categorii de riscuri care ar putea afecta atingerea obiectivelor companiei, făcând recomandări pentru creșterea eficienței mecanismelor de control, iar periodic auditul intern va transmite rapoarte comitetului de audit asupra eficienței sistemului de control (**Cehia, Grecia, Italia**).
- Auditul intern contribuie la îmbunătățirea sistemelor de control intern și a managementului riscului, furnizând o asigurare consiliului de administrație asupra eficienței controlului intern și a managementului riscului (**Danemarca, Finlanda**).

- *Auditul intern are în principal menirea de a furniza o asigurare rezonabilă asupra conformității cu regulile și procedurile aplicabile - audit intern de conformitate* (**Portugalia**).
- *Departamentul de audit intern supervisează sistemul de control intern, inclusiv raportarea financiară și utilizarea economicoasă a activelor* (**Slovacia, Spania**).
- *Auditul intern trebuie să asigure o monitorizare independentă a operațiunilor companiei și a conformității sale cu cadrul legislativ aplicabil, cu accent deosebit pe calitatea și adecvarea sistemului de control intern. Auditul intern adaugă valoare prin furnizarea unei asigurări independente organelor de conducere din companie* (**Slovenia**).
- *Auditul intern trebuie să analizeze întreaga gamă de riscuri care pot afecta afacerile companiei, să examineze și să evalueze mecanismele de control intern și dacă procedurile de control intern sunt adecvate riscurilor identificate* (**Ungaria**).

Se poate remarca un număr relativ mare de țări ale căror coduri de guvernare corporativă conțin precizări insuficiente cu privire la rolul și responsabilitățile pe care un departament de audit intern ar trebui să le îndeplinească în sensul asigurării unei bune guvernante corporative (**Belgia, Bulgaria, Cipru, Estonia, Franța, Germania, Luxemburg, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Olanda, UK, România, Suedia**).

Intenția introducerii celui de-al doilea criteriu – **poziția auditului intern** – în cadrul acestui studiu comparativ a fost justificată de importanța care se acordă independenței auditorului, inclusiv auditorului intern, de către părțile interesate din cadrul unei entități. Prin poziționa-

rea corectă a auditului intern, la nivelul ierarhic cel mai sus posibil, se asigură premisele creșterii gradului de independență a directorului de audit intern și a echipei sale.

În baza analizei comparative efectuate, la fel ca și în cazul primului criteriu, se poate observa un număr limitat de coduri în care se precizează în mod clar care este poziția pe care auditul intern ar trebui să o aibă în cadrul unei entități. De cele mai multe ori poziția atribuită auditului intern este aceea de subordonare față de consiliul de administrație (**Austria, Bulgaria, Grecia, Irlanda, Letonia, Olanda**), însă sunt multiple situații în care se prevede, chiar dacă nu întotdeauna în mod explicit, o subordonare a auditului intern față de comitetul de audit, care de cele mai multe ori are și responsabilitatea monitorizării modului de funcționare corespunzătoare a departamentului de audit (**Danemarca, Finlanda, Italia, Luxemburg, Malta, UK, Portugalia, Spania, Ungaria**). Există însă și câteva situații de coduri de guvernare corporativă europene în care poziția auditului intern nu este prevăzută, nici măcar într-un mod indirect sau implicit (**Belgia, Cipru, Estonia, Franța, Germania, Lituania, Polonia, România, Slovenia, Suedia**).

Ultimul criteriu urmărit în cadrul acestei analize a avut în vedere modul în care este prevăzută **organizarea funcției de audit intern**, altfel spus, modul în care se impune sau nu și care sunt factorii în funcție de care este necesară implementarea unui departament de audit intern în cadrul unei entități, din perspectiva problematicei de guvernare corporativă. În marea majoritate a codurilor de guvernare corporativă analizate, implementarea unui departament de audit intern este cu titlu de

⁴ Primul studiu, axat pe analiza contribuției auditului extern, a fost publicat în numărul 8/2011 al revistei „Audit Financiar”.

recomandare, fiind puține situații unde se impune înființarea auditului intern în cadrul entității. Este cazul codului de guvernare al **Spaniei**, care impune companiilor listate la bursă să-și organizeze departament de audit intern, urmând ca directorul de audit intern să prezinte anual un plan de audit către comitetul de audit, raportându-i în mod direct orice incidente posibile care au apărut de-a lungul activității sale, iar la sfârșitul fiecărui an va înainta comitetului de audit un raport asupra activității sale. Cele mai multe coduri de guvernare europene abordează necesitatea înființării unui departament de audit intern ca pe o recomandare, stipulându-se ca necesitatea implementării auditului intern să fie analizată periodic și cel puțin o dată pe an, în funcție de mărimea companiei și complexitatea afacerilor pe care le derulează, iar această analiză de cele mai multe ori se va realiza de către comitetul de audit sau consiliul de administrație (**Austria, Belgia, Cehia, Danemarca, Italia, Luxembourg, Olanda, Slovenia**). Puține sunt cazurile în care, chiar dacă implemen-

tarea auditului intern este cu titlu de recomandare, totuși absența acestui departament trebuie justificată. Este cazul **Regatului Unit al Marii Britanii (UK)** unde comitetul de audit este cel care analizează anual necesitatea implementării funcției de audit intern în cadrul companiei, făcând recomandări către consiliul de administrație, însă tot comitetul de audit va explica, în raportul anual, argumentele care justifică absența unei astfel de funcții de audit intern din cadrul companiei.

Concluzii și perspective ale cercetării

Concluzia generală obținută în urma acestui studiu este aceea că, în viziunea codurilor de guvernare corporativă europene, importanța acordată funcției de audit intern nu este foarte mare, prevederile pentru reglementarea acesteia fiind relativ restrânse. Nu ar fi exclus ca această limitare a prevederi-

lor cu privire la rolul și organizarea auditului intern să fie interpretată și ca o oarecare libertate acordată entităților în modul de organizare și implementare a auditului intern, lăsând la latitudinea organelor de conducere ale acestor entități să decidă asupra oportunității implementării funcției de audit intern.

Mergând însă pe ideea principiilor de bază ale guvernării corporative – ne referim îndeosebi la cel al transparenței – remarcăm, totuși, că sunt foarte puține coduri europene care recomandă declararea modului în care este organizată funcția de audit intern și principalele principii de lucru aplicate în acest departament (**Finlanda**).

Considerăm totuși că atenția acordată modului în care auditul intern funcționează, mai ales în contextul guvernării corporative de la nivel european, ar trebui să fie mult mai mare, având în vedere plusvaloarea pe care auditul intern o poate furniza în gestionarea mai eficientă a diverselor categorii de riscuri, care pot afecta bunul mers al unei entități.

Acknowledgements: Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/1.5/S/59184 "Performanță și excelență în cercetarea postdoctorală în domeniul științelor economice din România", Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, fiind partener în cadrul proiectului.

This paper was supported from the European Social Fund through Sectorial Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, research project POSDRU/89/1.5/S/59184 'Performance and excellence in postdoctoral research within the field of economic sciences in Romania', Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca being a partner within the project.

Referințe bibliografice

- Allen, S., (2008), *The value of internal audit in corporate governance*, The Corporate Board, November/December 2008, pp.1-5
- Boța-Avram, Cristina & Mățiș, Dumitru, *Analiza codurilor de guvernare corporativă de la nivelul Uniunii Europene din perspectiva contribuției auditului intern*, revista „Audit Financiar” nr.8/2011, editată de CAFR
- Paape, L. & Scheffe, J. & Snoep, P. (2003), *The relationship between the internal audit function and corporate governance in the EU – a survey*, International Journal of Auditing, vol.7, pp.247-262.
- Porter, B.A., (2009), *The audit trinity: the*

key to securing corporate accountability, Managerial Auditing Journal, 2009, Vol. 24 No. 2, pp. 156-182.

Comisia Europeană (2010), *Green paper-Audit policy: lessons from the crisis*, October 2010, http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/market/consultation2008/summary_report_en.pdf

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și comitetul Regiunilor: *Către un act privind piața unică – pentru o economie statală socială de piață cu grad ridicat de competitivitate*, COM (2010).

Dificultățile reducerii controverselor de percepție asupra auditului extern: o explorare a factorilor determinanți și a soluțiilor disponibile

Diana MANEA* & Daniela CIOLPAN**

Abstract

Difficulties in Bridging the Audit Expectations Gap: an Exploration of the Determinants and Available Solutions for the Gap

Although the latest financial crisis brought again into the spotlight the Audit Expectations Gap (AEG), Paul Boyle - the head of Financial Reporting Council - stated that, this time, the auditors had "a good crisis", meaning that they received less scrutiny than in the past. Following the financial scandals in the early 2000s, financial audit faced a confidence crisis that questioned its role in society. Significant progress was made, in recent years, in improving the audit quality and the public's perception of audit quality. Although controversial, the limitation of auditor's legal liability can determine the profession to be more willing to accept new responsibilities, coming closer to meeting the public's reasonable expectations. This research explores the components of AEG, the main factors causing the AEG and the major obstacles to its elimination. One must be careful, because some proposed solutions for limiting AEG can be two sided - acting to reduce one component of AEG can lead to an increase of another component of AEG, so as the general effect is rather an amplification instead of a reduction of the total AEG.

Key words: *audit-expectations gap, audit, audit quality, auditor liability*

JEL Classification: *M42*

Cuvinte cheie: *audit-expectations gap, audit, calitatea auditului, răspunderea legală*

Introducere

În jurul anului 1930, profesorul Limperg de la Universitatea din Amsterdam a conceput o serie de principii care au devenit cunoscute sub numele de „Teoria încrederii create” („Theory of inspired confidence”). În esență, auditorilor li se cere să își realizeze îndatoririle în așa fel încât să nu trădeze așteptările, dar nici să nu creeze așteptări mai mari decât ar fi justificat.

Așteptările utilizatorilor trebuie să ghideze natura și volumul muncii de audit.

Respectarea acestui principiu asigură menținerea încrederii utilizatorilor în funcția de audit. Rolul auditorului își are rădăcinile și e condiționat de încrederea pe care societatea o plasează asupra eficacității auditului și opiniei sale, iar dacă încrederea este înșelată, și funcția este distrusă întrucât devine inutilă.

* Lector universitar drd., Academia de Studii Economice din București, e-mail: manea.diana@gmail.com

** Lector universitar dr., Academia de Studii Economice din București, e-mail: ciolpandana@yahoo.com

Crizele financiare și scandalurile financiare din ultimele decenii au adus la lumină o avalanșă de critici la adresa auditorilor și au evidențiat tot mai mult reducerea încrederii în rolul lor. Profesia a conștientizat importanța controverselor de percepție asupra auditului (AEG) care amenință „credibilitatea, potențialul de câștig și prestigiul asociat muncii auditorilor” (Sikka et al., 1998).

În 1974, Liggio a fost primul care a folosit în audit sintagma de „*audit expectations gap*”, pe care a definit-o ca diferență între viziunea utilizatorilor situațiilor financiare și cea a auditorilor privind nivelul așteptat de performanță. Comisia Cohen (1978) se referă la AEG ca diferență între ceea ce publicul așteaptă sau necesită și ceea ce este posibil sau rezonabil ca auditorii să îndeplinească. Mult timp, existența AEG a fost atribuită confuziei, înțelegerii greșite, ignoranței și lipsei de educație a utilizatorilor situațiilor financiare auditate. Realitatea este că termenul de AEG acoperă o mare varietate de fațete ale relației dintre auditori și alte grupuri.

Porter (1993) a făcut un pas important propunând o structură a AEG. Definiția AEG și clasificarea componentelor AEG efectuate de Porter au devenit larg acceptate și au fost preluate de majoritatea studiilor ulterioare realizate pe această temă. AEG este definită de Porter (1993) ca fiind diferența dintre așteptările societății față de auditori și percepția societății privind performanța reală a auditorilor sau, altfel spus, AEG apare între ceea ce societatea așteaptă de la auditori și ceea ce percepe ca primind din partea lor.

Porter identifică două componente majore ale AEG: „*reasonableness gap*” și „*performance gap*”. „*Reasonableness gap*” reprezintă diferența dintre ceea ce publicul se așteaptă ca auditorii să realizeze și ceea ce este rezonabil a se aștepta din partea auditorilor, deci o diferență între așteptările existente ale publicului și așteptările rezonabile privind activitatea auditorilor. Această componentă este determinată de așteptările nerezonabile ale publicului. „*Performance gap*” este diferența între ceea ce societatea se poate aștepta în mod rezonabil ca auditorii să realizeze și performanța lor reală, așa cum este percepută de societate. Această componentă este la rândul său formată din:

„*Deficient standards gap*” care reprezintă diferența între îndatoririle pe care societatea le așteaptă în mod rezonabil de la auditori și îndatoririle existente ale auditorilor, așa cum sunt definite de legi și standarde profesionale. Această diferență este provocată de faptul că standardele de audit sunt văzute ca inadecvate, nerăspunzând nevoilor sau dorințelor utilizatorilor.

„*Deficient performance gap*” este diferența între performanța așteptată în îndeplinirea îndatoririlor existente (potrivit legilor și standardelor în vigoare) și performanța efectivă a auditorilor, așa cum este percepută de societate.

Așteptările nerezonabile vin din partea publicului, problema standardelor deficitare provine dinspre profesia de audit (în cazul în care aceasta se autoreglementsază) sau dinspre organismele de reglementare, iar calitatea sub-standard a auditurilor este generată de auditori individuali. Fiecare componentă pare să aibă propria soluție care ar putea fi aplicată pentru a se ajunge până la eliminarea totală a AEG.

În secțiunile următoare vor fi analizate pe rând componentele AEG, împreună cu principalii factori generatori, soluțiile aferente și pașii făcuți până în prezent pentru reducerea AEG. Studiul urmărește să sublinieze o serie de piedici în aplicarea soluțiilor de reducere a AEG, faptul că, în unele cazuri, reducerea unei componente poate avea ca efect creșterea unei alte componente a AEG și avansează sugestii privind modul cum acestea ar putea fi surmontate.

Metodologia de cercetare

Explorarea componentelor AEG, a principalilor factori generatori și a principalelor piedici în calea eliminării sale se realizează prin recursul la bogata literatură internațională. Derularea cercetării noastre implică folosirea preponderentă a unor instrumente aparținând metodologiei de cercetare de tip calitativ: analize comparative, documentare, raționamente inductive și deductive etc. Examinarea explicațiilor atribuite percepțiilor diferite față de rolul auditului reprezintă axa metodologiei de cercetare utilizate. Concluziile noastre reflectă rezultatele raționamentelor profesionale emise.

Componenta așteptărilor nerezonabile

Componenta așteptărilor nerezonabile poate fi eliminată dacă se clarifică publicului ceea ce este rezonabil să aștepte din partea auditorilor. Există o multitudine de studii empirice care dovedesc că părerile diferitelor grupuri (societăți auditate, bancheri, investitori, judecători) cu privire la îndatoririle auditorilor sunt greșite, în sensul că ei cred că îndatoririle auditorilor sunt mult mai extinse decât în realitate (Dennis, 2010).

Această diferență cauzată de ignoranță poate fi corectată prin educarea grupurilor respective cu privire la ceea ce li se cere auditorilor să îndeplinească prin lege sau prin standardele profesionale. Acționarii și alți utilizatori trebuie să cunoască obiectivele auditului și acest lucru poate fi realizat prin comunicarea precisă și adecvată cu privire la obiectivele procesului de audit.

O primă variantă pentru a informa utilizatorii situațiilor financiare în legătură cu rolul auditorilor și responsabilitățile lor este raportul de audit. Mai multe studii au arătat că modificarea termenilor și expresiilor din raportul de audit are impact asupra înțelegerii de către utilizatori a naturii auditului și a responsabilităților auditorului și conducerii entității auditate, revizuirea conținutului raportului de audit fiind eficace în diminuarea AEG (Schelluch, 1996).

În consecință, standardele referitoare la raportul de audit au suportat numeroase revizurii în ultimele două decenii: au fost revizuiți termenii folosiți, au fost adăugate paragrafe care să explice responsabilitățile auditorului și ale conducerii, au fost introduse mențiuni referitoare la asigurarea rezonabilă etc.

O altă variantă ar putea fi comunicarea cu ocazia adunărilor anuale ale acționarilor și altor evenimente organizate cu scopul de a educa utilizatorii informațiilor financiare auditate cu privire la rolul și responsabilitățile auditorilor. Educarea utilizatorilor informațiilor auditate este un scop mai ușor de atins decât educarea publicului larg, având în vedere că nu toți folosesc informații financiare (Ojo, 2007).

O serie de studii au evidențiat rolul pe care educația universitară – prin parcurgerea unui curs de audit extern – îl are în eliminarea percepțiilor greșite pe care studenții – în calitate de viitori auditori sau utilizatori ai situațiilor financiare auditate – le au cu privire la rolul auditului (Siddiqui et al., 2009).

Studiul realizat de Porter et al. (2009) arată că în prezent, cel puțin în Marea Britanie și în Noua Zeelandă, componenta așteptărilor nerezonabile deține cea mai mare proporție din AEG (52% și, respectiv, 50%). Concepțiile greșite, ignoranța și confuzia publicului au fost primii factori recunoscuți ca generatori ai AEG și foarte multe eforturi au fost îndreptate în direcția educării publicului, în principal prin intermediul raportului de audit, însă rezultatele au întârziat să apară.

Este posibil ca, de fapt, confuzia publicului să aibă o cauză mai profundă, legată de faptul că înțelesul și obiectivele auditului nu sunt fixe; de la apariția funcției și până astăzi ele s-au schimbat radical. În acest sens, Sikka et al. (1998) susțin că:

„Semnificația auditului este condiționată și negociabilă: fixarea ei în cadrul relațiilor de putere este precară și subiect al redefinirii. În practică, lupta pentru înțelesul auditului nu afectează doar conotațiile asociate auditului [...], dar este în același timp o luptă pentru acces și control asupra instituțiilor și scenei unde conotațiile sunt negociate și transformate.”

Sensul auditului este contestat deoarece există neînțelegeri cu privire la ceea ce se dorește prin audit. Având în vedere diferențele între ceea ce se dorește din audit, eliminarea AEG s-ar putea să nu fie posibilă (Dennis, 2010).

Componenta standardelor deficitare

Despre *deficient standards gap* Porter (1993) aprecia că este componenta cea mai obiectivă a AEG și de aceea cel mai ușor de diminuat. Reducerea acestei componente a AEG presupune revizuirea standardelor și reglementărilor, astfel încât să includă responsabilitățile pe care societatea le așteaptă în mod rezonabil de la auditori. Aceasta conduce la lărgirea rolului și responsabilităților auditorilor pentru ca acestea să includă: raportarea privind eficacitatea controlului intern, raportarea privind gradul de adecvare al procedurilor de identificare a riscurilor financiare ale entității auditate, raportarea privind fraudă, alte acte ilegale sau distorsionarea deliberată a situațiilor financiare etc. (Porter et al., 2009).

Întrucât pentru a diminua AEG este necesară eliminarea prin educație a așteptărilor nerezonabile și încorporarea în standarde a celor rezonabile, ar trebui să se stabilească mai întâi o modalitate de a identifica așteptările rezonabile. Este foarte posibil ca o așteptare să pară rezonabilă unui grup și nerezonabilă unui alt grup. Ar trebui să existe un criteriu care să determine care îndatoririle pe care publicul se așteaptă ca auditorii să le îndeplinească sunt rezonabile și care sunt nerezonabile.

Porter (1993) susține că rezonabil înseamnă ca realizarea unei îndatoriri de către auditori să fie eficientă din punct de vedere al costurilor, adică beneficiile pentru societate ale realizării ei să depășească costurile aferente. Dacă costurile s-ar putea măsura în termeni de onorarii de audit, cum am putea să măsurăm beneficiile? Porter propune ca alternativă pentru stabilirea îndatoririlor rezonabile a fi așteptate din partea auditorilor, îndatoririle pe care le consideră astfel atât grupul de entități auditate, cât și cel de utilizatori-instituții financiare din eșantionul său. Cele două grupuri sunt relativ bine informate în legătură cu rolul auditorilor, dar au interese

Componenta așteptărilor nerezonabile poate fi eliminată dacă se clarifică publicului ceea ce este rezonabil să aștepte din partea auditorilor. Există o multitudine de studii empirice care dovedesc că părerile diferitelor grupuri (societăți auditate, bancheri, investitori, judecători) cu privire la îndatoririle auditorilor sunt greșite, în sensul că ei cred că îndatoririle auditorilor sunt mult mai extinse decât în realitate.

opuse, în sensul că entitățile auditate ar prefera să fie mai restrânse responsabilitățile auditorilor (deoarece ele suportă onorariile de audit), în timp ce instituțiile financiare care se folosesc de situațiile financiare auditate ale companiilor pe care le finanțează se presupune că ar fi în favoarea unei extinderi a responsabilităților auditorilor.

Dincolo de problema rezonabilității așteptărilor, reducerea componentei standardelor deficitare nu este totuși atât de simplă precum ar părea la prima vedere. Introducerea în standarde a responsabilităților așteptate în mod rezonabil de la auditori se lovește de opoziția profesiei, reticentă în a-și asuma noi îndatoriri. Un motiv principal al acestei atitudini este creșterea răspunderii legale pe care o atrage creșterea responsabilităților. Mai multe responsabilități echivalează cu mai multe ocazii pentru a fi dați în judecată pentru neglijență. O serie de autori au susținut că lărgirea responsabilităților auditorilor (astfel încât acestea să includă cât mai multe dintre cele așteptate în mod rezonabil de public) nu se poate face fără o reducere a răspunderii legale a auditorilor față de terți (O'Malley, 1993). Însă răspunderea legală este ceea ce

motivează auditorii în furnizarea unui nivel adecvat de calitate al serviciilor de audit. Reducerea răspunderii legale pentru a permite creșterea îndatoririlor are ca efect reducerea calității auditului, deci creșterea componentei de performanță deficitară a AEG.

Un alt factor învinuit de a fi împiedicat reducerea AEG este auto-reglementarea profesiei. În orânduirea în care profesia se auto-reglementează (deci își stabilește singură îndatoririle) standardele de audit nu vor reflecta așteptările rezonabile ale publicului, ci responsabilitățile pe care auditorii le convine să le îndeplinească. În acest context, atribuirea funcției de normalizare în domeniul auditului unui organism independent creează teoretic premisele pentru ca această componentă a AEG să fie eliminată.

Există voci care susțin că nu se poate ajunge la un consens cu privire la îndatoririle pe care auditorii ar trebui să le aibă, deoarece nu există un consens asupra obiectivelor auditului sau asupra a ceea ce se dorește din partea auditorilor și acesta ar fi de fapt unul dintre motivele principale ale existenței AEG (Dennis, 2010). Încercarea de a realiza un acord cu privire la obiective în contextul raportării financiare a fost una dintre motivațiile pentru dezvoltarea unui cadru conceptual al raportării financiare. Aceasta sugerează că întreprinderea unui proiect similar pentru audit ar ajuta la eliminarea AEG.

Componenta performanței deficitare

Dacă ceea ce așteaptă publicul este un nivel minim de calitate dat de respectarea de către auditor a tuturor standardelor și reglementărilor, *deficient performance gap* se datorează **perceperii de către public a unei calități sub-standard a auditului**. Calitatea sub-standard a auditului poate rezulta din două situații distincte:

- (1) din cauza necunoașterii de către auditor a standardelor și reglementărilor, adică a ignoranței. Există studii empirice care arată că și auditorii eșuează câteodată în a-și recunoaște propriile îndatoriri (Porter et al., 2009), iar soluția este educarea auditorilor și întărirea monitorizării; și
- (2) nerespectarea cu bună știință de către auditori a cerințelor standardelor din diferite motive: pentru reducerea costurilor, pentru a păstra clienții în condiții de competitivitate crescută pe piață etc.

Soluția constă în existența unor mecanisme care să motiveze auditorii să respecte cerințele standardelor, furnizând cel puțin nivelul minim (standard) de calitate, în caz contrar fiind amenințați cu plata de amenzi, excluderea din rândul profesiei, acționarea în instanță pentru plata de daune etc.

Firmele de audit sunt organizate ca entități al căror scop principal este obținerea și maximizarea profitului. Un nivel mai ridicat de calitate al serviciului prestat presupune un efort mai mare și costuri mai mari, deci profituri mai mici. În lipsa unui mecanism care să motiveze furnizarea unor servicii de calitate, firmele de audit ar fi tentate să se eschiveze de la respectarea cerințelor standardelor și să producă un nivel inferior de calitate a auditului.

Două mecanisme alternative se disting ca fiind capabile să stimuleze auditorii să furnizeze un audit de calitate ridicată: (1) mecanismul răspunderii legale, mai exact amenințarea de a fi dați în judecată de utilizatori ai situațiilor auditate și de a fi obligați să plătească daune și (2) sistemul de verificare de către un alt membru al profesiei sau de către un organism de supraveghere, astfel încât eschivarea să fie detectată cu o anumită probabilitate (Zhang, 2007).

Dacă profesia și/sau autoritățile de reglementare inspectează munca auditorilor cu o frecvență suficient de mare și impun sancțiuni semnificative asupra auditorilor care nu respectă standardele, teoretic, auditorii ar putea fi motivați să respecte standardele de audit fără să mai fie necesară implementarea mecanismului răspunderii legale pentru neglijență față de terți (Zhang, 2007).

Pacini et al. (2002) argumentează că a existat o expansiune a răspunderii legale a auditorilor față de terți între anii 1960 și începutul anilor 1990, urmată de inversarea acestei tendințe către restrângerea în tot mai mare măsură a acestei răspunderi, ajungându-se ca, în prezent, terții păgubiți să fie rareori în poziția de a da în judecată auditorii neglijenți. În consecință, putem afirma că, inițial, mecanismul răspunderii legale a fost preferat pentru motivarea auditorilor. Pe măsură ce răspunderea față de terți s-a restrâns (ca urmare a presiunilor exercitate de firmele de audit), doar verificările realizate de organismele profesionale și teama pierderii reputației au rămas să îi motiveze pe auditori. Scandalurile financiare de la începutul anilor 2000 au arătat că este necesar un mecanism mai puternic, care să înlocuiască răspunderea pentru neglijență față de terți.

După 2002, prin SOX, s-a înființat organismul independent de supraveghere PCAOB însărcinat, pe de o parte, cu stabilirea standardelor de audit, control de calitate, etică, inde-

pendență și alte standarde referitoare la întocmirea raportului de audit pentru companiile cotate și, pe de altă parte, cu supravegherea, realizarea de inspecții și aplicarea de sancțiuni pentru firmele care auditează companii cotate. Ulterior, și alte țări au început să introducă organisme independente de supraveghere după modelul PCAOB. Astfel și în România a fost înființat Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar (CSPAAS), cu rol în monitorizarea și supravegherea calității activității de audit.

SOX a transferat o parte din responsabilitățile pentru calitatea auditului către comitetele de audit ale companiilor și către PCAOB. Un transfer similar a avut loc și în Marea Britanie către comitetele de audit și Audit Inspection Unit. Acest fapt a făcut ca riscul de audit (de a furniza o opinie greșită), care era înainte suportat doar de auditor și de organismele profesionale responsabile de controlul de calitate și de stabilirea standardelor, să fie acum împărțit cu comitetele de audit și cu autoritățile de reglementare (Bush et al., 2007). Humphrey et al. (2009) observă că recenta criză financiară, spre deosebire de crizele și scandalurile financiare precedente, a fost mai îngăduitoare cu auditorii („auditorii au avut o criză bună”), care au scăpat în mare parte de criticile și acuzele obișnuite. Autorii studiului susțin că aceasta se datorează în parte faptului că auditorii au putut să răspundă criticilor, în unele jurisdicții, bazându-se pe asigurările oficiale ale organismelor independente de supraveghere cu privire la calitatea generală a muncii de audit (AIU, 2007/8 Audit Quality Inspections. An Overview, 2008).

Porter et al. (2009) constată în Marea Britanie o reducere importantă a componentei performanței deficitare a AEG în anul 2008 față de 1999 și apreciază că este rezultatul monitorizării mai stricte a performanței auditorilor de către Audit Inspection Unit, impunerii de sancțiuni adecvate pentru auditorii care se abat de la cerințele standardelor, precum și al publicării de rapoarte anuale privind procesul de monitorizare și rezultatele sale. Publicarea rezultatelor monitorizării este considerată a avea o contribuție deosebită la îmbunătățirea percepției publicului în legătură cu calitatea auditului.

Există și cazul în care publicul doar percepe o calitate substandard a auditului, când auditorul, deși a respectat toate standardele profesionale și reglementările, nu a reușit să detecteze toate erorile semnificative. De această dată nu mai este de vină ignoranța sau comportamentul auditorului, ci este rezultatul unei decizii a organismelor de reglementare asupra nivelului tolerabil de eșecuri de audit accidentale. Dacă nivelul minim implicit de calitate stabilit de reglementări cauzează un nivel inacceptabil de eșecuri ale auditului,

atunci este cazul să se introducă reglementări mai restrictive în realizarea auditului (Eilifsen & Willekens, 2008).

În absența unui alt eveniment care să contrazică opinia auditorilor, cum se poate aprecia din exterior calitatea muncii prestate de auditori? Calitatea auditului, de cele mai multe ori, nu este direct observabilă pentru părțile neimplicate în audit, inclusiv pentru organismele de reglementare. Lipsa de transparență este inerentă procesului de audit, obligația de confidențialitate împiedică firmele de audit să publice informații privind modul în care auditorul a abordat auditul, întinderea probelor de audit obținute, principalele raționamente efectuate, fraudele detectate, erorile corectate și întărirea controlului intern ca rezultat al muncii lor. În mod normal, doar raportul de audit este observabil și, în multe cazuri, acesta este un raport fără rezerve.

Problema definirii și măsurării calității auditului a preocupat în ultima vreme atât mediul academic, cât și organismele de normalizare. Nu există o definiție unanim recunoscută a calității auditului care să poată fi folosită ca standard pentru a evalua performanța efectivă a auditului, mai ales în cazul auditurilor individuale; aceasta este direcția în care se îndreaptă în prezent eforturile mai multor instituții naționale și internaționale. IAASB recunoaște că noțiunea de calitate a auditului este folosită tot mai frecvent, inclusiv în comunicările organismelor de reglementare, iar lipsa unei definiții a termenului poate să contribuie la creșterea AEG prin confuzia creată. În agenda de lucru a IAASB pentru perioada 2009 – 2011 figurează conceperea unui document consultativ cu privire la calitatea auditului.

În literatura academică, calitatea auditului este adesea asociată cu capacitatea auditorului de a detecta erorile semnificative din situațiile financiare (deci cu competența) și de măsura în care auditorul este dispus să emită un raport de audit adecvat, bazat pe probele obținute (deci cu independența). Calitatea auditului este de obicei investigată cu ajutorul unor caracteristici mai ușor de cuantificat sau observat, despre care se consideră că ar avea o corelație cu calitatea auditului. O astfel de măsură ar fi mărirea firmei de audit (pe baza ipotezei că mărirea înseamnă reputație, iar reputația depinde de percepția privind competența și independența firmei de audit), întrucât se consideră că firmele de audit mai mari furnizează o calitate mai ridicată a auditului, deoarece ar avea mai mult de pierdut dacă nu ar raporta încălcările detectate.

Alte măsuri folosite sunt: onorariul auditului (onorariul mai mare putând indica o calitate mai ridicată), manipularea câștigurilor (o manipulare mai redusă a câștigurilor ar putea

indica o calitate mai ridicată a auditului, în ideea că auditorii au detectat tentativele conducerii de a manipula câștigurile și au cerut să se facă ajustările adecvate) și raportarea de audit (se consideră că firmele mari de audit raportează mai precis problemele de continuitate a activității, sugerând că firmele mari de audit furnizează o calitate superioară a auditului). Toate aceste variante nu oferă însă posibilitatea de a evalua calitatea auditurilor individuale, ci mai degrabă calitatea generală a serviciilor oferite de o firmă de audit.

Deci, deocamdată, pentru utilizatorii situațiilor financiare auditate cea mai îndemână variantă pentru a aprecia calitatea serviciilor de audit pare a fi reputația firmei de audit sau onorariul auditului. Însă scandaluri financiare precum Enron, care au implicat firme de audit cu reputație (din grupul firmelor mari), care au perceput onorarii enorme pentru serviciile de audit, au demonstrat că metoda aceasta nu este întotdeauna eficace.

Un pas înainte spre evaluarea calității auditurilor individuale poate fi varianta propusă de Financial Reporting Standard în documentul de discuție „Promoting Audit Quality” (2006). Metoda constă în identificarea factorilor care determină calitatea auditului și evaluarea existenței unor condiții care să amenințe acești factori.

Concluzii

AEG este un fenomen complex, determinat de factori interdependenți, astfel încât, uneori, măsurile pentru reducerea unei componente a AEG pot determina creșterea unei alte componente. Reducerea componentei standardelor deficitare a AEG, pentru ca auditul să realizeze cât mai multe dintre responsabilitățile în mod rezonabil așteptate de utilizatori, ar fi, teoretic, partea cea mai ușor de realizat. Însă acest lucru, în condițiile unei răspunderi extinse față de terți, ar duce la o creștere alarmantă a expunerii auditorilor la riscul de litigiu și în final la creșterea inacceptabilă a componentei performanței deficitare a AEG.

Deci reducerea uneia dintre componente nu ar face decât să o sporească pe cealaltă. Însă aici există alternativă, care a și fost pusă în practică în ultimii ani. Alternativa constă în reducerea răspunderii legale a auditorului față de terți combinată cu întărirea supravegherii, inspecțiilor și sancțiunilor din partea organismului independent de supraveghere și cu eforturile îndreptate în direcția creșterii, definirii, evaluării și transparenței calității auditului. Rezultatele obținute de Porter et al. (2009) pentru Marea Britanie sugerează că sistemul de rezul-

tate. În plus, organismele profesionale se arată mai deschise în a dezbate probleme legate de cadrul conceptual sau sensul auditului, ceea ce ar crea premisele pentru reducerea în și mai mare măsură a AEG. Teoretic, există șanse de succes; mai multe studii empirice vor trebui să cerceteze în viitor

efectul diferitelor măsuri asupra componentelor AEG. Interesant de văzut ar fi proporția și mărimea componentelor AEG în țări din zona Europei continentale, țări de drept civil, unde răspunderea legală pentru neglijență față de terți nu a jucat niciodată un rol prea important.

Acknowledgements: Studiul reflectă rezultatele parțiale ale cercetării realizate în contextul proiectului **CNCSIS ID-1798/2008-2011** - "Studiu bipolar privind controversele de percepție asupra auditului (audit expectation gap): profesie versus utilizatori", director de proiect prof. univ. dr. Laurențiu Dobroțeanu.

*This study comprise the partial results of a wider research conducted under the project **CNCSIS ID-1798/2008-2011** - "Bipolar study of audit expectations gap: profession versus financial information users", project manager prof. univ. dr. Laurențiu Dobroțeanu.*

Referințe bibliografice

- Dennis, I. (2010), *What Do You Expect? A Reconfiguration of the Audit Expectations Gap*, International Journal of Auditing, Vol. 14, pp 130 -146
- Eilifsen, A., Willekens, M. (2008), *In the name of the trust. Some thoughts about trust, audit quality and audit regulation in Europe*, publicat în R. Quick, S. Turley, & M. Willekens (Eds.), *Auditing, trust and governance: Regulation in Europe* (pp 1 – 18). Routledge, Taylor&Francis Group
- Francis, J. R. (2004), *What do we know about audit quality*, The British Accounting Review, Vol. 36 (2004), pp. 345-368
- Hassink, H., Bollen, L., Meuwissen, R., De Vries, M. (2009), *Corporate fraud and the audit expectations gap: A study among business managers*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation No. 18, pp. 85–100
- Humphrey, C., Loft, A., Woods, M. (2009), *The global audit profession and the international financial architecture: Understanding regulatory relationships at a time of financial crisis*, Accounting, Organizations and Society, No. 34 (2009) 810-825
- Meuwissen, R., Wallage, P. (2008), *The auditing profession in the Netherlands: from Limperg's principles to detailed rules*, publicat în R. Quick, S. Turley, & M. Willekens (Eds.), *Auditing, trust and governance: Regulation in Europe*, Routledge, Taylor&Francis Group, pp. 169-185
- Ojo, M. (2007), *Eliminating the Audit Expectations Gap: reality or myth?*, Journal of Forensic Accounting, Vol. VIII, Nr. 1 & 2
- O'Malley, S.F. (1993), *Legal liability is having a chilling effect on the auditor's role*, Accounting Horizons, Vol. 7, June, pp. 82-7
- Pacini, C., Hillinson, W., Alagiah, R., Gunz, S. (2002), *Commonwealth Convergence Toward a Narrower Scope of Auditor Liability to Third Parties for Negligent Misstatements*, Abacus, Vol. 38, No. 3, pp 425-457
- Porter, B. (1993), *An empirical study of the audit expectation-performance gap*, Accounting and Business Research, Vol. 24, No. 93, pp 49-69
- Porter, B., Ó hÓgartaigh, C., Baskerville, R. (2009), *Report on research conducted in the United Kingdom and New Zealand in 2008 investigating the audit expectation-performance gap and users' understanding of, and desired improvements to, the auditors' report*, http://web.ifac.org/download/Porter_et_al_Final_Report_Combined.pdf
- Power, M. (1998), *Auditor Liability in Context*, Accounting, Organizations and Society, Vol. 23 (1), pp 77-79
- Schelluch, P. (1996), *Long form audit-report messages: Further implications of the audit expectation gap*, Accounting Research Journal, Vol. 9, No. 1, pp. 48-55
- Siddiqui, J., Nasreen, T., Choudhury-Lema, A. (2009), *The audit expectations gap and the role of audit education: the case of an emerging economy*, Managerial Auditing Journal, vol 24, no. 6, 2009, pp. 564-583
- Sikka, P., Puxty, A., Willmott, H., Cooper, C. (1998), *The Impossibility of Eliminating the Expectations Gap: Some Theory and Evidence*, Critical Perspectives on Accounting, no. 9, 299-330
- Sikka, P. (2009), *Financial crisis and the silence of the auditors*, Accounting, Organizations and Society, Vol. 34, pp 868-873
- Zhang, P. (2007), *The Impact of the Public's Expectations of Auditors on Audit Quality and Auditing Standards Compliance*, Contemporary Accounting Research, Vol. 24 No. 2, pp. 631-654
- Financial Reporting Council (2006), *Promoting Audit Quality*, Discussion Paper, <http://www.frc.org.uk/images/uploaded/documents/Promoting%20Audit%20Quality%20paper%20web%20optimised1.pdf>

Normalizare, convergență și conformitate în contabilitate privind raportarea financiară

Victor MUNTEANU*, Marilena ZUCA** & Valentina ȚUGUI***

Abstract

Standardization, Convergence and Compliance in Accounting Regarding the Financial Reporting

Owing to the global economy and the global capital markets the accounting norms have been standardized at international level. The achievement of the convergence in accounting assumes the elimination of the individual differences between the national and international accounting norms and also between US GAAP and the present IAS/IFRS. Thus, there will be a single set of high quality global accounting standards which demand clear information similar to general use situations. The convergence IASB - FASB has been carried on settling the year 2011 as a final step of the process. It was proposed 2013 to be the year when IFRS is applied in American companies.

The paths of regulators tend to meet. At international level, there are many attempts on the comparability of information provided by financial statements. The study of the works in the field of accounting shows that the financial reporting norms, similar to the efforts for modernization of the accounting techniques, represent the basis for the corporate governance system at European level. Taking into account the harmonization path carried out so far by our country, the authors believe that the application of IFRS in Romania is the most reliable option with all problems related to: culture and traditional values, different legal system and law, acceptance of the primacy of principles over the detailed rules that have become tradition in Romania, and not least, trust in the professional judgment.

One of the most important consequences of the transition to IFRS is the opening towards the accounting occupation, which will reach its true value. The business environment, the users of information provided in the financial statements will have to rely more on the professional reasoning, to become increasingly aware of the professional accountant's role in the organization and in the economy, in general.

Key words: *standardization, convergence, US-GAAP, IAS/IFRS, corporate governance, financial reporting*

JEL Classification: *M40, M41, M48*

Cuvinte cheie: *normalizare, convergență, US-GAAP, IAS/IFRS, guvernare corporativă, raportare financiară*

* Prof.univ.dr., Universitatea Româno-Americană București, auditor financiar, e-mail: a2c_vm@yahoo.com

** Conf.univ.dr., Universitatea Româno-Americană București, e-mail: marilena.zuca@yahoo.com

*** Drd., Universitatea Valahia din Târgoviște, e-mail: valentina.tugui@yahoo.com

Introducere

Datorită mondializării economiilor și globalizării piețelor de capital a fost necesară armonizarea normelor contabile la nivel internațional. Realizarea convergenței în contabilitate presupune eliminarea diferențelor individuale între normele contabile naționale și internaționale, precum și dintre US GAAP și actualele IAS/IFRS și, astfel, elaborarea în interesul public a unui singur set de standarde contabile globale, de înaltă calitate, care cer informații transparente și comparabile în situațiile de uz general. Convergența IASB-FASB continuă, stabilindu-se anul 2011 ca perioadă de finalizare a procesului. S-a propus ca anul 2013 să fie anul în care IFRS să se aplice și în companiile americane.

Studierea literaturii de specialitate relevă faptul că Normele de raportare financiară, în consens cu eforturile de modernizare a tehnicilor contabile, reprezintă temelia sistemului de guvernanta corporativă la nivel european.

Metodologia cercetării

Abordarea cercetării are drept obiectiv o analiză a procesului de normalizare la nivelul global și a gradului de convergență a normelor contabile naționale cu reglementările europene și standardele internaționale IAS/IFRS.

Demersul de cercetare pe care se fundamentează articolul a constat, pe de o parte, din analiza și sinteza reglemen-

tărilor relevante pentru tematica aleasă privitoare la raportările financiare, iar, pe de altă parte, din corelarea concluziilor astfel obținute cu aspecte concrete ale practicii în acest domeniu, în scopul emiterii unor considerații cu privire la stadiul normalizării și convergenței în contabilitate privind situațiile financiare. Pașii urmați în demersul de cercetare au fost:

- evidențierea concepțiilor normalizatoare în funcție de care se definește obiectul normalizării;
- prezentarea drumului parcurs de la normalizare la reglementare privind raportarea financiară, în țara noastră:
 - normalizare, reglementare și conformitate privind situațiile financiare;
 - impactul referențialului IFRS și al Regulamentului 1606 a CE asupra dreptului contabil național;
 - aplicarea IFRS în România.
- prezentarea rolului deținut de normele de raportare financiară, în consens cu eforturile de modernizare a tehnicilor contabile, pentru sistemul de guvernanta corporativă, la nivel european.

Normalizarea și convergența contabilă

Evoluția contemporană a contabilității poate fi caracterizată de mari fenomene

precum: **normalizarea, armonizarea și convergența**. Astfel, se are în vedere ameliorarea și reducerea diferențelor dintre practicile și reglementările contabile naționale, elaborarea de principii și norme care să conducă la obținerea unei informări și a unei imagini omogene asupra entităților, la comparabilitatea în timp și spațiu a informațiilor ce se desprind din **situațiile financiare**.

În materie de normalizare contabilă, în literatura de specialitate se pot identifica două „curențe” ce se pot regăsi la nivel internațional¹: unul de tip privat (de tip anglo-saxon, unde intervenția statului în actul de normalizare este destul de redusă) și unul de tip public (unde normele contabile sunt dictate de stat).

Literatura de specialitate pune în evidență o serie de definiții ale normalizării, precum: „normalizarea contabilă reprezintă procesul de aplicare deliberată a normelor contabile pentru rezolvarea unor probleme referitoare la producția și utilizarea informației contabile”²; alți autori definesc normalizarea ca fiind „elaborarea, aplicarea și uniformizarea practicilor contabile și a unor norme identice în același spațiu geopolitic”³.

Pentru a asigura definirea unei normalizări contabile adaptată nevoilor reale ale economiei pot fi utilizate două mijloace principale: un instrument tehnic și o instituție pentru a o defini, a o pune în practică și a o adapta:

a) *instrumentul tehnic* folosit în normalizarea contabilă este sistemul contabil de întreprindere. Contabilitatea este marcată de entitate, locul în care ea este produsă. Normele,

1 Feleagă L., Feleagă N., *Contabilitate financiară – O abordare europeană și internațională, vol I – Contabilitate financiară fundamentală*, București, Editura Economică, 2007, pg.174

2 Horomnea E., Budugan D., Tabără N., Georgescu I., Bețianu L., *Bazele contabilității. Concepte. Modele. Aplicații*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2008, pg. 383

3 Colasse B. (coord), *Encyclopédie de comptabilité, contrôle de gestion et audit, 2e édition*, Economica, 2009, Paris, Harmonisation comptable internationale, pg. 877

regulile contabile și tot ceea ce se referă la ordonanțarea conturilor se pot formaliza prin:

- ◆ Planul contabil general, aplicat în țări în care normalizarea rezultă dintr-o largă înțelegere între autorități, organisme profesionale și grupurile de utilizatori (exemplu Franța)
- ◆ Principii contabile general admise și planuri de conturi pe sectoare de activitate, aplicate în țări în care practicile contabile sunt guvernate de legi, regulamente și practici administrative (exemplu, Germania)
- ◆ Norme sau standarde contabile, aplicate în țări în care profesia contabilă reglementează practicile, în colaborare cu mediile de afaceri și cu grupurile de utilizatori.

b) *instituția* care asigură normalizarea poate fi de esență publică sau profesională. De exemplu, în Franța instituția este a statului, fiind denumită „Autoritatea de Norme Contabile”, în schimb în Marea Britanie există un organism normalizator independent – FRC (Financial Reporting Council) care are în subordine 5 consilii (inclusiv ASB-Accounting Standard Board). Se poate folosi și varianta mixtă, de exemplu, în SUA, unde intervenția publică face obligatorii normele elaborate de organismele profesiei contabile liberale (organismul privat independent al profesiei contabile: Consiliul pentru Standarde de Contabilitate Financiară – FASB).

Cercetarea teoretică a literaturii de specialitate relevă faptul că problema esențială a normalizării contabile o con-

stituie concepția normalizatoare în funcție de care se definește obiectul normalizării. Din acest punct de vedere se disting două **concepții**: una fundamentată pe planul contabil general, cealaltă fundamentată pe cadrul contabil conceptual.

Concepția fundamentată pe planul contabil general (normalizarea contabilă **reglementată**) este proprie unei părți a țărilor Europei continentale, promotorul ei fiind Franța. În această concepție, plecându-se de la diversitatea de reguli și norme de înregistrare și prezentare a situațiilor financiare, s-au adoptat principiul și regulile contabile, plan de conturi general, proceduri de înregistrare, precum și forma și formatul situațiilor financiare. Deși într-o viziune mai modernă planul contabil general, ca ansamblu, constituie el însuși o normă, asupra sa s-au conturat dispute pro și contra vizând o normalizare care să aibă la bază o teorie normativă în care să se regăsească: obiectivele contabilității și ale normalizării contabile, utilizatorii de informații contabile și nevoile lor. Evoluția normalizării prin planul contabil general, în sensul perfecționării ei, merge, așa cum o demonstrează realitatea, către asimilarea într-un grad mai mare sau mai mic a teoriei și practicilor anglo-saxone, proces propriu îndeosebi țărilor membre UE⁴.

Concepția normalizatoare fundamentată pe cadrul contabil conceptual (normalizarea contabilă **dereglementată**) este proprie țărilor anglo-saxone. În această concepție, normalizarea contabilă are ca obiect situațiile financiare și cuprinde: componența situațiilor financiare, elemente descrise în situațiile financiare, recunoașterea și evaluarea acestor elemente, reglemen-

tările, standardele și procedurile referitoare la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare. Prin conținutul său, cadrul contabil conceptual constituie un ghid pentru normalizatorii contabili și poate fi considerat o veritabilă constituție a contabilității⁵.

Considerăm că nu trebuie să facem o delimitare strictă între reglementare și dereglementare, respectiv între planul contabil general și cadrul conceptual contabil. Practic, nu este vorba despre aplicarea sau nu a legii, ci despre crearea unui instrument tehnic menit să ajute normalizatorul în procesul de elaborare a normelor contabile care, apoi, să fie, eventual, reglementate de către puterea legislativă. Cadrul contabil reprezintă punctul de plecare în elaborarea de norme, este elementul care trebuie să asigure coerența normelor și să participe la formarea și dezvoltarea sistemului normativ și la realizarea de reguli inteligibile, transparente și ușor de administrat.

Dispozitivele normalizării contabile

Toate normele contabile impuse în mod obligatoriu printr-o normă juridică sunt denumite **reglementări contabile**. Normalizarea contabilă este dispusă pe trei nivele: național, regional și internațional.

Normalizarea la nivel **național** este principala dimensiune a normalizării contabile, fiind realizată cu ajutorul instrumentului de normalizare – planul contabil general (PCG).

În urma cercetării teoretice a literaturii de specialitate, am constatat că PCG

4 Feleagă L., Feleagă N., Op.cit., pg. 175

5 Feleagă L., Feleagă N., Op.cit., pg. 187

poate fi recomandat sau impus, în funcție de tipul de normalizare contabilă. El se diferențiază în privința componentelor și caracteristicilor, de la o țară la alta, în funcție de conceptul adoptat pentru organizarea contabilității, de obiectivele urmărite prin normalizare, determinate la rândul lor de cererea și oferta de informații contabile, de cultura și tradițiile contabile ale fiecărei țări.

Putem afirma că, pe măsură ce o parte din țările Europei, inclusiv țara noastră, au inclus în normalizare tot mai multe principii contabile generale și au elaborat în acest spirit standarde locale, PCG și-a pierdut valențele. Este însă un proces de perspectivă și până atunci PCG rămâne cadrul și instrumentul normalizării contabile la nivel național.

Normalizarea la nivel **regional** este o dezvoltare a dimensiunii normalizării contabile la nivelul unor grupuri de țări, determinată de obiectivele economice, financiare și sociale ale acestora. Cazul cel mai semnificativ este cel al normalizării contabile la nivelul Uniunii Europene prin intermediul directivelor adoptate de Consiliul Comunităților Europene. Aceste directive au caracterul unor recomandări, motiv pentru care fiecare stat, pentru a le aplica, are obligația de a le încorpora în legislația proprie, în urma analizei opțiunilor și adaptărilor impuse de particularitățile naționale. Cele mai relevante directive elaborate în plan contabil au fost: Directiva a IV-a din 1978, care a avut ca obiectiv coordonarea dispozițiilor privind situațiile financiare anuale individuale⁶ și Directiva a VII-a din 1983, al cărei obiectiv a fost coordonarea dispozițiilor privind situațiile financiare consolidate. Ulterior emiterii lor, directivele au suferit o serie

de modificări și completări, printre care considerăm oportun a aminti Directiva 2001/65/27.09.2001 prin care s-a autorizat utilizarea valorii juste pentru contabilizarea anumitor instrumente financiare. Revizuirea directivelor europene în direcția modernizării și eliminării eventualelor incompatibilități cu IFRS a culminat în 2002 cu o propunere de directivă (ulterior a fost aprobată definitiv – Reglementarea CE 1606/2002 denumită și Reglementarea IFRS 2005), care viza modificarea directivelor contabile în scopul eliminării incompatibilităților cu IFRS.

Normalizarea la nivel **internațional** reprezintă o dezvoltare superioară normalizării regionale, fiind impusă de fenomenele de mondializare și financiarizare a economiilor, manifestate prin apariția de companii multinaționale care vor să fie cotate pe piețele financiare străine. Aceasta a condus la necesitatea unui limbaj contabil unic la nivel mondial și de aici la necesitatea prezentării lor în raportări financiare unitare. Instrumentele folosite în normalizarea contabilă internațională sunt **Stan-**

dardele Internaționale de Raportare Financiară elaborate de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate.

Cercetarea literaturii de specialitate ne permite să afirmăm că unul din obiectivele IASB⁷ relevă cerințele și caracteristicile principale ale IFRS-urilor vizând calitatea acestora, armonizarea lor cu procedurile contabile practicate în diverse țări, transparența și comparabilitatea informațiilor, asigurarea aceluiași baze pentru elaborarea situațiilor financiare. Totodată, sunt evidențiate și alte caracteristici principale ale standardelor⁸, care țin de regulile de evaluare, recunoaștere, prezentare și descriere a tranzacțiilor și evenimentelor în cadrul unei entități.

Într-o formă sintetizată, dispozitivele normalizării contabile sunt prezentate grafic în figura 1.

Procesul de **globalizare** a economiilor a generat în ultima vreme fenomene sinergice la nivelul economiei mondiale, precum: dezvoltarea companiilor multinaționale prin creșterea numărului și

6 Tabără N., Horomnea E., Mircea M.C., *Contabilitate internațională*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009, pg. 120

7 *Standardele Internaționale de Raportare Financiară 2009*, Editura CECCAR, București, 2009, pg. 68

8 *Standardele Internaționale de Raportare Financiară 2009*, Op.cit., pg. 68

puterii financiare a acestora, capabile să producă modificări în mărimea, volumul și structura resurselor materiale, financiare și umane, la scară națională și mondială; creșterea volumului tranzacțiilor transfrontaliere sau fenomenele de concentrare politico-economico, precum cele realizate de UE – fenomene care reprezintă **factori stimulativi** pentru procesele de **convergență și conformitate contabilă**.

Cum afirmam la început, datorită mondializării economiilor și globalizării piețelor de capital **a fost necesară armonizarea normelor contabile la nivel internațional**. Dorința de armonizare a sistemelor contabile la nivel internațional și european s-a concretizat în programul **de compatibilizare** a directivei europene cu standardele internaționale de contabilitate. Armonizarea contabilă internațională a fost un proces cu două viteze: rapidă pentru marile societăți cotate la bursă și mult mai lentă pentru celelalte⁹. Discutând despre delimitarea între normalizare și armonizare, profesorul Bernard Cola-

sse precizează că armonizarea contabilă este mai puțin restrictivă decât normalizarea, stabilește echivalențe între o diversitate de practici contabile, fiind astfel o formă atenuată a normalizării și un prim pas către aceasta¹⁰. Alți autori definesc armonizarea ca fiind procesul prin care componentele cadrului contabil conceptual sunt corelate, compatibilizate și standardizate.¹¹

Schematic, armonizarea normelor contabile la nivel mondial, este reprezentată în figura 2.

Regăsim astfel, în literatura de specialitate, următorii factori de influență în favoarea normalizării și armonizării contabile¹²:

- globalizarea tot mai accentuată a economiilor naționale - internaționalizarea este un obiectiv strategic al entităților de talie mare deoarece aceasta asigură accesul la noi surse de finanțare, noi piețe de desfacere, duce la obținerea de avantaje fiscale și la reducerea costului capitalului;

- procesul de lărgire a Uniunii Europene – deși există o piață unică, la nivelul Uniunii Europene, în contextul dat nu poate exista o contabilitate unică în Europa fără a face apel la referențialul IFRS;
- globalizarea crescătoare a piețelor de capitaluri și concurența tot mai acută de pe aceste piețe – costul capitalului este mult redus ca urmare a diminuării riscului pentru investitori, iar efortul financiar pentru elaborarea situațiilor financiare comparabile va fi redus considerabil;
- autoritățile fiscale din întreaga lume vor putea înțelege și controla mai ușor operațiunile companiilor multinaționale;
- necesitatea și dorința conducătorilor corporațiilor multinaționale de a ajunge la o convergență optimă între sistemul intern de informare și cel extern. Alături de guvernarea corporativă, al doilea semn care marchează drumul globalizării provine de la IFRS.

Din cercetarea teoretică efectuată am constatat că **realizarea convergenței** înseamnă eliminarea diferențelor individuale dintre normele contabile naționale și internaționale, precum și dintre US GAAP și actualele IAS-IFRS și elaborarea în interesul public a unui singur set de standarde contabile globale, de înaltă calitate, care cer informații transparente și comparabile în situațiile de uz general.

Convergența între standardele naționale și internaționale este facilitată de factori precum¹³:

Figura 2 - Corelația între organismele de reglementare contabilă privind implementarea reglementărilor internaționale la nivelul Uniunii Europene

Sursa: proiecție proprie a autorilor

9 Colasse B. (coord), Op.cit, pg. 459-470

10 Colasse B. (coord), Op.cit., pg. 877

11 Nobes C., Parker R., *Comparative International Accounting*, 10th edition, Pearson Education, Edit.Prentice Hall, 2008, pg. 75-78

12 Nobes C., Parker R., Op.cit., pg. 75-78,pg. 102-105

13 Nobes C., Parker R., Op.cit., pg. 85

- largă reprezentare a țărilor non anglo-saxone în conducerea IASB;
- dorința unor țări precum Franța și Italia de a-și consolida piețele de capitaluri și a-și moderniza practicile contabile;
- creșterea numărului de companii din țări precum Germania, Japonia care au dorit să atragă capital de pe piețele financiare;
- dorința de a evita dominația SUA în contabilitate, făcând din IASB o alternativă mult mai atrăgătoare;
- recente falimente financiare de răsunet care au scăzut încrederea publicului în contabilitate;
- internaționalizarea profesiei contabile.

Convergența mondială IAS/IFRS – US GAAP/FASB analizează diverse probleme și fie propune modificări ale normelor americane pentru a elimina diferențele existente, fie comunică IASB motivul pentru care a hotărât să nu modifice prevederile din US GAAP. În același timp, IASB derulează un proces de revizuire a IFRS și ia, acolo unde este cazul, aceleași măsuri ca și FASB.

Constatăm că diferențele dintre normele contabile emise de cele două organisme – IASB și FASB – rezidă în faptul că ele servesc medii diferite (internațional pentru primele, național pentru celelalte), au suport tehnic și logistic diferit și rezultă din procese de elaborare și de structură de normalizare diferite. Convergența IASB – FASB continuă, stabilindu-se anul 2011 ca perioadă de finalizare a procesului. De asemenea, s-a propus ca anul 2013 să fie anul în care IFRS să se aplice și în companiile americane.

De reținut că în calea **convergenței contabile** se interpun o serie de obstacole care vizează atât complexitatea anumitor norme (mai cu seamă cele referitoare la instrumentele financiare și cele care prevăd recunoașterea la valoarea justă), cât și faptul că orice referențial contabil național poartă, într-o formă sau alta, amprenta unor considerente fiscale.

Putem afirma că fenomenele economice și financiare cu care se confruntă lumea obligă și România să se adapteze la cerințele mondializării și globalizării piețelor financiare (un prim pas fiind armonizarea și respectiv conformitatea cu directivele europene).

Normalizare, reglementare și conformitate privind situațiile financiare în România

În România, raportarea financiară și cerințele din domeniul auditului continuă să sufere schimbări și să facă progrese în direcția aplicării de standarde comparabile cu cele aplicate în cadrul UE.

Încă din anul 1990, **raportarea financiară din România** a urmat un proces continuu de dezvoltare, fiind orientată mai mult către furnizarea de informații pentru autoritățile statului decât pentru investitori (actuali și potențiali), management, instituții financiare sau alți utilizatori obișnuiți ai rapoartelor financiare într-un context internațional.

Încă din anul 1999, Ministerul Finanțelor Publice a demarat un proiect de armonizare a legislației românești din do-

meniul contabilității și auditului cu Standardele Internaționale și Directivele Europene în domeniu, care a condus la unele schimbări fundamentale în legislație: OMFP nr. 94/2001 (armonizarea raportării financiare din România cu cerințele Standardelor Internaționale de Contabilitate și Directiva a 4-a a Uniunii Europene); OMFP nr. 306/2002 (armonizarea raportării financiare cu cerințele Directivei a 4-a a Uniunii Europene pentru societățile comerciale care nu aplică OMFP nr. 94/2001); OUG nr. 75/1999 aprobată prin Legea 133/2002 (înființarea unui organism responsabil cu instruirea și reglementarea activității de audit financiar, Camera Auditorilor Financiarilor din România); OMFP nr. 1752/2005 (aprobarea reglementărilor contabile armonizate cu Directivele Europene); OMFP nr. 907/2005 (aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu IFRS), OMFP nr. 3055/2009 (aprobarea reglementărilor contabile conforme cu Directivele Europene).

Începând cu ianuarie 2010, OMFP nr. 1752/2005 a fost înlocuit cu OMFP nr. 3055/2009¹⁴, care acoperă într-un singur act legislativ raportarea financiară aplicabilă entităților, fiind structurat în două părți, conform directivelor transpuse. Acest act legislativ aduce elemente de noutate privind **tratamentele contabile și cadrul general de întocmire și prezentare a situațiilor financiare**. Toate situațiile financiare trebuie să fie însoțite de **declarația scrisă** a conducerii societății privind responsabilitatea pentru întocmirea situațiilor financiare anuale și de **raportul administratorului** privind activitatea desfășurată.

Pe de altă parte, pentru marile întreprinderi și societăți multinaționale impu-

¹⁴ Reglementări contabile conforme cu directivele europene – Ed.a 4-a, revizuit, București, Monitorul Oficial R.A., 2009, pg.32-36

nerea de către organismele de normalizare naționale a unor reglementări autohtone, diferite de cele internaționale, apare ca o piedică în calea accesului la marile piețe financiare. Aceste entități sunt obligate să-și prezinte situațiile financiare în conformitate cu normele internaționale, ceea ce generează costuri suplimentare de retratare a informațiilor.

Din cercetarea efectuată constatăm că normele elaborate de IASB nu au caracter obligatoriu pentru țările membre. Acestea pot aplica sau nu normele internaționale, în funcție de propriile interese și de gradul de compatibilitate între prevederile conținute în norme și cele din legislația contabilă națională.

Legea contabilității nr. 82/1991, cu modificările ulterioare, inspirate de modelul contabil francez au fost bine realizate din punct de vedere structural și conceptual. Dacă fiscalitatea nu ar fi afectat sensul economic al acestor reglementări, calitatea informației contabile nu ar fi fost compromisă. Mai direct, dacă toate dispozițiile prevăzute de Legea nr. 82/1991 ar fi fost respectate, cu un tratament fiscal separat la finele perioadei de raportare, informația contabilă ar fi avut altă **relevanță**.

Ceea ce merită subliniat este faptul că pentru apropierea dreptului contabil autohton de reglementările contabile europene și internaționale nu s-a optat pentru preluarea integrală a acestora. Această **armonizare** s-a realizat firesc, prin adoptarea acelor perfecționări necesare pentru alinierea la directivele europene. O asemenea orientare constituie un prim pas către o schimbare esențială de optică în domeniul informării financiar-contabile, datele furni-

zate urmărind satisfacerea cerințelor comune ale utilizatorilor.

Impactul referențialului IFRS și al Regulamentului 1606 a CE asupra dreptului contabil național

Așa cum este cunoscut, România a parcurs în perioada anilor 2001-2005 un program de aplicare a Reglementărilor contabile armonizate cu Directivele europene și Standardele Internaționale de Contabilitate.

În acest sens, ne propunem să abordăm unele aspecte legate de adoptarea și implementarea în România a IFRS, potrivit cerinței (utilizată obligatoriu în Uniunea Europeană începând cu anul 2005) prevăzută în Regulamentul 1606 /2002 aprobat de Parlamentul European. Considerăm relevantă concluzia monitorizării realizate de direcția de profil a Comisiei Europene cu privire la nivelul de conformare a reglementărilor contabile românești la Directivele Eu-

ropene 4 și 7, din care rezultă un înalt grad de asigurare a conformității cu normele europene.

Organismul responsabil cu monitorizarea realizării obiectivului acestui plan a venit, în România, Consiliului Contabilității și Raportărilor Financiare¹⁵. Activitatea Consiliului are drept scop creșterea încrederii utilizatorilor de informații în raportările financiare și guvernanta corporativă prin promovarea și îmbunătățirea calității raportărilor.

În ceea ce privește procesul de reglementare a aplicării IFRS în România, Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, prevede¹⁶: „**pentru persoanele juridice care aplică Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), situațiile financiare anuale se compun din bilanț, cont de profit și pierdere, situația modificării capitalului propriu, situația fluxurilor de trezorerie, politici contabile și note explicative....**”.

În corelare cu această cerință a fost adoptat OMFP nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu IFRS, respectiv cu Directivele Europene. Acest ordin a privit numai exercițiul financiar 2006

Reglementarea europeană 1606/2002

	Conturi individuale	Conturi consolidate
Companii listate	Opțiunea statelor membre	IFRS obligatorii începând cu 2005
Companii nelistate	Opțiunea statelor membre	Opțiunea statelor membre

Sursa: *Implications of EU adoption of IFRS for practice, Annual Meeting, Deloitte, 2005, disponibil la www.iasplus.com*

15 HG nr. 401/05.05.2005 privind înființarea Consiliului Contabilității și Raportărilor Financiare, Regulamentul de organizare și funcționare a CCRF (M.O. 409 / 16.05.2005), cap.I, art.3

16 Legea contabilității nr. 82/24.12.1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare (M.O.454/18.06.2008)

(premergător aderării la Uniunea Europeană) și a reglementat¹⁷ că instituțiile de credit întocmesc și un set distinct de situații financiare, conforme cu IFRS, prin retratarea situațiilor financiare conforme cu Directivele Europene. Celelalte persoane juridice prevăzute la art.1 din Legea contabilității au aplicat pentru anul 2006 reglementări contabile conforme cu Directivele Europene (OMFP nr. 1752/2005). Totodată, în baza obiectivelor Planului de acțiune pe țară pentru îmbunătățirea raportării financiare¹⁸ a continuat procesul de pregătire a strategiei de implementare a IFRS, concretizată în elaborarea cu asistența Băncii Mondiale a Cadrelor general al strategiei de implementare a IFRS în România.

Din cercetarea efectuată am constatat că principalele obiective ale acestui Cadru general (adoptat ca document de lucru care va fi revizuit permanent, în funcție de evoluțiile privind adoptarea și trecerea la IFRS) au vizat stabilirea acțiunilor care trebuiau întreprinse pentru pregătirea și trecerea la IFRS, administrarea introducerii IFRS în România ca instrumente juridice, asigurarea unui nucleu central în sprijinul implementării IFRS ca orizont de timp în 2007, creșterea gradului de conștientizare în rândul părților interesate de aplicarea IFRS asupra aspectelor principale ale acestora și cererea de oportunități suplimentare pentru a primi răspunsuri la aspecte care ar putea să apară, precum și stabilirea unor responsabilități clare pentru acțiunile legate de procesul de implementare și încurajarea cooperării între părțile interesate.

Ca impact al aplicării referențialului IFRS 1 „Adoptarea pentru prima dată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară”, revizuit în 2008, se reține faptul că în orice situații financiare care cuprind rezumate ale datelor istorice sau informații comparative conform IAS anterioare, o entitate va menționa clar că acele informații conform IAS anterioare nu au fost întocmite în conformitate cu IFRS și va prezenta natura principalelor ajustări necesare pentru conformarea la IFRS. Entitatea nu trebuie să cuantifice aceste ajustări, ci să explice felul în care trecerea la aplicarea IFRS a afectat poziția financiară raportată, performanța financiară și fluxurile de numerar.

În conformitate cu **IFRS 1** „Adoptarea pentru prima dată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară”, primele situații financiare trebuiau să includă¹⁹ reconcilierile dintre capitalurile proprii ale entității raportate conform GAAP anterioare și capitalurile proprii conform IFRS, precum și reconcilierea contului de profit și pierdere conform GAAP anterioare cu contul de profit și pierdere conform IFRS, la data trecerii la IFRS și la sfârșitul ultimei perioade prezentate în cele mai recente situații financiare anuale ale entității conform GAAP anterioare. Totodată, trebuiau incluse prezentările pe care IAS 36 „Deprecierea activelor” le-ar fi impus dacă entitatea ar fi recunoscut pierderile din depreciere sau reversările în perioada începând cu data trecerii la IFRS.

Prin urmare, reconcilierile menționate vor oferi informații suficiente pentru ca utilizatorii să înțeleagă ajustările semnificative ale bilanțului și contului de pro-

fit și pierdere. Totodată, dacă entitatea identifică erori efectuate conform IAS anterioare, reconcilierile vor face o distincție clară între corectarea acelor erori și modificarea politicilor contabile.

În ceea ce privește situația fluxurilor de numerar, dacă entitatea a prezentat o situație a fluxurilor de numerar conform IAS anterioare, atunci aceasta va explica ajustările semnificative la situația fluxurilor de numerar.

În ceea ce privește utilizarea valorii juste ca fiind costul estimat în cazul unor imobilizări corporale, financiare sau necorporale, în bilanțul de deschidere IFRS, entitatea va prezenta pentru fiecare post bilanțier cumulul valorii juste și ajustarea totală a valorilor contabile raportate conform IAS anterioare.

Aplicarea IFRS în România

Procesul de adoptare și aplicare a standardelor IAS/IFRS în România are la bază legislația Uniunii Europene referitoare la implementarea IFRS în spațiul comunitar, respectiv prevederile Regulamentului european 1606 și cele ale Consiliului privind aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate. Astfel, Ministerul Finanțelor Publice a stabilit următoarele etape privind implementarea IFRS în România:

Aplicarea IFRS în 2006 – potrivit OMFP nr. 907/2005 agenției economice care fac parte din categoria entităților de interes public definite prin lege, au întocmit opțional un set distinct de situații financiare conforme cu IFRS, pentru nece-

17 OMFP nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu IFRS, respectiv cu Directivele Europene

18 HG nr. 2170/2004 privind aprobarea strategiei pe țară pentru implementarea Planului de acțiune pe țară în vederea îmbunătățirea raportării financiare în România

19 Standardele Internaționale de Raportare Financiară 2009, Op.cit., pg. 110

sitații proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului, potrivit opțiunii acestora și dacă au capacitatea de implementare corespunzătoare²⁰.

Aplicarea IFRS în 2007 – potrivit OMFP nr. 1121/2006, societățile comerciale ale căror valori mobiliare la data bilanțului au fost admise la tranzacționare pe o piață reglementată și care întocmesc situații financiare consolidate au avut obligația să aplice IFRS la întocmirea acestor situații; aceste societăți aveau dreptul să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale obținute prin aplicarea IFRS destinate utilizatorilor de informații, alții decât instituțiile statului; celelalte entități de interes public definite potrivit legii, puteau aplica IFRS la întocmirea situațiilor financiare individuale sau consolidate, pentru necesități proprii de informare²¹.

Aplicarea IFRS în 2008 – pentru societățile comerciale ale căror valori mobiliare la data bilanțului au fost admise la tranzacționare pe o piață reglementată, strategia privind aplicarea IFRS a fost cea prevăzută de CNVM. Pentru acestea, ca și pentru celelalte entități, Ministerul Finanțelor Publice a prevăzut întocmirea de situații financiare anuale obținute prin aplicarea Reglementărilor contabile armonizate cu directivele europene, aprobate prin OMFP nr. 1752/2005, acestea fiind și baza la stabilirea impozitelor și taxelor, și în plus²²: companiile și societățile naționale aveau obligația să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale individuale, precum și situații financiare consolidate, obținute prin aplicarea IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile

statului; persoanele juridice care aparțin unui grup de societăți și intră în perimetrul de consolidare de către o societate-mamă care aplică IFRS trebuiau să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale individuale, obținute prin aplicarea IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului; celelalte entități de interes public, care beneficiază de împrumuturi nerambursabile sau împrumuturi garantate de stat a căror valoare depășește suma de 500.000 euro trebuiau să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale individuale, precum și situații financiare consolidate, obținute prin aplicarea IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului.

Aplicarea IFRS în 2010 - continuarea aplicării IFRS pentru întocmirea unui set distinct de situații financiare, setul de situații financiare avut în vedere la stabilirea sarcinilor fiscale fiind cel întocmit în baza reglementărilor contabile conforme cu directivele europene aprobate prin OMFP nr. 3055/2009. Ca urmare a rezultatelor evaluărilor efectuate în ceea ce privește gradul de pregătire al tuturor instituțiilor de credit pentru aplicarea noilor standarde contabile și ținând seama de angajamentul asumat de partea română, prin Scrisoarea de intenție semnată la București la 5 februarie 2010 și aprobată prin Decizia Consiliului Director al Fondului Monetar Internațional din 19 februarie 2010, s-a stabilit ca fiind fezabilă adoptarea IFRS ca bază a contabilității și pentru întocmirea situațiilor financiare individuale, respectiv a unui set unic de situații financiare, începând cu exercițiul financiar al anului 2012.

Adoptarea IAS/IFRS la nivelul companiilor asigură un sistem transparent de raportare care duce la micșorarea costului capitalului și are consecințe directe asupra dezvoltării mediului de afaceri românesc.

Ținând cont de drumul **armonizării** parcurs până în prezent de țara noastră, considerăm că aplicarea IFRS în România s-ar putea realiza pe una din următoarele căi:

- fie aplicarea ca atare a IFRS
- fie aplicarea unor reglementări contabile naționale care au fost elaborate pe baza principiilor înscrise în IFRS-uri.

Succint, etapele aplicării IFRS în România sunt reprezentate grafic în figura 3.

Pentru a se asigura **comparabilitatea informațiilor** furnizate de situațiile financiare, scopul final al convergenței și armonizării internaționale, este de preferat a se adopta prima cale, aplicarea ca atare a IFRS, însă această variantă, în România, ridică serioase dificultăți legate de cultura și valorile tradiționale, sistemul juridic diferit, acceptarea primordialității principiilor în defavoarea regulilor detaliate devenite tradiționale în România și, nu în ultimul rând, încrederea în raționamentul profesional. Totuși, această variantă pare cea mai veridică.

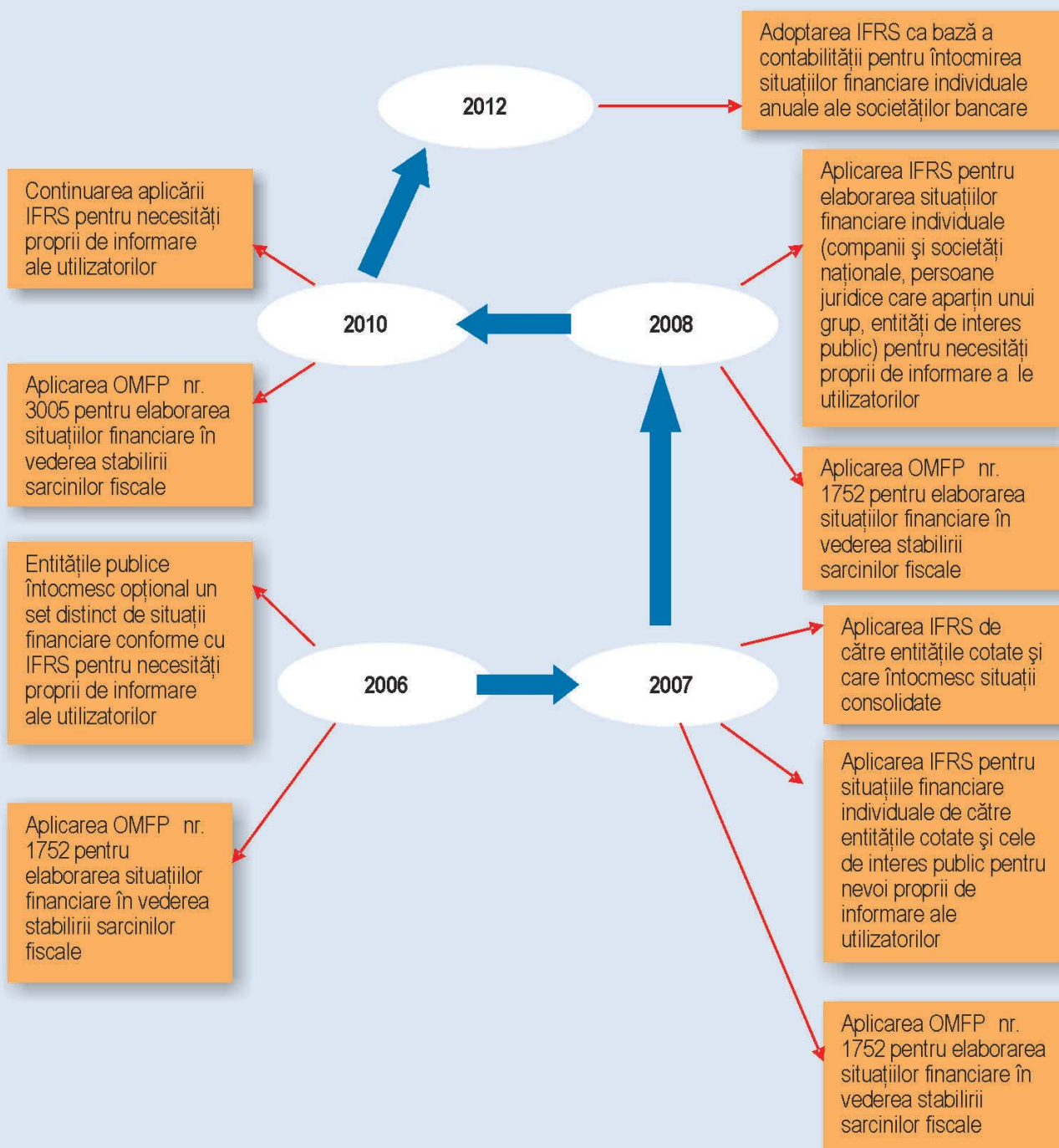
Aplicarea unor reglementări contabile naționale elaborate pe baza principiilor înscrise în IFRS-uri pare cea mai accesibilă, însă aceasta presupune o bună cunoaștere a standardelor, precum și o pregătire a cadrului legislativ necesar aplicării principiilor IFRS, astfel încât să se asigure convergența totală

20 OMFP nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu IFRS, respectiv cu Directivele Europene, M.O. 597/11.07.2005

21 OMFP nr. 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, M.O. 602/12.07.2006

22 OMFP nr. 1752/2005 - Reglementările contabile conforme cu directivele europene, M.O.1080/30.11.2005

Figura 3 - Etapele aplicării IFRS în România

Sursa: proiecție proprie a autorilor

cu IFRS. Deși această cale ar putea satisface mai bine raporturile între contabilitate și fiscalitate, precum și între

principiile și regulile contabile, obținerea unei convergențe și conformități totale nu pare a fi un deziderat realiza-

bil, existând posibilitatea denaturării adevăratului sens și a spiritului principiilor înscrise în standardele IFRS.

Guvernanța corporativă și raportările financiare – o istorie a reglementărilor europene în materie de raportare

Buna guvernare a unei companii poate fi privită ca o cerință a exigențelor democratice (ale pieței de capital) și, în același timp, ca o necesitate economică și socială. În ciuda interesului manifestat față de realizarea unei bune **guvernanțe corporative**, mai ales după marile scandaluri financiare, există totuși incertitudine cu privire la însăși definiția sa, precum și divergențe internaționale privind domeniul de aplicare²³. Astăzi se acordă o atenție din ce în ce mai mare problematicii bunei **guvernanțe corporative**. Transparența și rigoarea au devenit valori organizaționale prioritare, aplicarea procedurilor și practicilor echitabile și transparente în materie de raportare financiară și guvernanță corporativă înscriindu-se pe linia asigurării creșterii valorii întreprinderii și a performanțelor sale. În același timp, transparența și informarea continuă stau la baza construirii unei piețe reglementate și oferă părților interesate (stakeholders) oportunitatea de a înțelege structura companiei, activitățile și politicile sale, astfel încât să poată aprecia performanțele și poziția sa financiară. **Adoptarea IFRS asigură furnizarea**

de informații comparabile, utile investitorilor în luarea deciziilor raționale.

Considerăm astfel că în centrul problematicii guvernanței corporative se regăsește tema performanței, în sensul că aplicarea eficientă a mecanismelor și principiilor de guvernanță influențează nivelul de rentabilitate al companiei și generează, astfel, performanțe economice semnificative. O performanță ridicată poate indica un randament financiar și o valoare bursieră considerabile pentru acționari.

Referitor la guvernanța corporativă și înscriindu-se în același timp în linia preocupărilor vizând perfecționarea funcționării acesteia, Federația Experților Contabili Europeni (FEE) consideră oportună revizuirea recomandărilor referitoare la guvernanța corporativă „**astfel încât să devină eficiente, în egală măsură, la pregătirea și prezentarea informațiilor financiare de calitate, prin aplicarea IFRS**”²⁴. Documentul face referire totodată la elementele de bază din interiorul și din afara întreprinderii (componente ale sistemului de guvernanță) necesare pentru **o raportare financiară de calitate**. În acest cadru de preocupări, FEE a sprijinit și concluziile Comisiei Europene referitoare la necesitatea instituirii unui Cod European de Guvernanță Corporativă și abordarea comună la nivelul Uniunii Europene a prevederilor din celelalte coduri.

Guvernanța corporativă este introdusă prin intermediul unor coduri care diferă

în țările membre UE, dar ele abordează o serie de probleme comune, respectiv: creșterea transparenței companiei, răspunderea consiliului de administrație și a managerului, tratamentul echitabil al tuturor acționarilor, acuratețea raportării financiare în timp util²⁵. De asemenea, OECD a publicat în 2006 o metodologie de evaluare a punerii în aplicare a principiilor de guvernanță corporativă care poate fi utilizată de evaluatori independenți sau în cadrul autoevaluării, de autoritățile naționale, precum și de Banca Mondială în cadrul programului ROSC (Raport privind Respectarea Standardelor și Codurilor). Astfel, această metodologie servește ca bază pentru evaluarea aplicării principiilor OECD pentru determinarea punctelor forte și a curențelor specifice ale guvernanței corporative, contribuind la îmbunătățirea cadrului de guvernanță corporativă și a performanțelor economice²⁶.

Principalele avantaje ale codurilor de guvernanță corporativă se referă la²⁷: atragerea investitorilor ca urmare a sporirii încrederii acestora și explicațiilor pe care le oferă practicile de guvernanță corporativă; favorizează buna funcționare a piețelor de capital; contribuie la o mai bună comunicare și înțelegere între acționari, administratori și manageri; conferă libertate de decizie și acțiune firmelor în vederea realizării obiectivelor strategice; contribuie la creșterea performanțelor entităților; este utilă și necesară piețelor de capital, terților aflați în relații cu o societate (creditori, furnizori, clienți), investitorilor, au-

23 Naciri H. (coord.) - Traité de gouvernance corporative. Théories et pratiques à travers le monde, Les Presses de l'Université Laval, 2009, Canada, Introduction

24 Federația Experților Contabili din Europa (FEE), *Financial reporting and auditing aspects of corporate governance*, iulie 2003, pct. 2.4

25 OECD 2004, *Les principes de gouvernement d'entreprise* a 4OCDE, Paris, 2004

26 OECD 2006, *La méthodologie d'évaluation de la mise en oeuvre des principes de 4OCDE sur le gouvernement d'entreprise*, Paris, 2006

27 Mihăilescu I., *Perspective românești în asimilarea guvernanței corporative și auditul raportărilor financiare*, Simpozionul Internațional „Perfecționarea managementului micro și macroeconomic în condițiile unei economii funcționale de piață”, Universitatea Constantin Brâncoveanu, Pitești, 2006

torităților publice, asociațiilor profesionale

Declararea conformității cu un cod de guvernare corporativă a devenit obligatorie în UE începând cu 2006 (prin Directiva 2006/46/EC), companiile fiind obligate să includă declarația de conformitate în raportul anual al administratorilor, raport ce însoțește situațiile financiare anuale ale companiilor. Prin aceasta s-a urmărit creșterea gradului de responsabilitate a administratorilor față de investitori și nu numai.

Eficiența raportării – atât pentru companiile listate, cât și pentru cei care caută doar o informare – ar fi mărită substanțial dacă aceste informații ar fi prezentate pe propriul web site. Primul pas, făcut în anul 2006, marchează intenția CESR (The Committee of European Securities Regulators) de a introduce un sistem de informare pan-european care să permită accesul la conturile anuale și interimare ale companiilor europene cotate. Un studiu realizat de C.M. Vasile²⁸ asupra a 140 companii listate din patru piețe emergente (România, Polonia, Republica Cehă și Ungaria) relevă rezultate reduse relativ la publicarea informațiilor și transparență (în Ungaria și România publicarea informațiilor se realizează în rapoartele anuale, în timp ce în celelalte două țări se publică și rapoarte corporative bianuale).

Autoarea subliniază, în cadrul aceluiași studiu, că în Polonia și România web site-urile nu sunt utilizate foarte mult pentru dezvăluirea informațiilor în timp util și ca modalitate de creștere a transparenței.

Amplizarea raportărilor transparente impuse de coduri are menirea de a expune compania la o evaluare din partea actorilor de pe piață în ceea ce privește performanța și relațiile cu partenerii externi. Din cercetarea literaturii de specialitate constatăm că impactul sistemului de guvernare corporativă asupra performanței poate fi evaluat sub următoarele aspecte²⁹:

- o slabă guvernare se resimte în ratingul firmei, din moment ce companiile de rating au început să includă în criteriile de evaluare și aspecte privind guvernarea corporativă;
- impactul unei bune guvernări sau a unei slabe guvernări asupra cursului acțiunilor pe piețele financiare este încă un subiect controversat deoarece este dificil de stabilit empiric dacă un sistem de guvernare corporativă eficient influențează pozitiv capitalizarea bursieră. Pe de altă parte, publicarea unor date incomplete sau false va afecta încrederea pe care piața o acordă companiei și, evident, va diminua cursul bursier al acesteia;
- implicarea investitorilor instituționali este un aspect pozitiv dacă ținem cont de faptul că ei trebuie să adopte o poziție publică față de anumite aspecte de guvernare corporativă ale companiei în care au investit. Astfel, studiul menționat anterior realizat de C.M. Vasile³⁰ relevă faptul că investitorii instituționali, în special în Ungaria și România, precum și creditorii instituțiilor financiare (în Polonia) vor

avea un rol important în prevenirea abuzului proprietarilor cu putere de control.

- poziția financiară a companiei poate fi influențată în sensul că documentația de credit poate conține anumite criterii de eligibilitate privind guvernarea companiei (de exemplu, un anumit număr de administratori independenți, comitet de audit implicat în luarea deciziilor).

În urma studierii literaturii de specialitate se constată că **normele de raportare financiară**, în consens cu eforturile de modernizare a tehnicilor contabile, **reprezintă temelia sistemului de guvernare corporativă la nivel european**. Informațiile relevante, dar mai ales credibile sunt menite să reducă conflictele de agenție și să construiască încrederea între grupurile de stakeholderi. Totodată, unificarea piețelor financiare, facilitățile IT privind publicarea informațiilor și asigurarea comunicării externe, volatilitatea mediului economic și accelerarea competiției obligă societățile să se adapteze permanent pentru a rămâne operative și eficiente pe piață. **Lipsa unei informări adecvate cu privire la comunicarea și transparența informațiilor din raportările financiare are un efect coroziv asupra nivelului de încredere în procesul de raportare**.

Pentru actorii piețelor globalizate de astăzi (marile societăți cotate, investitorii, analiștii financiari, organismele de reglementare etc.) **informația contabilă reprezintă un „bun public”**³¹ utilizat în luarea deciziilor, motiv pentru care ea trebuie să asigure comparabili-

28 Vasile C.M., Op.cit., pg. 154

29 Naciri H. (coord.), *Traité de gouvernance corporative. Théories et pratiques à travers le monde*, Les Presses de l'Université Laval, 2006, Canada, pg. 546-548

30 Vasile C.M., Op.cit., pg. 154

31 Ionașcu I., Ionașcu M., *Raportarea financiară și interesul public*, Congresul profesiei contabile din România, Editura CECCAR, 2008, București, pag. 243

tatea, fiind necesară producerea ei pe o bază standardizată. Astfel s-a pus problema dacă rapoartele financiare publicate de întreprinderi trebuie să servească interesele acționarilor (shareholders), abordare specifică guvernantei corporative din țările anglo-saxone, sau interesele tuturor părților interesate (stakeholders). Această problemă a obiectivelor situațiilor financiare a condus la o serie de discuții între IASB și FASB, ambele consilii recunoscând (în baza pentru concluzii IASB-FASB, 2008:BCI.20) că desemnarea investitorilor ca grup principal de utilizatori (teoria proprietarului) oferă o perspectivă nerealistă asupra raportării financiare, teoria entității fiind considerată mult mai potrivită pentru modelul economic actual.

Putem concluziona că **dimensiunea cea mai importantă a guvernantei corporative este transparența informațiilor**. Aceasta, împreună cu furnizarea de informații în timp real, credibile și comparabile, reprezintă fundamentul unei piețe de capital dezvoltate și construiesc încrederea investitorilor și altor părți interesate în companie.

Schematic, principalele aspecte ale guvernantei corporative și raportării financiare sunt reprezentate în figura 4.

Concluzii

Considerăm că drumurile normalizatorilor tind să se întâlnească, în plan internațional, existând numeroase încercări privind comparabilitatea informațiilor furnizate prin intermediul raportărilor financiare.

Ne bazăm această afirmație pe amploarea tot mai mare pe care au luat-o consultările și lucrările comune ale normalizatorilor americani, europeni și internaționali. Astfel:

- cea mai semnificativă schimbare s-a realizat prin armonizarea regională la nivelul UE, prin intermediul directivelor și reglementărilor specifice;
- Directiva a IV-a a produs schimbări în majoritatea țărilor UE în ceea ce privește formatul și conținutul situațiilor financiare, divulgarea informațiilor și procedurile de evaluare;

- Directiva a VII-a a avut implicații semnificative asupra armonizării situațiilor financiare la nivel de grup;
- raportarea financiară din cadrul UE a fost transformată ca urmare a schimbărilor politice și reformelor economice care au avut loc;
- prin armonizarea contabilă la nivelul UE și adoptarea standardelor IFRS profesia contabilă câștigă statut și influență comparativ cu perioada anterioară procesului de normalizare, armonizare și convergență contabilă.

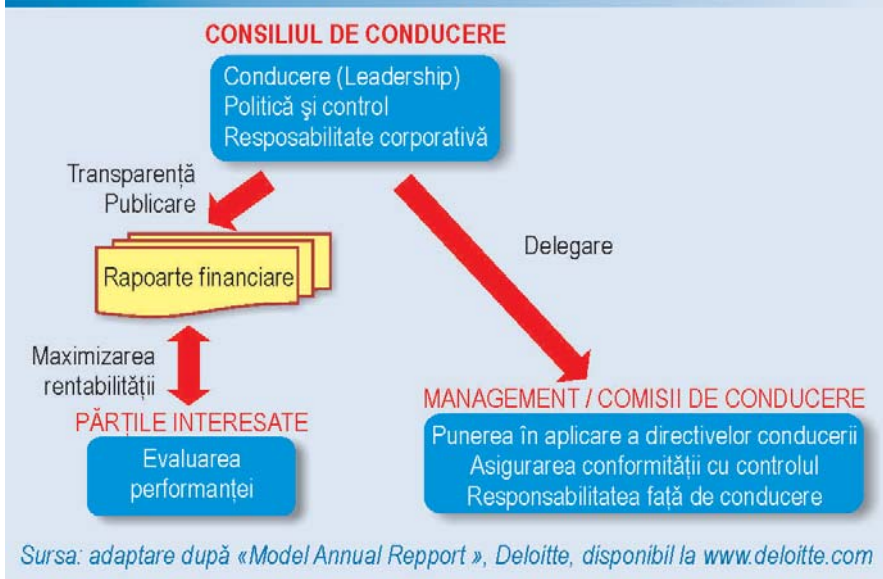
Federația Experților Contabili din Europa, promotoarea susținerii implementării IFRS în UE până în 2005, sprijină modul de abordare bazat pe principii a **Standardelor Internaționale de Raportare Financiară**.

Prin urmare, principiile clare destinate a servi interesul public consolidează reguli care arată modul în care aceste principii ar trebui aplicate în situații concrete. Prin aceasta se promovează fermitatea și transparența și ajută companiile să răspundă în mod corespunzător la situații complexe față de noile evoluții din practica afacerilor.

Totodată, se previne apariția prea multor reglementări și se diminuează „scăpările tehnice” care pot apărea acolo unde sunt dezvoltate reguli detaliate din dorința de a acoperi toate eventualitățile ce se pot ivi în practica contabilă dintr-o entitate.

Ținând cont de drumul armonizării parcurs până în prezent de țara noastră, considerăm că aplicarea ca atare a IFRS în România este varianta cea mai veridică, cu toate dificultățile legate de: cultura și valorile tradiționale, sistemul juridic diferit, acceptarea primordialității principiilor în defavoarea regulilor detaliate devenite tradiționale în România

Figura 4 - Guvernanta corporativă și raportarea financiară

și, nu în ultimul rând, încrederea în raționamentul profesional.

Una dintre consecințele importante ale trecerii la IFRS este și deschiderea către afirmarea profesiei contabile la adevărata sa valoare.

Mediul de afaceri, utilizatorii informațiilor furnizate de situațiile financiare vor trebui să acorde credibilitate raționamentului profesional, să devină din ce în ce mai conștienți de rolul profesionistului contabil în cadrul entității, în eco-

nomie în general.

În urma studierii literaturii de specialitate, se constată că normele de raportare financiară, în consens cu eforturile de modernizare a tehnicilor contabile, reprezintă temelia sistemului de guvernanta corporativă la nivel european. Informațiile relevante, dar mai ales credibile, sunt menite să reducă conflictele de agenție și să construiască încrederea între grupurile de stakeholderi.

Totodată, unificarea piețelor financiare, facilitățile IT privind publicarea informațiilor și asigurarea comunicării externe, volatilitatea mediului economic și accelerarea competiției obligă societățile să se adapteze permanent pentru a rămâne operative și eficiente pe piață.

Lipsa unei informări adecvate cu privire la comunicarea și transparența informațiilor din raportările financiare are un efect coroziv asupra nivelului de încredere în procesul de raportare.

Bibliografie

- Colasse B. (coord), *Encyclopédie de comptabilité, Contrôle de gestion et audit*, 2e édition, Economica, 2009, Paris.
- Dragomir V.D., *Guvernanta corporativă și sustenabilitatea în Uniunea Europeană*, Ed. Economică, 2010, București.
- Feleagă L., Feleagă N., *Contabilitate financiară – O abordare europeană și internațională vol. I – Contabilitate financiară fundamentală*, Editura Economică, 2007, București.
- Horomnea E., Budugan D., Tabără N., Georgescu I., Bețianu L., *Bazele contabilității. Concepte. Modele. Aplicații*, Editura Sedcom Libris, 2008, Iași.
- Ionașcu I., Ionașcu M., *Raportarea financiară și interesul public*, Congresul profesiei contabile din România, Editura CEC-CAR, 2008, București.
- Mihăilescu I., *Perspective românești în asimilarea guvernantei corporative și auditul raportărilor financiare*, Simpozionul Internațional „Perfecționarea managementului micro și macroeconomic în condițiile unei economii funcționale de piață”, Universitatea Constantin Brâncoveanu, 2006, Pitești.
- Naciri H. (coord.), *Traité de gouvernance corporative. Théories et pratiques à travers le monde*, Les Presses de l'Université Laval, 2006, Canada.
- Nobes C., Parker R., *Comparative International Accounting*, 10th edition, Pearson Education, Edit.Prentice Hall, 2008.
- Tabără N., Horomnea E., Mircea M.C., *Contabilitate internațională*, Editura Tipo Moldova, 2009, Iași.
- Vasile C.M., *Autoritatea managerială și un nou model de guvernanta corporativă*, 2009.
- Standardele Internaționale de Raportare Financiară 2009*, Editura CECCAR, 2009, București.
- OMFP nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Directivele Europene, publicat în MO 766 și 766 bis/10.11.2009 cu aplicabilitate de la 1 ianuarie 2010
- Reglementări contabile conforme cu Directivele europene – Ed.a 4-a, revizuita, București, Monitorul Oficial R.A., 2009.
- HG nr. 401/05.05.2005 privind înființarea Consiliului Contabilității și Raportărilor Financiare, Regulamentul de organizare și funcționare a CCRF (M.O. 409 / 16.05.2005).
- Legea contabilității nr. 82/24.12.1991, republicată (M.O.454/18.06.2008)
- OMFP nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu IFRS, respectiv cu Directivele Europene
- HG nr. 2170/2004 privind aprobarea strategiei pe țară pentru implementarea Planului de acțiune pe țară în vederea îmbunătățirii raportării financiare în România OMFP 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, M.O. 602/12.07.2006
- OMFP nr. 1752/2005 - Reglementările contabile conforme cu directivele europene, M.O.1080/30.11.2005
- FEE 2003 - Financial reporting and auditing aspects of corporate governance, Federația Experților Contabili din Europa, iulie 2003.
- OECD 2004, Les principes de gouvernement d'entreprise a l'OCDE, Paris, 2004.
- OECD 2006, La methodologie d'evaluation de la mise en oeuvre des principes de l'OECD sur le gouvernement d'entreprise, Paris, 2006.
- www.fasb.org
- www.iasb.org
- www.worldbank.org/ifa/rosc_aa

Studiu privind riscurile finanțării terorismului (I)

Laura LICĂ-BANU*

Abstract

A Study on Terrorism Financing Risks (I)

During the last decade, the globalization trends allowed to terrorist groups in maintaining an efficient financial infrastructure and to infiltrate and control international financial systems. *The Hawala system* is an informal traditional method of funds transfer, frequently used by terrorists. It offers the advantage of anonymity, the transactions being performed based only on verbal agreements between the Hawala agent and the beneficiary of this service, without existence of documents to prove its performance. Similarly, *non-profit organizations* can be used for raising funds for terrorism purposes, being a vulnerable segment by its intensive use of cash and possibility to a fast currency exchange. On the same time, due to the development level of the international financial structure, *electronic transactions* may be performed anywhere in the world, in an extremely short period of time, operating with "megabyte money". Due to the integration of capital markets and fast currency exchange, perpetrators can reinvest immediately dirty money in businesses for having a legal justification and can direct the funds, by multiple transactions, to recipients hard to be identified for these reasons. *Cash couriers* are situated in the opposite pole to these transactions. The cross-border transport of cash of bearer negotiable instruments is a mechanism used or controlled especially by the organized crime groups, where the values reach destination by avoiding the traditional financial system.

Key words: terrorism financing, global, standards, sources, information

JEL Classification: F 23, K 14

Cuvinte cheie: finanțarea terorismului, global, standarde, surse, informații

Introducere

Finanțarea actelor de terorism¹ este incriminată ca infracțiune gravă, care constă în „punerea la dispoziția unei entități teroriste a unor bunuri mobile sau imobile, cunoscând că acestea sunt folosite pentru sprijinirea sau săvârșirea actelor de terorism, precum și realizarea ori colectarea de fonduri, direct sau indirect, ori efectuarea de orice operațiuni financiar-ban-

care, în vederea finanțării actelor de terorism”².

De ce este importantă studierea finanțării terorismului? Se recunoaște faptul că un element cheie al rețelelor teroriste este reprezentat de infrastructura financiară globală, care facilitează extinderea grupărilor și finanțează atacurile împotriva națiunilor. În acest context, depistarea fondurilor care susțin acele structuri teroriste este importantă din mai multe motive: înregistrările tranzacțiilor financiare și auditul

* Șef Serviciu Relații Internaționale, Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, e-mail: rel1-eu@onpcsb.ro

1 Există diferențieri în practica internațională privind definirea sau referirea la acest fenomen, deoarece în legislația internațională nu s-a definit clar termenul de „terorism”, ci doar cel de „act terorist”.

2 Art. 36 alin. 1 din Legea nr. 535/2004 pentru prevenirea și combaterea terorismului și art. 2 lit. a¹) din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, cu modificările și completările ulterioare

financiar lasă urme asupra arhitecturii organizațiilor teroriste, iar prin urmărirea circuitului financiar, statele pot salva vieți distrugând, în schimb, celulele și rețelele teroriste. Identificarea și izolarea surselor de finanțare a grupărilor conduce, în primul rând, la împiedicarea proliferării finanțării terorismului, la îngreunarea capacității organizațiilor de a executa atacurile teroriste, de a menține alianțele internaționale, precum și de a crea infrastructuri care să recruteze, să instruiască, să achiziționeze sau să dezvolte arme de distrugere în masă.

În elaborarea acestui studiu în domeniul finanțării terorismului, metodele de cercetare științifică folosite în construcția lucrării au vizat, îndeosebi, cercetarea fenomenului finanțării terorismului, prin prisma activității specifice Unității de Informații Financiare în care lucrez și studierea standardelor internaționale de profil, precum și formularea unor păreri și exprimarea unor ipoteze cu privire la riscurile pe care le prezintă fenomenul de finanțare a terorismului, care să poată fi gestionate adecvat de către sectorul financiar și non-financiar.

Standardele de prevenire și combatere a fenomenului

Evaluarea riscurilor în domeniul finanțării terorismului este o adevărată provocare din cauza varietății în care teroriștii culeg, transferă și folosesc banii.³

Nivelul riscurilor unei țări poate fi diminuat, în funcție de identificarea pe plan național, gestionarea și controlul surselor care pot fi de interes pentru entitățile teroriste.

De asemenea, un element esențial în anularea posibilității vulnerabilității ale jurisdicțiilor sau țărilor, către care grupările teroriste își canalizează acțiunile, îl constituie autoevaluarea statelor cu privire la gradul de risc la care sunt supuse, prin prisma reglementărilor naționale și a standardelor internaționale de combatere a terorismului și finanțării acestuia, impuse tocmai în scopul asigurării unui nivel uniform de implementare a acestora. Printre criteriile care pot conduce la o evaluare obiectivă se numără:

- „gradul în care instituțiile financiare din țara sau jurisdicția respectivă sunt implicate în tranzacții cu sume mari de bani obținute din comiterea unor infracțiuni grave,

- conformitatea entităților față de cadrul legal de prevenire și combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului;
- rolul țării sau jurisdicției în problematica finanțării terorismului;
- gradul de cooperare la nivel internațional împotriva spălării banilor și a finanțării terorismului”⁴

Cunoașterea punctelor slabe și a deficiențelor de sistem constituie un obiectiv important al evaluării riscurilor pe problematica finanțării terorismului la nivel național.

Un punct de interes în identificarea operațiunilor suspecte de finanțare a terorismului îl reprezintă observarea comportamentului clientului, a modalității în care tranzacția a fost solicitată să se efectueze, a interesului clientului spre o anumită zonă geografică care este cunoscută ca având un risc crescut de terorism, precum și potrivirea numelui clientului sau a numelui entității pe care o reprezintă cu numele existente pe listele⁵ emise pe plan național și internațional cuprinzând persoane/entități suspecte de finanțarea terorismului etc.

Autoritățile de reglementare și de supraveghere au avantajul de a comunica, pe plan național, cu un număr important de instituții financiare și non-financiare, prin care se pot evalua riscurile în domeniu și se pot stabili strategiile și procedurile adecvate, în funcție de acestea.

Informațiile transmise de entitățile reglementate, concretizate în numărul rapoartelor de tranzacții suspecte și cel al răspunsurilor la solicitările Unității de Informații Financiare (FIU), datele primite de la autoritățile de reglementare și supraveghere și cele deținute de FIU reprezintă o parte din elementele ce trebuie încorporate în procesul de evaluare a riscurilor de finanțare a terorismului la nivel național. La acestea se adaugă sesizările transmise de FIU autorităților de aplicare a legii, investigațiile organelor de cercetare, numărul cazurilor de urmărire penală și al condamnărilor în cazurile de finanțare a terorismului.

Alături de aplicarea cadrului legal intern în materie, cunoașterea reglementărilor internaționale în domeniul finanțării terorismului este esențială atât pentru sectorul privat care relaționează cu parteneri externi, cât și pentru autoritățile competente ale unui stat în scopul dezvoltării cooperării internaționale.

3 Grupul de Acțiune Financiară Internațională, *Analiza amenințărilor globale ale spălării banilor și finanțării terorismului*, Paris, iulie 2010

4 Biroul de Combatere Internațională a Drogurilor și de Afaceri în Domeniul Aplicării Legii din cadrul Departamentului de Stat al SUA, *Raportul Strategiei de Combatere Internațională a Drogurilor pentru anul 2009* (Volumul II - Spălarea Banilor și infracțiunile financiare), 2010.

5 A se vedea secțiunea „Finanțarea terorismului”, publicată pe site-ul Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, www.onpcsb.ro

Principalele standarde recunoscute la nivel internațional care impun obligații statelor lumii în combaterea finanțării terorismului sunt Rezoluțiile⁶ Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite și, în special, Rezoluția⁷ nr. 1373 (2001), precum și rezoluțiile anterioare, care stipulează înghețarea activelor teroriștilor desemnați și Convenția Internațională ONU privind Reprimarea Finanțării Terorismului. În plus, la aceste surse oficiale ce impun obligații internaționale, Grupul de Acțiune Financiară Internațională (GAFI/FATF) a emis, la 30 octombrie 2001 un set de 9 Recomandări Speciale⁸ privind Finanțarea Terorismului, invitând toate statele să le implementeze și să raporteze către GAFI stadiul implementării acestora.

Atât Rezoluția 1373, cât și Recomandările Speciale cheamă țările să devină părți la Convenție și să o ratifice, în vederea implementării prevederilor acesteia la nivel intern.

La nivelul Uniunii Europene, principalele acte normative care formează acquis-ul comunitar⁹ în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, sunt următoarele:

- Regulamentul (CE) nr. 881 din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama bin Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii și de abrogare a Regulamentului Consiliului (CE) nr. 467/2001 de interdicere a exportului anumitor mărfuri și servicii în Afganistan, de întărire a interdicției de zbor și de extindere a înghețării fondurilor și a altor resurse financiare în ceea ce-i privește pe talibanii din Afganistan, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L139/29.05.2002;
- Regulamentul (CE) 2580/2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L344/28.11.2001.
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2005/60/CE privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării actelor de terorism

(Directiva a III a), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L309/25.11.2005;

- Directiva 2006/70/CE a Comisiei din 1 august 2006 de stabilire a măsurilor de punere în aplicare a Directivei 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește definiția „persoanelor expuse politic” și criteriile tehnice de aplicare a procedurilor simplificate de precauție privind clientela, precum și de exonerare pe motivul unei activități financiare desfășurate în mod ocazional sau la scară foarte limitată, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L214/04.08.2006;
- Regulamentul (CE) nr. 1781/2006 cu privire la informațiile privind plătitorul care însoțesc transferurile de fonduri, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L323/08.12.2007. Acesta pune în aplicare Recomandarea Specială VII a GAFI privind transferurile prin swift.
- Regulamentul (CE) nr. 1889/2005 privind controlul numerarului la intrarea sau ieșirea din Comunitate, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L309/25.11.2005, care pune în aplicare, la nivelul Uniunii Europene, măsuri similare celor incluse în Recomandarea Specială IX a GAFI privind curierii de numerar.
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2007/64/CE privind serviciile de plată în cadrul pieței interne, de modificare a Directivelor 97/7/CE, 2002/65/CE, 2005/60/CE și 2006/48/CE și de abrogare a Directivei 97/5/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L319/05.12.2007. Acest act normativ include măsuri similare celor prevăzute de Recomandarea Specială VI a GAFI privind sistemele alternative de transfer de fonduri.
- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2009/110/CE privind accesul la activitate, desfășurarea și supravegherea prudențială a activității instituțiilor emitente de monedă electronică, de modificare a Directivelor 2005/60/CE și 2006/48/CE și de abrogare a Directivei 2000/46/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L267/10.10.2009. Actul comunitar a fost

6 Documente publicate pe site-ul Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html

7 Publicată la adresa <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>

8 Cele 9 Recomandări Speciale FATF se regăsesc la adresa http://www.fatf-gafi.org/document/9/0,3746,en_32250379_32236920_34032073_1_1_1_1,00.html (în limba engleză), și pe site-ul Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, www.onpcsb.ro, Secțiunea Legislație, subsecțiunea Legislație internațională, în versiunea în limba română.

9 Actele comunitare se regăsesc la adresa www.europa.eu, secțiunea Legislație și tratate (în limba engleză), precum și pe Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, www.onpcsb.ro, secțiunea Legislație, subsecțiunea Legislație internațională, în versiunea în limba română.

adoptat de către Parlamentul și Consiliul European, în vederea eliminării obstacolelor din calea intrării pe piață a furnizorilor de servicii de plată și asigurării unui tratament identic în supraveghere pentru riscuri identice pentru toți furnizorii de servicii de plată. Mai mult, Directiva impune instituțiilor emitente de monedă electronică să fie supuse unor reguli eficiente de combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului.

Un accent trebuie pus pe Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2005/60/CE privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului, care interzice spălarea banilor, precum și finanțarea terorismului, transpusă în totalitate în legislația¹⁰ specifică a României, în calitate de stat membru al Uniunii Europene, fiind aplicabilă atât sectorului financiar, cât și avocaților, notarilor, contabililor, agenților imobiliari, cazinourilor, furnizorilor de servicii de companii și administrare de fonduri ale companiilor, precum și tuturor furnizorilor de bunuri (atunci când se efectuează plăți în numerar peste limita a 15.000 euro). Aceste entități trebuie:

- (a) să identifice și să verifice identitatea clientului și a oricărui proprietar(i) beneficiar(i) și să monitorizeze tranzacțiile cu clientul, sub o abordare pe bază de risc;
- (b) să raporteze suspiciuni de spălare a banilor și de finanțare a terorismului Unității de Informații Financiare (FIU), și

- (c) să ia măsuri suplimentare, cum ar fi păstrarea înregistrărilor, instruirea personalului și stabilirea de politici interne și proceduri.

În România, problematica teroristă este abordată dintr-o perspectivă axată pe prevenire, ceea ce presupune concentrarea atenției asupra alimentării activităților teroriste cu resurse umane, logistice și financiare. În consecință, instituțiile cu atribuții în cadrul Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului (SNPCT) participă activ, potrivit competențelor fiecăreia, la activitățile de stopare a fluxurilor de finanțare a grupărilor teroriste, cooperând cu Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor în identificarea unor operațiuni suspecte de finanțare a terorismului.¹¹ Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului¹² (din anul 2002) și Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor și Finanțării Terorismului¹³ (adoptată în anul 2010) stabilesc obiectivele majore ale României și direcțiile de acțiune ale autorităților naționale în domeniul prevenirii și combaterii finanțării terorismului.

Așa cum am menționat într-o secțiune anterioară, infracțiunea de „*finanțare a actelor de terorism*” este incriminată în art. 36 alin. 1 din Legea¹⁴ nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, articol la care face referire și Legea specială nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, cu modificările și completările ulterioare, la art. 2 lit. a1.

10 Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor (publicată în Monitorul Oficial nr. 904 din 12 decembrie 2002)
 - Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate (publicată în Monitorul Oficial nr. 50 din 29 ianuarie 2003);
 - Legea nr. 230/2005 privind modificarea și completarea Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor (publicată în Monitorul Oficial nr. 618 din 15 iulie 2005);
 - Legea nr. 36/2006 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 135/2005 privind modificarea Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism (publicată în Monitorul Oficial nr. 200 din 3 martie 2006);
 - Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 53/2008 privind modificarea și completarea Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism (publicată în Monitorul Oficial nr. 333 din 30 aprilie 2008).
 - Hotărârea Guvernului nr. 594/2008 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a prevederilor Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism (publicată în Monitorul Oficial nr. 444/13.06.2008)
 - Hotărârea Guvernului nr. 1.599/2008 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor (publicată în Monitorul Oficial nr. 841/15.12.2008)
 - Legea nr. 231/2010 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 26/2010 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului și a altor acte normative (publicată în Monitorul Oficial nr. 810/10.12.2010)
 - Legea nr. 127/2011 privind activitatea de emisie de monedă electronică (publicată în Monitorul Oficial nr. 437/22.06.2011)
 11 Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, Abordarea pe bază de risc și indicatori de tranzacții suspecte, Editura Prahova, 2010.
 12 Aprobata prin Hotărârea CSAT nr. 36/05.04.2002.
 13 Aprobata prin Hotărârea CSAT nr. 72/28.06.2010.
 14 Legea nr. 535/2004 a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 1161/08.12.2004

De asemenea, art. 2 lit. d) din Ordonanța de Urgență¹⁵ a Guvernului nr. 202/2008 privind punerea în aplicare a regimului sancțiunilor internaționale, aprobată cu modificări prin Legea nr. 217/2009, definește termenul de „fonduri”¹⁶, în concordanță cu termenul explicat de Convenția internațională privind reprimarea finanțării terorismului, ratificată de România prin Legea nr. 623/2002.

Finanțarea terorismului este considerată infracțiune predicat pentru spălarea banilor.

De asemenea, conform Codului Penal al României și Legii nr. 656/2002, cu modificările și completările ulterioare, răspunderea pentru comiterea infracțiunilor de finanțare a terorismului se aplică atât persoanei fizice, cât și persoanei juridice.

România, în calitate de stat membru al Uniunii Europene, respectă reglementările emise în scopul luării măsurilor de combatere a finanțării terorismului, respectiv regulamentele UE și pozițiile comune conform Politicii Externe și de Securitate Comună a UE (PESC).

Procedura de blocare a fondurilor teroriste este prevăzută de Legea nr. 535/2004 pentru prevenirea și combaterea terorismului, coroborată cu dispozițiile O.U.G. nr. 202/2008, cu completările aduse de Legea nr. 217/2009 și O.U.G. nr. 128/2010.

În partea a II-a a articolului vom aborda câteva aspecte concrete ale riscurilor finanțării terorismului, precum și unele concluzii de ordin practic.

Bibliografie

Publicații:

- Christian Science Monitor, *Cât costă războiul terorii?*, ediția din 30 octombrie 2001;
- Miutu, Cristina, *Tendințe în terorismul islamic internațional – Al-Qaeda*, 10 Septembrie 2007, <http://cristinamiutu.blogspot.com/2007/09/tendinte-ale-terorismului-islamic.html>
- Departamentul Juridic, Fondul Monetar Internațional, *Reprimarea finanțării terorismului: Un manual de elaborare legislativă*, 2003;
- Ganor, Boaz, *Combaterea statelor-sponsori ai terorismului*, International Policy Institute for Counterterrorism, Israel, 2004;
- Karasik, Ted, *În spatele Al-Qaeda: Există o legătură între teroriști, crimă organizată și anti-globalizare?*, Rand Corporation, Santa Monica, 2004;
- Lică-Banu, Laura-Susana, *Apariția și proliferarea finanțării terorismului*, Universul Juridic, 2010;
- Lică-Banu, Laura-Susana, *Analiza de risc în finanțarea terorismului*, Editura Prahova, 2011.

Napoleoni, Loretta, *Noua economie a terorii*, Open Democracy, 2005;

Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, *Abordarea pe bază de risc și indicatori de tranzacții suspecte*, Editura Prahova, 2010;

Uniunea Europeană și Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, *Manual de instruire privind combaterea spălării banilor și a finanțării actelor de terorism*, Ed. Imprimeria Națională SA, 2005.

Lucrări de specialitate:

Biroul de Combatere Internațională a Drogurilor și de Afaceri în Domeniul Aplicării Legii din cadrul Departamentului de Stat al SUA, *Raportul Strategiei de Combatere Internațională a Drogurilor pentru anul 2009 (Volumul II - Spălarea Banilor și infracțiunile financiare)*, 2010.

Grupul de Acțiune Financiară Internațională, *Analiza amenințărilor globale ale spălării banilor și finanțării terorismului*, Paris, iulie 2010.

15 Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 202/2008 privind punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale (publicată în Monitorul Oficial nr. 825/08.12.2008)

- Legea nr. 217/2009 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 202/2008 privind punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale (publicată în Monitorul Oficial nr. 396/11.06.2009)

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 128/2010 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 202/2008 privind punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale (publicată în Monitorul Oficial 890/30.12.2010)

16 Fonduri - mijloace financiare și beneficii de orice natură, care includ, dar nu se limitează la: (i) numerar, cecuri, creanțe în numerar, cambii, ordine de plată și alte instrumente de plată; (ii) depozite la instituții financiare sau la alte entități, solduri de conturi, creanțe și titluri de creanță; (iii) valori mobiliare negociate la nivel public și privat și titluri de creanță, inclusiv titluri și acțiuni, certificate reprezentând valori mobiliare, obligațiuni, bilete la ordin, garanții, obligațiuni negarantate și contracte derivate; (iv) dobânzi, dividende sau alte venituri din active sau plusvalori percepute pe active ori generate de acestea; (v) credite, drepturi compensatorii, garanții, garanții de bună execuție sau alte angajamente financiare; (vi) scrisori de credit, conosamente, contracte de vânzare; (vii) cote-părți din fonduri sau resurse economice și documentele care atestă deținerea acestora; (viii) orice alt mijloc de finanțare sau document care atestă finanțarea exportului.

Studiu asupra analizei proiectelor de investiții pentru companiile românești

Dragoș BARBĂLATĂ*, Adela PLEȘEA** & Ligia IVAZ***

Abstract

Study on Capital Budgeting for Romanian Companies

This article aims to present the way CFOs from Romanian companies practice capital budgeting, from the perspective of the indicators used in taking or declining an investment proposal.

The study shows that at least from the indicators used in practice, there is consistency with the practice of US companies and with theory. Moreover, the practice of Romanian companies is consistent also with the recommendations of Romanian university professors.

However, the method of determining the indicators needs to be analyzed in more details. This could make a huge difference in the relevance of the final result.

The purpose of this article is to show the reality in the "market" of the preference of which indicators are used in capital budgeting and in the same time to suggest studying in depth the correctness of capital budgeting practice. Moreover, it can become the starting point of debates and adopting good practices for Romanian companies in capital budgeting.

Key words: *analysis, capital budgeting, indicators, added value, study*

JEL Classification: G31, G32

Cuvinte cheie: *analiză, proiecte de investiții, indicatori eficiență, valoare adăugată, studiu*

Introducere

Problema analizei proiectelor de investiții este, probabil, cel mai important aspect al finanțelor corporative. Esența ei este de a determina dacă o investiție efectuată astăzi va aduce valoarea adăugată companiei prin fluxurile de numerar viitoare pe care le generează, luând în calcul valoarea în timp a banilor. Procesul se bazează în principal pe tehnica scontării cash flow-urilor viitoare și pe determinarea indicatorilor relevanți. Scopul acestui articol este de a constata situația actuală a analizei proiectelor de investiții și anume care sunt indicatorii preferați de managerii financiari și care sunt deficiențele de corelare cu teoria și cu cele mai bune practici internaționale. Proiectele care se autosusțin aduc valoare companiei, iar celelalte vor trage din resursele companiei. Din acest motiv, aceste decizii sunt cruciale pentru managerii care vor să crească afacerea.

Studiul ar putea avea un efect pozitiv asupra companiilor românești prin selectarea cu mai mare acuratețe a oportunităților de investire. Fiecare investiție posibilă este o opțiune disponibilă pentru companie. Unele opțiuni au valoare, altele nu. Esența managementului financiar este să identifice în ce categorie se încadrează opțiunea respectivă.¹

Studierea modului în care companiile aplică tehnica analizei proiectelor de investiții și identificarea indicatorilor pe baza cărora se iau decizii s-a făcut în majoritatea țărilor cu o piață de capital solidă, ca și în țări precum Africa de Sud sau Columbia, dar nu și în România. În acest sens, considerăm că studiul de față prezintă o importanță deosebită pentru companiile românești, în sensul în care luarea unei decizii corecte – sau cel puțin bazată pe o analiză corect efectuată – este de o importanță vitală pentru compania respectivă, dar și pentru economie, în general, prin efectul agregat.

* Drd., Academia de Studii Economice București, analist financiar, Profesional Finance, e-mail: dragos.barbalata@gmail.com

** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: adela_plesea@yahoo.com

*** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: ligiaiv@yahoo.com

1 Ross, Westerfield, Jordan, *Fundamentals of Corporate Finance*, 8th edition, 2010, p. 265

Studii empirice

Din punct de vedere istoric, *Payback Period* și *Average Accounting Return (AAR)*² au fost principalele metode utilizate pentru a determina eficiența unei investiții. În anii '60 aceste metode erau folosite în peste 60% din cazuri, în timp ce în anii '80 *Rata Internă de Rentabilitate (IRR)* și *Valoarea Actualizată Netă (VAN)* erau metodele utilizate în 81% din cazuri³ (65% - IRR, respectiv 16% - VAN).

Cercetarea realizată de J.R. Graham și C.R. Harvey în anul 2001 pe un număr de 392 de manageri financiari din companiile americane atât mari, cât și mici arată preferința pentru indicatorii utilizați în analiza unui proiect de investiții⁴ (fig.1). Nu este surprinzător faptul că IRR și VAN au fost cele mai utilizate metode de analiză. Surprinzătoare este însă utilizarea în mai mult de jumătate din cazuri a duratei de recuperare a investiției, o metodă simplistă, care nu ia în calcul valoarea în timp a banilor. Acest lucru poate fi explicat prin utilitatea practică a metodei, combinată în unele cazuri cu lipsa cunoașterii în detaliu a unor metode mai sofisticate de analiză. Totuși, nu poate fi contestată informația importantă pe care indicatorul o furnizează, mai ales pentru companiile care au restrângeri de capital. Dacă o investiție nu aduce cash la timp, compania, chiar dacă

are profit, poate intra în incapacitate de plată.

Metodologia de cercetare

Studiul a fost realizat pe baza unui chestionar legat de practica în evaluarea proiectelor de investiții, chestionar adresat persoanelor care analizează aceste proiecte în cadrul companiilor românești. De asemenea, au fost realizate și interviuri cu o parte din subiecți pentru o evaluare calitativă și un rezultat mai corect.

Chestionarul a fost trimis companiilor românești care au proiecte de investiții. Punctul de pornire al chestionarului este studiul "*Best Practices în estimating the Cost of Capital: Survey and Synthesis*"⁵. Pentru a facilita o comparație corectă între cele două rezultate ale studiilor, am inclus mai multe întrebări similare și, de asemenea, am adăugat unele întrebări relevante pentru piața românească. Întrebările sunt legate de modul cum companiile analizează proiectele de investiții și felul în care estimează costul capitalului. Chestionarul a fost trimis la Top 200 companii românești, dar și la unele companii mai mici, în limbile română sau engleză, după preferința respondentului. Chestionarul a fost trimis, de asemenea, de către

terțe părți, care aveau o relație bună cu compania sau cu responsabilul financiar.

Profilul respondentului

Din cei 32 de respondenți, 53% au fost bărbați și 47% femei, cu o vechime medie în companie de 4,3 ani. Respondenții au fost persoanele responsabile de efectuarea analizei proiectelor de investiții, manageri financiari și analiști financiari seniori. Deși am solicitat, în aproape toate cazurile, efectuarea unui scurt interviu și completarea cu această ocazie a chestionarului, majoritatea răspunsurilor au fost primite pe email și doar două astfel de interviuri au fost realizate. Rata de răspuns globală a fost de 11%, comparabilă cu a altor studii similare efectuate în alte țări: Trahan and Gitman (1995) și Graham and Harvey (2001), care au obținut rate de răspuns de 12%, respectiv 9%. Numărul total de răspunsuri a fost de 32 și aproape toate au venit prin ajutorul unei terțe părți, care îl cunoștea pe directorul financiar al companiei care a răspuns chestionarului.

De asemenea, am folosit site-ul de socializare LinkedIn.com, unde am contactat mai mulți manageri financiari din diverse companii. Prin această metodă am primit patru chestionare completate.

Acest lucru denotă o reticență a companiilor românești pentru astfel de cercetări sau faptul că este dificil de răspuns la chestionar într-un timp scurt, cu toate că în scrisoarea de însoțire a fost menționat faptul că și companiile participante vor fi beneficiare ale acestui studiu. În analiza răspunsurilor am ținut cont de anumite vicii de răspuns, care ar putea amenința rezultatul cercetării. Printre acestea se numără și terminologia folosită care,

Figura 1 - Rezultatele cercetării

Tehnica de analiză	Folosire întotdeauna sau aproape întotdeauna
IRR	75,7%
VAN	74,9%
Payback Period	56,7%
Discounted Payback	29%
Accounting Rate of Return	20%
Profitability Index	12%

Sursa: Graham și Harvey

² AAR=Profit /Total cash outflow

³ Moore J.S. and Reichert A.K., *An Analysis of the Financial Management Techniques Currently Employed by Large US Corporations*, Journal of Finance and Accounting, 1983, pp. 623-45.

⁴ Graham J.R și Harvey C.R., *The theory and Practice of Corporate Finance: Evidence from the field*, Journal of Financial Economics, 2001, pp. 187-244.

⁵ http://www.pageout.net/user/www/jfo/jostokes/BRUNEREst_Cost_of_Capital.pdf

chiar dacă a fost tradusă din limba engleză în română, ar putea aduce mici confuzii. Deși studiul este mai complex, pentru acest articol ne vom limita la prezentarea doar a acelor indicatorii preferați de managerii financiari din companiile românești în analiza unui proiect de investiții.

Rezultatele obținute

Chestionarul aplicat conține mai multe întrebări, dar pentru scopul acestui articol am reținut doar întrebarea cea mai relevantă: „Care este principalul indicator de analiză în acceptarea sau respingerea unui proiect de investiții pentru managerii financiari din companiile românești?”

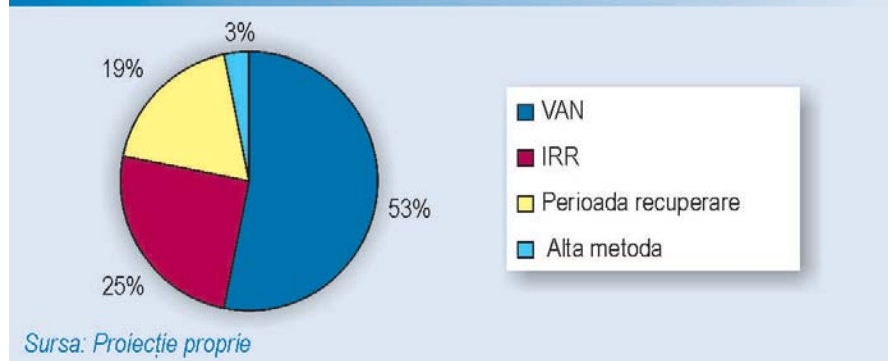
Rezultatul obținut în urma chestionarului poate fi comparat atât cu teoria, cât și cu practica companiilor americane, precum și a celor europene (fig. 2). Conform sondajului, mai mult de jumătate dintre respondenți consideră valoarea actualizată netă (VAN) ca principalul indicator în luarea deciziei de investire într-un proiect de investiții.

Chiar dacă 53% dintre companiile românești consideră VAN ca primul indicator de analiză, fapt ce este în concordanță cu practica și teoria americană, 19% dintre acestea folosesc perioada de recuperare a investiției ca primul instrument de analiză.

Pe locul doi în preferințele managerilor financiari români este rata internă de rentabilitate (IRR), folosită de 25% din respondenți ca principal instrument în luarea deciziei de investire.

Acest rezultat este consistent și cu studiul realizat de profesorii V. Dragotă, L. Tatu, D. Pele, N. Vintilă și A. Semenescu și care analizează punctul de vedere al profesorilor universitari români⁶ privind

Figura 2 - Indicatori folosiți în analiza proiectelor de investiții

analiza proiectelor de investiții, din 2010, considerând VAN ca principalul indicator de analiză (51,2%), urmat de IRR (20%). Mai mult, VAN este recomandat ca indicator principal și în lucrări de referință din SUA (Ross, Westerfield și Jordan, 2008).

Atât rezultatele chestionarului, cât și celelalte studii la care am făcut referire plasează indicatorii VAN și IRR în fruntea preferințelor în luarea deciziei de investire. Cele două metode sunt complementare și este recomandată utilizarea ambelor în cadrul analizei unui proiect, deoarece exprimă aspecte diferite ale investiției.

Dacă VAN exprimă suma în valoare absolută pe care proiectul o aduce sau o susține din resursele companiei, rata internă de rentabilitate exprimă această sumă în valoare relativă la investiția efectuată, fiind astfel poate mai relevantă din punct de vedere al efortului investițional. Cu toate acestea, criteriul VAN este metoda cea mai corectă, teoretic, cea care prezintă cele mai puține inconveniente pe plan conceptual.⁷

Alegerea indicatorului „Perioada de Recuperare a Investiției” de către 19% dintre respondenți denotă o simplitate în analiza proiectelor financiare de către managerii

financiari români. Metoda este veche și are multe lipsuri: nu ia în calcul valoarea în timp a banilor și nici cash flow-urile ce apar după perioada de cut off, fapt ce poate transforma un proiect profitabil în unul care aduce pierdere. Criteriul este „miop” deoarece se dezinteresează de ce se întâmplă după „payback period”⁸.

Alegerea indicatorului VAN ca principal indicator în luarea deciziei de investire, deși este în concordanță cu studiul profesorilor universitari români, este mai greu de explicat și argumentat de persoane care nu au cunoștințe financiare solide. Indicele IRR sau perioada de recuperare a investiției sunt doi indicatori care au o semnificație practică mai clară. Conform unui studiu efectuat de către Dirk Brounen, Abe de Jong, Kees Koedijk în 2004, majoritatea companiilor europene foloseau perioada de recuperare a investiției ca principalul indicator în analiza proiectelor de investire⁹. Dintre managerii financiari, în UK-69,2%, în Olanda-64,7%, în Germania-50% și în Franța -50,9% folosesc perioada de recuperare a investiției ca principal instrument. După perioada de recuperare a investiției, în topul indicatorilor preferați urmează VAN și IRR.

6 Dragotă V., Tatu L., Pele D., Vintila N. și Semenescu A., *Capital Budgeting: the Romanian University Professors' Points Of View-The Review of Finance and Banking*, Volume 2, Issue 2, 2010, pp. 95-102

7 Stancu I., *Finante*, Editura Economica, 2007, p.537

8 Brezeanu P., *Finante corporative*, vol II, Editura C.H.Beck, 2009, p.147

9 Brounen Dirk, Abe de Jong, Kees Koedijk, *Corporate finance in Europe: confronting theory with practice*, 2004, http://findarticles.com/p/articles/mi_m4130/is_4_33/ai_n8689971/pg_6/?tag=content;col1

Dintre firmele americane, 56,7% au afirmat că folosesc regula perioadei de recuperare a investiției, dar este pe locul 3 ca popularitate, după IRR și VAN.¹⁰ Popularitatea relativă a perioadei de recuperare a investiției în Europa este surprinzătoare. Conform chestionarului aplicat, 25% dintre companiile românești consideră IRR ca fiind principalul instrument de analiză a investițiilor, ceea ce este în concordanță cu răspunsurile profesorilor universitari români¹¹ (20%). Totuși, spre deosebire, companiile americane îl consideră ca principalul indicator de analiză. Teoria finanțelor corporative ridică unele limitări asupra metodei IRR, din cauza rădăcinilor multiple pe care le poate avea rezultatul sau a proiectelor care se exclud mutual și considera MIRR (rata internă de rentabilitate modificată) ca fiind o metodă mai bună. Deși teoretic alegerea metodei VAN este mai corectă decât metoda IRR, rata internă de rentabilitate, în ciuda lipsurilor sale, este foarte populară încă, în special pentru companiile americane, poate chiar mai mult decât VAN. Aceasta se datorează în principal nevoii umane de a analiza o investiție financiară în termeni de rată de rentabilitate pe dolar investit, ceea ce VAN nu oferă.¹²

Concluzii

O investiție merită făcută numai dacă aceasta creează valoare pentru acționari. Luarea deciziei corecte de investire, nu doar creează valoare companiei, dar aplicând instrumentele de analiză în mod corect poate aduce valoare acționarilor numai prin percepția investitorilor. Dacă aceștia au încredere în modul de analiză și estimare corectă a unei investiții, vor fi mai deschiși să investească în compania respectivă. Și aici nu ne referim doar la bursă, ci și la sectorul bancar, care este mult mai relevant pentru piața românească.

că. Astfel, băncile vor putea acorda credite la dobânzi mai mici, investitorii la bursă vor cumpăra acțiunile, măbind valoarea companiei. Astfel, managerul financiar poate crea valoare adăugată acționarilor doar prin analiza corectă a proiectelor și comunicarea acestui lucru investitorilor.

Putem concluziona că o educație financiară corectă în ceea ce privește analiza proiectelor de investiții poate aduce beneficii majore companiilor românești, beneficii pe care poate multe companii nu le conștientizează încă.

Studiul arată că – cel puțin din punct de vedere al indicatorilor folosiți în analiză – nu există diferențe majore față de practica sau teoria americană. Practica companiilor românești este în concordanță cu recomandările profesorilor universitari români.

Totuși, rămâne de analizat dacă modul de determinare a acestor indicatori este corect. Acest aspect ar putea face o diferență majoră în eficacitatea și relevanța deciziei de investire. Pentru a lua o decizie cu adevărat relevantă de investire, orice manager financiar trebuie să meargă mult mai departe decât criteriile VAN și IRR. Este aproape imposibil a lua în calcul și a estima corect toți factorii de influență asupra indicatorilor analizei proiectelor de investiții. Rolul analistului este să aibă atât cunoștințe macroeconomice și ale specificității industriei în care activează compania, cât mai ales să „simtă” firma respectivă. Prin aceasta ne referim, pe lângă înțelegerea business-ului în sine ca tendință, concurență, tehnologie etc., și la factori subiectivi, precum leadership-ul companiei, flexibilitatea, cultura organizațională.

Bibliografie

- Arnold C. Glen, Panos D. Hatzopoulos, *The Theory-Practice Gap in Capital Budgeting*, Journal of Business Finance&Accounting 27, June/July 2000, pp. 608-611
- Brounen Dirk, Abe de Jong, Koedijk Kees, *Corporate finance in Europe: confronting theory with practice*, 2004, http://findarticles.com/p/articles/mi_m4130/is_4_33/ai_n8689971/pg_6/
- Dragota V., Tatu L., Pele D., Vintila N. si Semenescu A., *Capital Budgeting: the Romanian University Professors' Points Of View*, *The Review of Finance and Banking*, Volume 2, Issue 2, 2010, pp. 95-102.
- Farragher Eduard J., Kleiman Robert T., Sahu Anandi P., *Current Capital Investment Practices*, *The Engineering Economist*, 1999, vol. 44, pp. 138-144
- Graham J. and Harvey C., *How do CFOs make capital budgeting and capital structure decisions?*, *Journal of Applied Corporate Finance*, <http://faculty.fuqua.duke.edu/~jgraham/website/SurveyJACF.pdf>, 2001, pp.4-5
- Hall J.H., *An Empirical Investigation of the capital budgeting process*, University of Pretoria, November 2000, pp. 6-14
- Higgins R. C., *Analysis for Financial Management*, 8th edition, 2006, pp. 166-178
- Pablo Fernandez, *A more realistic valuation: APV and WACC with constant book leverage ratio*, Working Paper 715, University of Navarra, November 2007, p. 6
- Pareja Ignacio Velez, Tham Josept, *A Note on the Weighted Average Cost of Capital WACC*, Drake University, June 2009, pp. 1- 4
- Ross S., Westerfield R., Jordan B., *Fundamentals of Corporate Finance*, 9th edition, 2010, p. 265
- Stancu I., *Finanțe*, Editura Economică, 2007

10 Graham and Harvey, <http://faculty.fuqua.duke.edu/~jgraham/website/SurveyJACF.pdf>, 2001, pp.4-5

11 Dragotă V., Tatu L., Pele D., Vintilă N. si Semenescu A., *Capital Budgeting: the Romanian University Professors' Points Of View-The Review of Finance and Banking*, Volume 2, Issue 2, 2010, pp. 95-102

12 Ross, Westerfield, Jordan, *Fundamentals of Corporate Finance*, 9th edition, 2010, p. 285

A încetat din viață academicianul Constantin IONETE

A încetat din viață, la vârsta de 89 de ani, academicianul **Constantin Ionete**, economist de marcă al României, profesor universitar apreciat și îndrăgit de generațiile de studenți și doctoranzi pe care i-a pregătit cu un deosebit tact pedagogic și talent profesional, mulți dintre ei aflându-se în rândurile auditorilor financiari.

A fost și un om al cetății, implicându-se cu toată energia în activități în care înalta pregătire și determinarea care îi erau caracteristice și-au găsit locul și exprimarea potrivită și necesară.

Spiritul său viu, deloc dispus la compromisuri în situațiile în care presiunile de ordin politic ale vremurilor contraveneau principiilor profesiei, stă mărturie în lucrările științifice pe care le-a elaborat.

Academicianul Constantin Ionete a

fost un apropiat al Camerei Auditorilor Financiari, a luat parte la manifestările științifice ale profesiei și, în calitate de membru al Consiliului editorial științific al revistei „Audit Financiar”, a ajutat necondiționat colectivul redacțional, asigurând realizarea unei publicații performante.

Consiliul Camerei Auditorilor Financiari din România își exprimă profundul regret pentru dispariția distinsului colaborator academician Constantin Ionete, își manifestă întreaga recunoștință pentru tot ce a făcut pentru prestigiul economiștilor români și transmite sincere condoleanțe familiei îndurerate.

*Președintele Consiliului
Camerei Auditorilor Financiari
din România,
prof. univ. dr. Horia NEAMȚU*

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și pertinenta prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se

trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted, accepted with reviewing, rejected. The results of the

assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

